DEDICATED

IN THE YEAR 1863

To His Highness

Sri Padmanabha Dasa Vanchi Bala

Rama Varmah Kulasekhara Kiritapathi Munnay Sultan

MAHARAJA RAJA RAMARAJA BAHADUR SHAMSHER JUNG G. C. S. I.

THE MAHARAJAH OF TRAVANCORE.

[1860—1879.]

BY HIS MOST HUMBLE SERVANT.

The Author.

PREFACE.

This sanskrit Drama was composed by my father some three decades ago, and was greatly admired by His Highness the late Oyilyam Maharajah of Travancore and many learned Pandits who perused it in manuscript form. Fifteen years ago, a portion of the Drama, comprising the first three acts, was printed at Madura in Grantha characters, but no copies of that edition are now available. With a view to place the learned public in possession of the whole drama in a printed form, I, with the permisson of my father, undertook to bring out the present edition. My editorial labours have been attended with numerous difficulties, but I am thankful to be able to say that these difficulties have been successfully overcome by dint of perseverance and hard labour. In carrying the work through the press, I am sorry that notwithstanding my utmost vigilence some few errors have crept into the book which are mostly due to the short time that I, as a student, had at my disposal,—errors for which I heartily crave the pardon of the indulgent public. I have, in conclusion, to acknowledge my best thanks to my friend Mr. M. Kuppusami Aiyar and others for the invaluable assistance they have rendered me in the preparation of this edition, as also for their many useful suggestions. My thanks are also due to Mr. S. Ruthna Chettiar, the printer, for the very neat execution of the work.

Madras.
5th September 1896.

P. K. KALYANA RAMA SASTRI.

విజ్ఞాపనా.

బాల్యే హి తాతపాదైః కలితం ప్రథితం చ కౌముదీసోమమ్।
వాణీవిలసితవాగ్భిః స్తువన్తి నిత్యం రసాభిజ్ఞాః ॥

విదితం వివిధరసార్ద్రం విబుధజనాహ్లాది కౌముదీసోమమ్।
విమలే వినోదబహులే సాహిత్యవిధౌ మనో యేషాం ॥

సంశోధితం సహాబుద్ధై నిజతాతపాదైః
సమ్మోదితం చ బహుభీ రసికాగ్రణీభిః।
సఞ్చోదితేన బహుశో నిజమిత్రవర్గైః
సన్మఙ్గళాయ కుతుకా ల్లిఖితం మయా యత్ ॥

తదిదం సుజనతమానాం కటాక్షలక్ష్యం చికీర్షుణా రహ మద్య ।
ముద్రాక్షరాఙ్కితం త త్కారయితా స్యాం సతా మనుగ్రాహ్యః ॥

బాలిశచరితేన మయా ప్రకాశభావం జవేన గమితేఽస్మిన్ ।
స్ఖలితాని కానిచి త్స్యుః తథాపి సన్తః క్షమావన్తః ॥

దుర్ముఖి సంవత్సరే శ్రావణమాసే కృష్ణపక్షే త్రయోదశ్యాం శుభతిథౌ.

ప. కృ. కల్యాణరామశాస్త్రీ.

ఉపోద్ఘాతః.

శ్రీమత్కావేరజాతీరే చోళదేశే గుణోజ్జ్వలే ।
పరిత్తియూరితి మహానగ్రహారో విరాజతే ॥
తస్మిన్ గ్రామవరే దివ్యే పుణ్యావృక్షలతావృతే ।
శ్రీమద్వరదకాకుత్స్థ శఙ్కరాలయశోభితే ।
లక్ష్మీసాన్నిధ్యరుచిరే లసత్పణ్డితమణ్డితే ।
శ్రీమద్గజాననగుహాసన్నివేశాద్యలఙ్కృతే ।
ప్రపన్నపారిజాతశ్రీచరణస్య హనూమతః ।
బ్రహ్మాదిదేవవన్ద్యస్య సాన్నిధ్యాత్సర్వమఙ్గళే ।
షడఙ్గవేదవిదుషాం సదాచారరతాత్మనాం ।
భగవద్భక్తిసామ్రాజ్యదీక్షితానాం మహాత్మనాం ।
శ్రీమతాం ద్విజవర్యాణాం మధ్యే ధార్మికసత్తమౌ ।
శ్రీవేఙ్కటేశకృష్ణాఖ్యౌ * వేదవేదాఙ్గపారగౌ ।
శ్రీమత్సద్గురుయోగీన్ద్రప్రదర్శితమహాపథౌ ।
శ్రీరామశివపాదాబ్జషట్పదాయితమానసౌ ।
సదాయోగరతాత్మానౌ తృణీకృతనరేశ్వరౌ ।
దాతారౌ సర్వపాత్రాణాం భూప్రదానయశోఙ్కితౌ ।
బభూవతుః ప్రాజ్ఞతమౌ పురుషార్థపరోత్సుకౌ ।
తయోర్మధ్యే కృష్ణనామ్నాం పుత్రాః పరమధార్మికాః ।
శ్రీరామస్వామిశర్మాణః సత్యవ్రతపరాయణాః ।
వేదవైదికధర్మేషు నిరతా దానతత్పరాః ।
శ్రీజానకీజానిపదద్వన్ద్వనిర్ద్వన్ద్వమానసాః ।
తత్పుత్రాః శ్రీవేఙ్కటేశకృష్ణనారాయణాహ్వయాః ।
గుణాన్వితా బహువిదః శ్రౌతస్మార్తపరాయణాః ।
కల్యాణాచారనిరతా నిన్ద్యసేవాపరాఙ్ముఖాః ।
తన్మధ్యమేన కృతినా కృష్ణనామ్నా ద్విజన్మనా ।

---

*అణ్ణావాళ్ అయ్యావాళ్ ఇతిప్రసిద్ధౌ.

సీతానాథపదద్వన్ద్వనిత్యనిష్ణాతచేతసా ।
శ్రీవైద్యనాథమఖినాం స్వయఙ్కాలీపురౌకసాం ।
అగ్నిష్టోమాదిభి ర్యజ్ఞై ర్నిర్విఘ్నైః స్మార్తవిస్తరైః ।
రూపౌదార్యగుణైశ్చాపి తేజసా యశసా శ్రియా ।
తథా పరమకల్యాణై ర్జ్ఞానవిజ్ఞానచేష్టితైః ।
అసాధారణశీలానా మవ్యాజకరుణాత్మనాం ।
పుణ్యవంశరత్నానాం మానితానాం మహాత్మభిః ।
బహుశిష్యసమూహేషు కేనచి త్కృతబుద్ధినా ।
కావ్యాలఙ్కారశాస్త్రేషు న్యాయవ్యాకరణేషుచ ।
తథా వేదాన్తసరణౌ ధర్మశాస్త్రే తథైవచ ।
పరిశ్రమం ప్రాప్తవతా దేశికేన్ద్రప్రసాదతః ।
శ్రీకాకుత్స్థకృపాలబ్ధ శారదాపాఙ్గవీక్షణైః ।
బాల్యే షోడశవర్షేణ నాటకాహ్లాదితాత్మనా ।
మయా కృత మిదం చారు నాటకం రసవిన్ముదే ।
మహామహోపాధ్యాయానాం మహితానాం జగత్త్రయే ।
జ్ఞానామృతమహావర్షకన్దళచ్ఛిష్యభూరుహాం ।
సత్సువర్ణమఙ్గళాశ్లేష చ్ఛన్నమూఢసమత్విషాం ।
శ్రీమతాం తత్రభవతాం బ్రహ్మశ్రీరాజుశాస్త్రిణాం ।
వాచానుమోదితం పూర్వం బహుభిశ్చ మనీషిభిః ।
అనన్తశయనాధీశరామవర్మ సభాఙ్గణే ।
అనన్తరామశాస్త్ర్యాదివిద్వన్మణ్డలమణ్డితే ।
ఆశ్లేషనక్షత్రభవతద్భూమిపతిసన్నిధౌ ।
అష్టాదశవయస్కేన మయా సమ్యఙ్నిరూపితం ।
తైశ్చానుమోదితం సర్వైః తేన రాజ్ఞా విశేషతః ।
కేరళాక్షరసఙ్క్లృప్తై ర్గృహీతం గ్రన్థలిప్సునా ।
స్థాపితం శారదాకోశస్థానేచ ధరణీభుజా ।
తేన సమ్మానితశ్చాహం భోజరాజసమత్విషా ।
వీరశృఙ్ఖలయా విత్తై ర్వస్త్రైశ్చ వివిధై రపి ।
తతః స్వదేశ మాగత్య గురుసేవారతాత్మనా ।

గృహ్ణతా సూత్రభాష్యాది వర్తమానేన తత్కృతే ।
తదాజ్ఞాం శిరసా ధృత్వా మాలామివ మహీయసీం ।
శ్రీమద్రామాయణాద్యర్థప్రతిపాదనవర్త్మనా
కాలోఽయం సుమహాన్ యాతః బహుదేశవిహారిణః ।
ఇదానీం చెన్నపుర్యాఖ్యనగరే వసతా మయా ।
శ్రీమద్రామాయణకథారసికైర్మానితేన చ ।
బాల్యే యత్కల్పితం కావ్యం కౌముదీసోమనామకం ।
ముద్రితం తత్ప్రసిద్ధ్యర్థం మమ పుత్రేణ ధీమతా ।
కల్యాణరామనామ్నా చ కల్యాణాయ మనీషిణాం ।
అల్పవాగ్గుమ్ఫమృదునా మయా కృత మిదం బుధాః ।
కృతినః పరిగృహ్ణన్తు కుల్యామ్భ స్సాగరా ఇవ ।
సన్తః స్వోక్తిస్తబకమధుభిస్తృప్తి మాసేదివాంసో
హ్యన్తస్తృష్ణాతరళమనసః స్వాదయన్త్వన్యసూక్తీః ।
పాయంపాయం మధుర మమృతం మోదమానైస్సురైః కిం
నాదీయన్తే మనుజవిహితాస్సాదరం హవ్యభాగాః ॥

దుర్ముఖిసంవత్సరే శ్రావణమాసే కృష్ణ
పక్షే త్రయోదశ్యాం శుభతిథౌ.

గ్రన్థకర్తా.

అస్మిన్నాటకే ప్రతిపాదితాని పాత్రాణి.

సోమః. జోత్స్నావత్యా రాజా. నాయకః.

శృఙ్గారః. విదూషకః. రాజ్ఞో మిత్రం.

అనఙ్గకః. కశ్చి చ్చిత్రకారః.

కఞ్చుకీ.

ఘనాపాయః. రాజ్ఞః సేనాపతిః.

జీమూతః. కౌముదీహర్తా కోపి రాక్షసః.

అన్ధకారః. జీమూతస్య మిత్రం.

మయూరః. }
చాతకః. } జీమూతపాదోపజీవినౌ.

సూత్రధారః.

కౌముదీ. (జ్యోత్స్నామఞ్జరీ) పుష్కరపురీశ్వరస్య శరదారమ్భస్య దుహితా. నాయికా.

చన్ద్రికా. (ప్రకాశమఞ్జరీ) కౌముద్యా స్సఖీ.

కస్తూరికా. కాచన గణికా.

గభస్తిః. దివసనాథస్య పత్నీ.

తారావళీ. రాజ్ఞః మహిషీ.

ముక్తావళీ. తారావళ్యా శ్చేటీ.

సన్ధ్యా. సోమదివసనాథయోర్దూతీ.

చకోరికా. రాజ్ఞ శ్చామరగ్రాహిణీ.

కుముదినీ. }
ఉత్పలినీ. } చేట్యౌ.

తామసీ. దుర్గపాలికా రాక్షసీ.

కామలేఖా. తారావళ్యా శ్చేటీ.

దీప్తికా. రాజ్ఞః ప్రతిహారీ.

నటీ.

శ్రీరస్తు.

కౌముదీసోమమ్.

ప్రథమోఽఙ్కః.

నాన్దీ.

భూయాసుః స్ఫురదుత్పలావళిరుచః శ్రేయోనిదానాని వః
ప్రేయోదృక్కుచకుమ్భకామనదృశో దేవస్య దృగ్వీచయః ।
యాసా మంశుభి రాకలయ్య కుచయో ర్నీలాం బృహత్కఞ్చులీమ్
ముగ్ధాక్ష్యాః సహసా విదేహదుహితు ర్లజ్జా సముత్సార్యతే ॥ ౧ ॥

కాన్తే కుడ్మలితేక్షణాసి నయనప్రాన్తోఽనుగృహ్ణాతి మామ్
స్నిగ్ధే స్నేహపరాఙ్ముఖాసి నిభృతో హాసః ప్రసాదోన్ముఖః ।
ఇత్యాలిఙ్గితు ముత్సుకే ప్రియతమే ప్రేమాపరాధే నవే
జానక్యాః ప్రసభావధూతకలహాః ప్రీతిం ప్రయచ్ఛన్తు వః ॥ ౨ ॥

[నాన్ద్యన్తే.]

సూత్రధారః. అల మతిప్రసఙ్గేన.

పూర్వం భోజః క్షితిపతి రభూత్ పుణ్యపాకః కవీనాం
యస్యోపజ్ఞాః సపది భువనే సత్కవీనాం ప్రబన్ధాః ।
లేభే తాదృఙ్నృపతివిరహా దాత్మలాభో న యేన
ప్రత్యావృత్తః స పున రధునా సాహితీసమ్ప్రదాయః ॥ 3 ॥

తథాహి. అస్తి స మహారాజరాజిమకుటమణికిరణకిఞ్జల్కిత చరణారవిన్దో, దశాతిరిక్త ఇవావతారో భగవతః ఫణిరాజపర్యఙ్కస్య పద్మనాభస్య, పరిష్కారమణిరివ చతురన్తవసున్ధరాయాః, పుణ్యరాశి రివ చిరాయ కేరళానాం, భాగధేయ మివ చక్షుష్మతాం, పరివాహ ఇవ ఆనన్దానాం, పరిణతి రివ వివేకస్య, ప్రమోద ఇవ విబుధానాం, ప్రశస్తి రివ కవీనాం, అవధి రివ భాగ్యానాం, ఆకర ఇవ గుణానాం, అనురాగ ఇవ లక్ష్మ్యాః, ఆదర ఇవ శారదాయాః, సాదరసఙ్కీర్తిత సద్గుణబృన్ద సన్దితానన్ద సురసున్దరీబృన్దో మహీవలయపురన్దరో రాజా రామవర్మనామా, యత్రసతి,

కలిః శ్రితః కార్తయుగేన కర్మణా
కలేశ్చరిత్రేణ బలీయసా తమః ।
తమోభివృద్ధ్యాఽరిమృగీదృశాం మనః
మనఃస్వభావేన నిజాశ్చ వాజినః ॥ ౪ ॥

యస్య చ, పరార్థసఙ్ఖ్యా మతిశేరతాం గుణా
దిగన్తముల్లఙ్ఘ్య లుఠన్తు కీర్తయః ।
ప్రమావకాశో భవతస్తతోఽపి చేత్
ప్రసాదవిశ్రాన్తిముశన్తి సూరయః ॥ ౫ ॥

తేన రసవిదాం మూర్ధాభిషిక్తేన స్వయం ఆహూయ సమాదిష్టోఽస్మి, యథా—“అద్య త్వయా అస్మదీయకవేః కృతిరభినవం కౌముదీసోమం నామ నాటకం అభినేతవ్యమ్” ఇతి. [ఆకాశ మవలోక్య] అద్య హి అనుకూలోపనతేన శరత్కాలేన దూరీకృతదుర్దినాని దిఙ్ముఖాని. తథాహి,

కౌముదీకలితోల్లాసః కామం ధిన్వన్ కుముద్వతీమ్ ।
శరదారమ్భసమ్ప్రాప్తః సోమః సాధు విరాజతే ॥ ౬ ॥

[సవిమర్శమ్] కథ మస్మత్ ప్రేయసీ సఙ్గీతతరఙ్గిణీ చిరాయతి. [నేపథ్యాభిముఖ మవలోక్య, సాసూయమ్]

నిర్వ్యూఢనిఖిలకృత్యే నాట్యారమ్భేషు నర్తనధురీణే ।
సమయేషు సాభిముఖ్యే త్వత్పరిణేతుః కుతః క్లేశః ॥ ౭ ॥

ప్రవిశ్య భయం నాటయన్తీ.

నటీ. పసీదంతు అయ్యమిస్సా, నట్టసామగ్గిం సజ్జీకుణంతీఏ మఏ ఏస అయ్యస్స ఉవాలంభో సంపత్తో. తా అణుగణ్హాదు కిం దాణిం అణుచిట్ఠదు అయ్యదాసీజణో. (ఛాయా) ప్రసీదన్త్వార్యమిశ్రాః, నాట్య సామగ్రీం సజ్జీకుర్వన్త్యా మయా ఏష ఆర్యస్య ఉపాలమ్భః సమ్ప్రాప్తః. తదనుగృహ్ణాతు కిమిదానీం అనుతిష్ఠత్వార్యదాసీజనః.

సూత్ర. అయి సువ్యక్తం కిల జగతి, యత్కిల.

శ్రీమాననన్తఫణిరాజఫణామయూఖ
శుమ్యత్తమస్సితతభాసురవాసరశ్రీః ।
శేతేఽత్ర యః స భగవానయ మద్య వృత్త్యా
శ్రీరామవర్మవపుషా పరిపాతి లోకమ్ ॥ ౮ ॥

నటీ. ఇఅం భఅవఈ సాఅరమేహలా సరస్సఈ కడక్ఖపడిదం విఅ సుకఇదా అణంణగామిణీ అణువట్టఇ.

(ఛాయా) యం భగవతీ సాగరమేఖలా సరస్వతీకటాక్షపతితమివ సుకవితా అనన్యగామినీ అనువర్తతే.

సూత్ర. [విహస్య] అయి ప్రమాదనిగర్తోఽయ ముపక్షేపోపన్యాసః. య దిమాం ప్రసాదైకాభ్యుపనతాం సుకవితా మనన్యగామినీ మాపాదయతి జనః.

నటీ. అయ్య, కోణామ అణభిణ్ణో ఎవ్వం మంతేది. (ఛాయా) ఆర్య, కో నామ అనభిజ్ఞ ఏవం మన్త్రయతి.

సూత్ర. ఆర్యే, కిమత్ర విచార్యమ్.

మూకీభవ న్త్యజ్ఞశసాహితీషు
శోకీవ సారస్యకథాప్రసఙ్గే ।
అసూయయా కేవల మాత్తగన్ధః
తథావిధః కోపి దధాతి మోదమ్ ॥ ౯ ॥

అపిచ, కిం న జానాసి,

విశృఙ్ఖలక్రీడితరాజహంసే
విద్వత్ప్రికాణ్డామ్బురుహావతంసే ।
శ్రీవఙ్కిరాజస్య సభాతటాకే
తైవాలవ ద్వేఙ్కటరామశాస్త్రీ ॥ ౧౦ ॥

కిఞ్చ, కవీన్ద్రకహ్లార విహారబన్ధోః
కాన్తస్య వఙ్కిక్షితివల్లభేన్దోః ।
కలాయమానేషు కలాధికేషు
కళఙ్కవ ద్వేఙ్కటరామశాస్త్రీ ॥ ౧౧ ॥

ఆస్తామిదమ్. అచారవ శ్చాపి కవే ర్విలాసాః
సభాంగతా యస్య సముల్లసన్తి ।
హాతుం నయోగ్యం ప్రథమస్య సిద్ధోః
పాథం కిలాభ్యేత్య పయోదమాలామ్ ॥ ౧౨ ॥

తమద్య సభానాయకం దేవం రామవర్మాణం ఆరాధయావః [ఇతిపరిక్రమ్య, సౌత్సుక్యమ్ ఆకాశే లక్ష్యం బద్ధ్వా]

సాధు సాధు ధరాధీశ త్వయి విద్యోతతే రమా ।
సాహిత్య స్యేవ సరణిః సరసానాం సమాగమే ॥ ౧౩ ॥

[విచిన్త్య] అహో కథమస్య గుణైకవర్మణో రామవర్మణ స్తావకతా మశఙ్కిత మభ్యుపగచ్ఛామి. [సవిమర్శాశ్చర్యమ్]

పరిస్ఖలద్వాచి పయోజవిష్టరే
పితుః సమీపే పరికీర్త్య యద్గుణాన్ ।
మిళత్వరా శ్రీముఖచన్ద్రికాధరాన్
వ్యరోచయ ద్వత్సలతా ముపేయుషీ ॥ ౧౪ ॥

[పునః సవిస్మయమ్] హన్తాస్య నృపతేః కీర్తేరనుగుణః ప్రతాపః ప్రతాపానుగుణాచ కీర్తిః. తథాహి

అరాతిసఙ్ఘాతనిఖాతసాహసై
రనుక్షణం శుష్యతి సప్తసాగరే ।
క్వనూర్మిమాలిత్వ మహర్నిశం నచేత్
స్ఫురన్త్యమీ కీర్తితుషారదీప్తయః ॥ ౧౫ ॥

[ఇతి పరిక్రామితకేన అవలోక్య, సహర్షాశ్చర్యమ్] ప్రియే, పశ్యేమాం పరిషదమ్॥

నిష్యన్దైరివ చన్దనస్య రసినః స్పన్దైరి వేన్దోస్త్విషా
మన్తః ప్రేమతరఙ్గితై ర్మృగదృశా మప్యఙ్గహారై రివ ।
సారస్యం సముపేయుషః క్షితిపతేః స్నిగ్ధై రపాఙ్గోర్మిభిః
నైకం నైక మనుక్షణం విజయతే యేయం సమాప్యాయితా ॥ ౧౬ ॥

[ఇతి పరిక్రామ న్నవలోక్య, సచమత్కారమ్] హన్త హన్త యత్సత్య మభివ్యక్తసార్వభౌమలక్షణో దేవ ఇతి. తథాహి,

నీరన్ధ్రం నరరాజరాజిమకుటీనిలీఢసింహాసన
ప్రాన్తద్యోతితపద్మరాగకిరణప్రోన్నిద్రపాదాఙ్గుళేః ।
శ్రీమత్పణ్డితలోకమణ్డనమణేః శ్రీరామవర్మప్రభో
ర్బాహోః కీర్తే రివాయతా విజయతే కీర్తేశ్చ బాహోయతా ॥ ౧౭ ॥

[రాజాభిముఖం స్థిత్వా, హస్త ముద్యమ్య] భోభో భువనాలఙ్కారమణే, కీర్తిచన్ద్రికాలఙ్కృతకువలయ, జయ జయ వసుధావలయ సుధాంశో, దిష్ట్యా ఖల్విదానీమ్,

శ్లాఘోత్కణ్ఠనిలిమ్పరాజపరిషత్ప్రస్తావమస్తాచల
స్వస్థాలమ్బవిళమ్బహాషిణతశశివ్యస్తాధికారశ్రమమ్ ।
ఆశ్చర్యస్తిమితోరగేశ్వరశిరఃసుస్థానహృష్యన్మహీ
ప్రౌఢం రాజతి రామవర్మనృపతే పారేగిరాం త్వద్యశః ॥ ౧౮ ॥

అపిచ, విశ్వత్రాణప్రవీణ త్రిదశపురవధూకర్ణయోః కర్ణపూర
స్త్రైలోక్యాలోకదీప త్రిపురహరశిరః శీతరశ్మేర్ద్వితీయః ।
క్షోణీపాటీరలేపః సరసకవిసరస్సూక్తిముక్తాకలాప
శ్చిన్తారత్నం శ్రితానాం జయతి నరపతే నః శుభైస్త్వద్గుణౌఘః ॥ ౧౯ ॥

కిఞ్చ, సమ్పత్స్రోతస్స్రవన్తీ బుధవరపరిషద్బర్హిణాగర్హణాపనోద
ప్రావృట్ప్రాచీనరాజప్రచురగుణయశస్తారకాచన్ద్రరోచిః ।
విద్యావధ్వావిలాసో వివిధకవిమనఃస్వైరలీలావినోదో
భాసి శ్రీరామవర్మంశ్చిరమిహ జగతీభాగ్యవల్లీప్రరోహః ॥ ౨౦ ॥

విహస్య, యశఃస్తోమచ్ఛత్రే జయతి ధవళీభూతభువనే
సితచ్ఛత్రాలమ్బస్తవతు సముదాచారవిహితః ।
కృశస్తావచ్చణ్డద్యుతిరపి ఖలు స్వేన మహసా
నతత్తాపం కర్తుం కలయసి మనీషాం త్వమథవా ॥ ౨౧ ॥

ఇతరచ్చ, పాథోధిః పరిఖాయతే స మలయః ప్రాకారకుడ్యాయతే
పర్జన్యః పరిరబ్ధభూధరశిరశ్శ్రేణి వితానాయతే ।
శూరః శ్రీరమణః సచాపి భగవాన్ సేనాధిపాలాయతే
ధర్మో వర్మశతాయతే తవ విభో తుభ్యం కిమాశాస్మహే ॥ ౨౨ ॥

అన్యచ్చ, సప్తద్వీపాం ధరిత్రీం సగిరివరపురగ్రామకాన్తారదుర్గామ్
కేయూరాకల్పకల్పాం కలయతి హి భుజే కేరలేన్ద్ర త్వదీయే ।
శేషః శీర్షైశ్చిరోర్వీధరణకిణగణాభోగనిర్లోఠమక్షీమైః
శాన్తాయాసః శయానః స్మరతి విదధతః క్రోడలీలాం మురారేః ॥ ౨౩ ॥

[సప్రహర్షమ్] ప్రియే, పశ్య ప్రసన్నపావనై రవలోకనై రావన్దితోఽస్మి దేవేన. తదేహి సామాజికాన్ ఉపాస్మహే. ఏతే హి

కీర్తే రభ్యుదయాః కృపాసముదయాః కల్యాణకుల్యాభువః
కల్యాణైకనిధేశ్చ కేరలవిభోః కాన్తాదృగన్తోత్సవాః ।
ప్రాయః శాస్త్రపరీక్షితేన మనసా పర్యాప్తతత్త్వార్థయో
భాసన్తే పృథివీపతేః పరిషదో భాగ్యప్రరోహా ఇవ ॥ ౨౪ ॥

నటీ. అంహో సుప్పహాదమ్ సుప్పహాదమ్. జం ఈరిసాణం మహాపురి సాణం సమాఅమో సులహో దీసఇ.

(ఛాయా) అహో సుప్రభాతమ్ సుప్రభాతమ్. య దీదృశానాం మహాపురు షాణాం సమాగమః సులభో దృశ్యతే.

సూత్రధారః. [శిరస్యఞ్జలింకృత్వా] భోభోః సభాజ్యాన మలఙ్కుర్వాణాః క్షోణీగీర్వాణాః, ఏవమత్రభవన్తో విదాంకుర్వన్తు, యథా—

ప్రజ్ఞాసముద్రా అపినామ సన్తః
ప్రజ్ఞాం ప్రశంసన్తి పరస్య లఘ్వీమ్ ।
అపారవారాన్నిధయః సముద్రా
గృహ్ణన్తి కుల్యోదక మల్పమేవ ॥ ౧౫ ॥

తదద్యనః కులక్రమాగతా మభినయవిద్యాం మహతాం నయనగోచరీకృత్యా త్మనః కృతకృత్యతా మిచ్ఛామి. తథాహి,

సరలమధురై ర్నతనా న్తః స్ఫురద్రసమేదురై
రపిచరుచిరై ర్భూషాయోరీత్యా విదర్భాభవాహ్వయా ।
పరిచితపరివ్యజ్ఞాపద్యై ర్నయా కిల భారతీ
బుధపరిషదు త్తంసః కింసా కరోతి కవేర్యశః ॥ ౧౬ ॥

[ఆకాశే కర్ణం దత్వా] కిమనుగృహ్యతే కృపాళుభిః యాదృశీ భావనా సిద్ధిరపిన స్తాదృశీతి. [విహస్య] జానామి భవతాం దీనజనానుకూలం వృత్తమ్. [విచిన్త్య, సహర్షమ్] అహో సుశ్లిష్టతా సామగ్రీసమ్పదామ్. తథాహి,

సారస్యైకనిధిః సభాపరిబృఢ శ్రీరామనామా విభుః
సభ్యా శ్చారురసావతారసరణాసంసక్తకౌతూహలాః ।
భఙ్గైః శబ్దార్థతఏవ తుఙ్గతరయా సాకంసుధోర్మిశ్రియా
వాచా మస్య కవే ర్వయఞ్చ నటనప్రాశస్త్యపారఙ్గతాః ॥ ౧౭ ॥

నటీ. అయ్య, కోణుఖు ఏసో కఈన్దో. (ఛాయా) ఆర్య, కోనుఖల్వేషకవీన్ద్రః.

సూత్ర. విలాసోయద్వాచాం వికసదరవిన్దాకర ఇవ
ప్రగల్భా నామోదైః ప్రమదయతి మాధ్వీలిహ ఇవ ।
కవిః సోఽయం సూర్యాదివ భువనవిభ్రా న్తమహసో
యమాహుః శ్రీరామాదుదయ ముపయాతం దినమివ ॥ ౧౮ ॥

నటీ. [సవిమర్శనమ్] అయ్యస్స వఅణేసు ఏసకఈన్దో రామప్పసాదేణ సంపుణ్ణసరస్సఈవిళాసో త్తి అత్థన్దరంవి ఫురఇ.

(ఛాయా) ఆర్యస్య వచనేషు ఏషకవీన్ద్రో రామప్రసాదేన సమ్పూర్ణ సరస్వతీవిలాస ఇతి అర్థాన్తరమపి స్ఫురతి.

సూత్ర. ఆర్యే, సాధుదర్శితం భవత్యా. యదయ మఖిలజగదేకబన్ధో రవికులకమలబాలభానో భగవతి మైథిలీభాగధేయే చిరనివిష్టచిత్తవృత్తి రాసాదిత తత్ప్రసాదశ్చ.

నటీ. అయ్య, కోణుఖు ఇమస్స సారస్సదనిస్సన్ద కప్పరుక్ఖో. (ఛాయా) ఆర్య, కోనుఖల్వముష్య సారస్వత నిష్యన్ద కల్పవృక్షః.

సూత్ర. శ్రూయతామ్.

భారత్యాః పృథుళంయశః సుకృతినాం బోధః ప్రగల్భోదయః
శాస్త్రాణాం హృదయం స్వయం పరిణతం సాక్షాజ్జగన్మఙ్గళమ్ ।
ఆనన్దః పరమాత్మనో నిరుపమః శాన్తేః స్వభావః పరః
సాధూనాం సమయః స్వతో విజయతే శ్రీవైద్యనాథాధ్వరీ ॥ ౨౯ ॥

సౌలభ్యం స్వయమేవ సమ్భృతవపుః శాన్తిః స్థితా రూపిణీ
సత్త్వం సిద్ధకళేబరం విజయతే సన్తోష ఏవాత్మవాన్ ।
సాకారో వినయః శ్రుతం పరిణతం సాఙ్గం ప్రియం భాషణం
సౌన్దర్యం శ్రితవిగ్రహం విలసతి శ్రీవైద్యనాథాధ్వరీ ॥ ౩౦ ॥

మేధాశక్త్యా మహత్యా ముహురపి చుళుకీకృత్య శాస్త్రామ్బురాశీన్
ద్వేధాభూతాం ధరిత్రీం జితవిమత మృజూకృత్య దాక్షిణ్యయోగాత్ ।
ఆరబ్ధోద్వృత్తవాదిప్రచురమదగిరి స్తమ్భనః కుమ్భయోనే
ర్ముద్రా ముద్దామకీర్తే రుపనయతి మహాన్ రాజయజ్వావతంసః ॥ ౩౧ ॥

పర్యాయమాత్రేణ పునర్యమాత్రేణ
బోధార్ణవం ప్రాహు రముష్య చేతః ।
ఘూర్ణన్త ముచ్చై స్తమయం విధత్తే
పూర్ణేన్దువ త్పూర్ణరసః ప్రబన్ధః ॥ ౩౨ ॥

నటీ. అంహో కఇందస్స భాగహేఅఇ, జం ఈరిసాణం మహాపురిసాణం పసాదసుహప్పవాహమగ్గ ఏస చిట్ఠఇ.

(ఛాయా) అహో కవీన్ద్రస్య భాగధేయాని. యదీదృశానాం మహాపురుషాణాం ప్రసాదసుధాప్రవాహమార్గ ఏష తిష్ఠతి.

సూత్ర. యుక్తం చైతత్, యతః,

అకృతమతిరప్యేకం వక్తుం పదం న సరస్వతీ
వదనకమలక్రీడాదర్శత్వ్యపేత్యనుదేశికమ్ ।
అపి ఘనతమస్తోమాలీఢ స్తమీసమయః సుధా
జలనిధిపయఃపూరః శక్యః సమేత్య సుధాకరమ్ ॥ ౩౩ ॥

నటీ. అయ్య, కిణ్ణామహేయం మన్తేది కఇన్దం జణో.

(ఛాయా) కిన్నామధేయం మన్త్రయతి కవీన్ద్రం జనః.

సూత్ర. * కాసీత్ పుణ్యవతోఽభిధా ? దుహితరం కస్మై దదౌ సాగరః ?
కస్మై ద్రవ్య మిహార్జయన్తి సుజనాః ? కస్యాహితః శఙ్కరః ? ।
కేనాటవ్యుపసేవ్యతే ? మృగదృశః కం కామయన్తే తరాం ?
మేషాద్యుత్తరమధ్యవర్ణఘటితం ప్రాహుస్త మార్యాజనాః ॥ ౩౪ ॥

నటీ. [సస్మితమ్] నిగూఢత్థంఖుఏదం వియద్ధవఅణం పడిభాఇ.

(ఛాయా) నిగూఢార్థం ఖల్వేత ద్విదగ్ధవచనం ప్రతిభాతి.

[విమృశ్య హర్షం నాటయన్తీ] ఓగదంహి జహ కిణ్ణామహేయం తి.

(ఛాయా) అవగతాస్మి యథాకృష్ణనామధేయమితి.

సూత్ర. [పురోఽవలోక్య] భోభోః సభాసదః,

సన్తః స్వోక్తిస్తబకమధుభి స్తృప్తి మాసేదివాంసో
ప్యన్త స్తృష్ణాతరళమనసః స్వాదయన్త్యన్యసూక్తీః ।
పాయం పాయం మధురమమృతం మోదమానైః సురైః కిం
నాదీయన్తే మనుజవిహితాః సాదరం హవ్యభాగాః ॥ ౩౫ ॥

అపి చ, నవ్యాః సూక్తయ ఇత్యతో రసవిదాం యద్యస్త్యవజ్ఞా తతో
నవ్యాసు స్తనమఞ్జరీషు సుదృశాం నాసక్తి రస్మిన్ ఖలు ।
నవ్యే వస్తుని యాదృశో రసభర స్తాదృఙ్న నవ్యేతరే
నవ్యం యన్నవనీత మేవ రసికైః స్వాదాయ చాదీయతే ॥ ౩౬ ॥

[నటీం ప్రతి] ప్రియే, రసోన్ముఖం పరిషత్. తత్సంప్రత్యేవోపనతాం శరదమధికృత్య ప్రవర్తతాం సఙ్గీతకమ్.

* సుకృతీ, విష్ణవే, దానాయ, కామస్య, పాథేన, గాయన్తమ్.

నటీ. తహ. [ఇతిగాయతి.] (ఛాయా) తథా.

దాణిం ఖు. (ఛాయా) ఇదానీం ఖలు.

కుముదవణదిణ్ణలచ్ఛి కేళీమహుమత్తకామిణీమచ్ఛి ।
ఖణ్డిఅచఓరతిణ్హా కీళఇ కాదంబసస్సిరీ జుణ్హా ॥ ౩౭ ॥

(ఛాయా) కుముదవనదత్తలక్ష్మీః కేళీమధుమత్తకామినీమక్షీ ।
ఖణ్డితచకోరతృష్ణా క్రీడతి కాదమ్బసశ్రీ జ్యోత్స్నా ॥

సూత్ర. [రసావేశం నాటయన్] ఆర్యే పిబామి.

నటీ. [సస్మితమ్] కిం దాణిం పిబేది అజ్జో ?

(ఛాయా) కి మిదానీం పిబ త్యార్యః ?

సూత్ర. [సావేశమ్] మధు, మధు.

నటీ. [సస్మితమ్] కహం మహు పిబేది కేవళం అయ్యో, ణఖు ఏసావి ?

(ఛాయా) కథం మధు పిబతి కేవల మార్యః, నఖల్వేషాపి ?

సూత్ర. [విమృశ్య, ససంవరణమ్] కథ మధునైవోక్తం యత్పిబామి మధురసమివ తవ గీత మిత్యుపమేయపదం న స్పృశతి. అథవా ఉచితం చైతత్, యతః.

గీతాత్యయే కశ్చన భావ మన్త
ఘనాత్యయే సోమ మివాధిగమ్య।
యచ్ఛేముషీ మాద్యతి కౌముదీవ
తామేవ విశ్రాన్తి ముశన్తి సన్తః ॥ ౩౮ ॥

[నేపథ్యే]

భోః సాధు, ప్రస్తుతం సూచయతి భవాన్. యత్సర్వోఽపి జనో జీమూతరాక్షసభయేన ప్రాప్తా మదర్శనం పుష్కరపురీన్ద్రస్య మహారాజశరదారమ్భస్య దుహితరం సప్రియసఖీం కౌముదీం జ్యోత్స్నావతీవల్లభేన చక్రవర్తినా సోమేన పరిణీతాం విలోకయితు ముత్సుకో వర్తతే.

సూత్ర. [సచమత్కారమాలోక్య] హన్త కథ మేష దేవ్యాః స్వారావళ్యాః శుద్ధాన్తవర్తీ వృద్ధకఞ్చుకీ సమాపతతి. తదేహి అనన్తరకరణీయాయ సజ్జీభవావః

[నిష్క్రాన్తౌ.]

ప్రస్తావనా.

త తః ప్ర వి శ తి క ఞ్చు కీ.

కఞ్చుకీ. [సనిర్వేదమ్] కష్టా హి పురన్ధ్రీజనసేవా. తథాహ్యయం,

దృశ్యాదృశ్యవివేకనిశ్చితమతి ర్నేదిష్ఠలబ్ధస్థితిః
స్వైరారబ్ధకథాసు తాసు సభయం బాధిర్య మాలమ్బతే ।
నిస్తన్ద్రైః సమయోపలాభచతురః స్వం విశ్రమం యాచతే
వార్తాం చేదవనామితేన శిరసా గృహ్ణాతి తూష్ణీం స్థితః ॥ ౩౯ ॥

[జరావైక్లబ్యం నాటయిత్వా] అయే కథ మియం దేవస్య చామరగ్రాహిణీ చకోరికా సమభివర్తతే.

ప్ర వి శ్య,

చకోరికా. అజ్జ, వన్దామి. (ఛాయా) ఆర్య, వన్దే.

కఞ్చుకీ. వత్సే, సఫలా భవ. క్వ ప్రస్థితాఽసి భూరమణపరిచరణావసరే ?

చకోరికా. భట్టిణా జవ్వ ఆణత్తంహి ణమ్మామచ్చం అజ్జసింగారం ఆమన్తిదుం.

(ఛాయా) భర్త్రైవాజ్ఞప్తాస్మి నర్మామాత్య మార్యశృఙ్గార మామన్త్రయితుమ్.

కఞ్చుకీ. భద్రే, కథయ కి న్నాధ్యాస్తే దేవః కార్యాసనమ్.

చకోరికా. అహ ఇం. (ఛాయా) అథ కిమ్.

కఞ్చుకీ. [విమృశ్య] చకోరికే, అప్యస్తి కాచి ద్రాజపురే నూతనా వార్తా?

చకోరికా. అత్థి, సుణాదు అజ్జో. (ఛాయా) అస్తి, శృణోత్వార్యః.

కఞ్చుకీ. అవహితోఽస్మి.

చకోరికా. ణం పువ్వస్సిం దిఅహే దేవీఏ తారావళీఏ ముత్తావళీముహేణ విణ్ణవిదో భట్టా, జహా—“భావిణి వాసరే భఅవన్దస్స కన్దప్పస్స మఏ సకళాహిం పురపురన్ధీహిం వాసన్దో మహూసవో పవట్టిదో భవిస్సది. స దక్ఖిణేణ అయ్యఉత్తేణవసన్తుజ్జాణ పేరన్దభూసణప్పవాళసింగసోహత్థళగవక్ఖపహాం అళంకుణన్తేణ అళంకరణిజ్జోత్తి.”

(ఛాయా) నను పూర్వస్మిన్ దివసే దేవ్యా తారావళ్యా ముక్తావళీముఖేన విజ్ఞాపితో భర్తా, యథా—“భావిని వాసరే భగవతః కన్దర్పస్య మయా సకలాభిః పురపురన్ధ్రీభిః సహం వాసన్తో మహోత్సవః ప్రవర్తితో భవిష్యతి. స దక్షిణే

నార్యపుత్రేణ వసన్తోద్యానపర్యస్తభూషణప్రవాళశృఙ్గసౌధస్థలగవాక్షపథ మల ఙ్కుర్వతా అలఙ్కరణీయా.'' ఇతి.

కఞ్చుకీ. శ్రుత మేతత్ దేవీప్రణయానువర్తినా మనసా పూర్వదివసే ప్రవాళశృఙ్గ
మారూఢో దేవ ఇతి, తత స్తతః.

చకోరికా. అత్థి ఖు ఏత్థ ణఅరే వేశపురన్ధిఆ కత్థూరిఆ ణామ.

(ఛాయా) అస్తి ఖల్వత్ర నగరే వేశపురన్ధ్రీ కస్తూరికానామ.

కఞ్చుకీ. యా ఖలు లాస్యకలాయాం భువనాతిశాయినీతి దేవస్య పరమాభిషఙ్గస్థా
నమ్. యస్యాశ్చ మహారాజసోమేన పద్మాకరారామపరిసరాలఙ్కారస్య
రమ్యోపవనస్య రసాలవాట మన్తరా కిమపి మరతకాపీడంనామ లాస్య
భవన ముపనిర్మితమ్.

చకోరికా. తాఏ ఘరంమి పుక్కరఉరవాసిణా కళకణ్ఠణామహేఏణ కుసీలవరా
ఏణ పాహుదీకిదం కింవి సహావరమణిజ్జం కణ్ణారఅణజుఅళం; జస్సిం య
క్కా ఏ ణామ జుణ్హామఞ్జరీ త్తి.

(ఛాయా) తస్యా గృహే పుష్కరపురవాసినా కళకణ్ఠనామధేయేన కుశీలవ
రాజేన ప్రాభృతీకృతం కిమపి స్వభావరమణీయం కన్యారత్నయుగళం; యస్మిన్
ఏకస్యా నామ జ్యోత్స్నామఞ్జరీతి.

కఞ్చుకీ. శ్రుతవానస్మి తత్సహచర్యాశ్చ ప్రకాశమఞ్జరీతి. తత స్తతః.

చకోరికా. అహ సంపఉత్తే మహూసవే సా జుణ్హామఞ్జరీ సపరిఅణా ఉవట్ఠిదా.

(ఛాయా) అథ సమ్ప్రవృత్తే మహోత్సవే సా జ్యోత్స్నామఞ్జరీ సపరిజనా
ఉపస్థితా.

కఞ్చుకీ. [సకౌతుకమ్] కిం దేవేన విలోకితా ?

చకోరికా. [సస్మితమ్] ణ కేఅళం రణ్ణా తత్తహోదీ, కింఉణ తాఏవి సవిసేసం భట్టా.

(ఛాయా) న కేవలం రాజ్ఞా తత్రభవతీ, కింపున స్తయాపి సవిశేషం భర్తా.

కఞ్చుకీ. ఆకర్ణితం మయా యన్మహారాజే చిరాభిషఙ్గ స్తత్రభవత్యా ఇతి.

చకోరికా. కహం విఅ. (ఛాయా) కథ మివ.

కఞ్చుకీ. వారంవారం ప్రియసహచరీవార్తయా తత్ప్రభావం
శ్రావంశ్రావం శ్రవణవిగళత్కర్ణపూరానభిజ్ఞా।
సాక్షాత్కర్తుం తమిమ మనిశం సా సఖీం యాచమానా
నైనికాద్రైవ క్షిపతి రజనీం నిమర్తేన్దుప్రదీపామ్ ॥ ౪౦ ॥

చకోరికా. జుజ్జఇ. (ఛాయా) యుజ్యతే.

కఞ్చుకీ. విదిత మన్యత్ యథా తద్గతేన చేతసా న సమ్భావయతి దేవః కార్యా సన మితి.

చకోరికా. [సవ్రీడమ్] అహ ఇం. (ఛాయా) అథ కిమ్.

కఞ్చుకీ. అథ కథ మిదానీం దేవః ?

చకోరికా. దాణిం ఎవ్వ పవాళసింగాదో ఓదరిఅ దిత్తిఆమేత్తపరిఅణో కీళు జ్జాణం పవిట్ఠో. అహ కహం పత్థిదం అజ్జేణ ?

(ఛాయా) ఇదానీ మేవ ప్రవాళశృఙ్గా దవతీర్య దీప్తికామాత్రపరిజనః క్రీడో ద్యానం ప్రవిష్టః. అథ కథం ప్రస్థిత మార్యేణ ?

కఞ్చుకీ. అస్తి కిల దేవ్యా స్తారావళ్యా మాతృష్వసా పుష్కరపురీశ్వరస్య మహా రాజశరదారమ్భస్య మహిషీ జ్యోత్స్నికానామ.

చకోరికా. అహ ఇం. (ఛాయా) అథ కిమ్.

కఞ్చుకీ. తస్యా ఉత్పన్నా క్షీరాబ్ధివీచేరివ సుధా కౌముదీనామ కమనీయతరా కన్యా.

చకోరికా. జాం సహఆరీఏ చందిఆఏ సమం జీమూదరక్ఖససచ్ఛసేణ సురంగా ఏ ణఅరాదో ణిగ్గచ్ఛిఅ కహింవి పచ్ఛణ్ణత్తి లోఓ మన్తేది.

(ఛాయా) యాం సహచర్యా చన్ద్రికయా సమం జీమూతరాక్షససాధ్వసేన సురఙ్గయా నగరా న్నిర్గత్య కుత్రాపి ప్రచ్ఛన్నేతి లోకో మన్త్రయతి.

కఞ్చుకీ. [విహస్య] లోక ఇత్థం గృహీతార్థః.

చకోరికా. అయ్య, కో పరమత్థో ? (ఛాయా) ఆర్య, కః పరమార్థః ?

కఞ్చుకీ. భద్రే, రహస్యం తత్. తథాపి శృణు కార్యజ్ఞాసి.

చకోరికా. అవహిదంహి. ఛాయా) అవహితాస్మి.

కఞ్చుకీ. యదా తావత్ తత్రభవాన్ శరదారమ్భనామా రాజా స్వదుహితరం కౌముదీం చక్రవర్తినః సోమస్య సహచారిణీ మియేష, తదా స్వమనోరథ ప్రత్యూహభూతం కిఞ్చి దస్యాః ప్రారబ్ధం కర్మ ప్రశమయితుం సజ్జీకృత్య కులమన్త్రివసన్తా సంజ్ఞాన్తరగ్రహణతిరోహితయా కతిపయవాసరజాత మతి వాహనీయ మితి దైవజ్ఞముఖా దాకర్ణితవాన్, తదా,

[ఏవ మితి కర్ణే కథయతి.]

చకోరికా. [సహర్షాశ్చర్యమ్] యుజ్జఇ. తదో తదో. [ఛాయా] యుజ్యతే, తత స్తతః.

కఞ్చుకీ. తాం పుత్రీవ్యసనదుఃఖితాం జ్యోత్స్నికాం సాన్త్వయితుం దేవ్యా పుష్కరపురం ప్రేషితోఽస్మి.

చకోరికా. తా మం అణుమణ్ణదు అజ్జో. కిం ఉణ భట్టిణీఏ గోవణిజ్జో భట్టిణో వావారో.

(ఛాయా) తస్మా న్మా మనుమన్య త్వార్యః. కింపున ర్దేవ్యా గోపనీయో భర్తు ర్వ్యాపారః.

కఞ్చుకీ. భవత్యాపి రక్షణీయ మిదం రహస్యమ్. [పరిక్రమ్య నిష్క్రాన్తౌ.]

మిశ్రవిష్కమ్భః.

తతః ప్రవిశతి ప్రతిహార్యా నిర్దిశ్యమానమార్గో రాజా.

రాజా. [స్వగతమ్]

అన్తః కన్దళయన్తి మన్దిమలతాం తన్ద్రాలవః సుభ్రువ
శ్చన్ద్రజ్యోతిరుదఞ్చదుత్పలదళచ్ఛాయాకిర స్తా దృశః ।
తత్కాలే త్వమృతోర్మయః కిల దృశో రన్తర్మద స్యన్దినః
స్తమ్భస్వేదపరమ్పరా వపుషి యా మన్దేతరాసక్తయః ॥ ౪౧ ॥

[ఇతి పరిక్రామతి]

ప్రతిహారీ. దేవ, పేక్ఖ పేక్ఖ, ఇమం ఉణ వసన్తలచ్ఛిపరిణఅకోదుఅఘరప్పవేస మఙ్గళతూరాయన్తకళకణ్ఠకూజిదమణోహరం బాళుజ్జాణస్స రమణిజ్జం పదేసమ్.

(ఛాయా) దేవ, పశ్య పశ్య, ఇమం పున ర్వసన్తలక్ష్మీపరిణయకౌతుకగృహప్రవేశమఙ్గళతూర్యాయితకళకణ్ఠకూజితమనోహరం బాలోద్యానస్య రమణీయం ప్రదేశమ్.

రాజా. [నిర్వర్ణ్య] అహో వసన్తపరిణీతాయాః కేళీవనభువః కమనీయతా; తథాహి,

శ్రీఖణ్డాచలమారుతః ప్రచలతి స్వైరం హరన్ సుభ్రువాం
మాకన్దస్య ముదాఽభివీక్ష్య ముకుళా న్మాద్య న్త్యమీ కోకిలాః ।
ఆరావై రభిపూరయన్తి మధురై ర్మాధ్వీలిహాం పఙ్క్తయః
ప్రశ్చ్యోతన్మధు మాధవీసుమనసా మావీథ్య సర్వా దిశః ॥ ౪౨ ॥

[నిరూప్య] అహో సార్వత్రికతా ప్రేమానుబన్ధస్య, తథాహి.

ఆయాన్తీ మభినన్దతి ప్రియతమా మేణః ప్రియై ర్వీక్షణై
ర్మాద్యన్తీం మసృణీకరోతి మధుపాం పాన్థైః పరాగై రళిః ।
కూజన్తీ మనురుధ్య కోకిలయువా కుర్వన్ స్వహాసై ర్ముదం
జఙ్ఘాఘాతఖచ్ఛు తదర్పితం కిసలయం సానన్ద మాచామతి ॥ ౪౩ ॥

కిఞ్చ. మధుకరమలినేత్రాం మకరన్దస్రుతిసరసస్తబకస్తనం వహన్తీమ్।
వికసితకుసుమస్మితాం విరాజన్నవలతికా మనువర్తతే రసాలః ॥ ౪౪ ॥

[నేపథ్యే వైతాళికౌ.]

ఏకః. శ్రుతిసుఖకరై ర్భృఙ్గారావైః శ్రమాపనయక్షమాః
ప్రసృతమధుభిః పుష్పస్తోమైః సుగన్ధితదిఙ్ముఖాః।
ప్రగుణరమణీమానత్రాణప్రవీణసమీరణాః
ప్రవిదధతు వః ప్రీతిం చేతోహరా మధువాసరాః ॥ ౪౫ ॥

యదిదానీమ్.

తేఽమీ చామ్పేయధూళీపరిమళబహుళా నావహన్తః కపోలాం
శ్చోళీనాం సహ్యకన్యాతటరుహకుసుమస్వైరలబ్ధప్రచారాః ।
సిఞ్చన్తః శీకరాఘైః శ్రితమలయగిరిస్రోతసా మాతపార్తా న్వః
శ్రాన్తిచ్ఛేదాయ సన్తు శ్లథయువతిమదగ్రన్థయో గన్ధవాహాః ॥ ౪౬ ॥

అపరః. ఖిన్నం ఖిన్నం కఠోరస్తనగిరిషు లుఠన్ దాక్షిణాత్యాఙ్గనానాం
శ్వాసై ర్దన్తస్స్వహస్తః పునరతిగురుభిస్తత్క్షణం కేరళీనాం ।
ఉద్ధూతోద్భూతచూతప్రసవపరిమళోద్గారసంసక్తనృత్యత్
భృఙ్గీ జీతాభఙ్గరసవశపిత నస్పన్దనో మన్ద వాతః ॥ ౪౭ ॥

ప్రతిహారీ. దేవ, ఇదో దావ పేక్ఖ పడిబుద్ధముఉళేసు కేసరరుక్ఖస్స సాహాసి హరేసు.

(ఛాయా) దేవ, ఇతస్తావత్పశ్య ప్రతిబుద్ధముకుళేషు కేసరవృక్షస్య శాఖాశిఖరేషు.

రాజా. దీపికే, పశ్యామి.

అన్తశ్చన్దనశైలకన్దరచలన్మన్దానిలాస్కన్దన
స్యన్దద్భూరిమరన్దతున్దిలమిళత్తన్ద్రామిళిన్దావళిః ।
కన్దర్పప్రభునన్దనీయవిభవం వద్ధ్వా మానన్దతో
నిన్దన్తీకిల సున్దరీవిరహితం మన్దాననం విన్దతి ॥ ౪౮ ॥

[పరిక్రమ్య] దీప్తికే, పశ్య పరిశ్రాన్తోఽస్మి, తత్సన్దర్శయ కం దేశం అత్ర వినోదాయ?

ప్రతిహారీ. దేవ, ఇదో దావ మాహవీమణ్డవో పడిక్ఖిత్తపుప్ఫత్థరణో పడిక్ఖదివిఅ దేవస్స అవత్థాణమఙ్గళమ్.

(ఛాయా) దేవ, ఇతస్తావన్మాధవీమణ్డపః పరిక్షిప్తపుష్పాస్తరణః ప్రతీక్షత ఇవ దేవస్యావస్థానమఙ్గళమ్.

రాజా. [నాట్యేనోపవిశ్య] దీప్తికే, నియోగ మశూన్యం కురు.

ప్రతిహారీ. జం దేవో ఆణవేది. (ఛాయా) యద్దేవ ఆజ్ఞాపయతి. [నిష్క్రాన్తా.]

రాజా. [సమన్తా దవలోక్య] భోః కింనుఖల్వభిమతజనవిప్రకర్షా త్పరిచితానామపి పరిచితేతరవద్ దురవగాహతా. తథాహి,

> ఆరామః స్పృహణీయపుష్పసురభిః కాన్తారదుర్గాయతే
> ప్రాన్తే శ్రోత్రవిదారణం వితనుతే పుంస్కోకిలానాం ధ్వనిః ।
> సోఽహం దీనశరణ్యహీనహరిణప్రాయః స దుష్టాశయః
> కన్దర్పో మయి హన్తహన్త! తనుతే శార్దూలవిక్రీడితమ్ ॥ ౯ ॥

[సస్మరణమ్] కథం చిరాయతి వయస్యః శృఙ్గారః.

తతః ప్రవిశతి విదూషకః.

విదూషకః. [ఉత్థితం పరిక్రమ్య. పురోవలోక్య] అంహహో ఏసో పిఅవఅస్సో కహింవి సమప్పిదావిచిత్తవుత్తీఏ సుణ్ణలోఅణవావారో పాణికమళపరిక్ఖిత్తగణ్డమణ్డళో మాహవీమణ్డవం కేవళగత్తస్సిరిమెత్తేణ అళంకుణన్తో చిట్ఠఇ, తా ఉపసప్పామి. [ఉపగమ్య] జేదు పిఅవఅస్సో.

(ఛాయా) అహహో ఏష ప్రియవయస్యః కుత్రాపి సమర్పితయా చిత్తవృత్త్యా శూన్యలోచనవ్యాపారః పాణికమలపరిక్షిప్తగణ్డమణ్డలో మాధవీమణ్డపం కేవలగాత్రశ్రీమాత్రేణ అలఙ్కుర్వం స్తిష్ఠతి, తస్మా దుపసర్పామి. జయతు వయస్యః.

రాజా. సఖే, స్వాగతమ్. ఆస్యతాం.

విదూషకః. [ఉపవిశ్య, రాజానం నిరూప్య, ఆత్మగతమ్] కిం ణు ఖు ఏసో అణ్ణారిసో లక్ఖీఅది. హోదు పుచ్ఛిస్సమ్. [ప్రకాశమ్] వఅస్స, తుమం దాణిం అణ్ణారిసం ణిరువేమి, తహాహి,

ఉచ్ఛ్వాసిణో ణఅణజుఈ ముద్ధసిణిద్ధస్సిరీఅ తణుజట్ఠీ ।
వట్టఇ ణాసాపవణో విఇరన్తో విఅ మణోగదం వాహిమ్ ॥ ౫౦ ॥

కహేహి కిం లగ్గోఽసి ఇత్థిఆకడక్ఖవగ్ఘస్స ముహబ్భన్తరంమి. [విహస్య] కిం దాణిం ముఉళిదస్స పుణ్డరిఅస్స సోన్దేరం ముహే దంసేసి. అహవా కిమత్థం లజ్జా కరీఅది. ణఖు అహీణవం ఏదం కుసుమసరవుత్తం భుఅణేసు. పెక్ఖ పెక్ఖ, (ఛాయా) కింనుఖ ల్వేష అన్యాదృశో లక్ష్యతే. భవతు పృచ్ఛామి, వయస్య త్వా మిదానీం అన్యాదృశం నిరూపయామి. తథాహి,

ఉచ్ఛ్వాసినా నయనయుగీ ముగ్ధస్నిగ్ధశ్రీశ్చ తనుయష్టిః ।
వర్తతే నాసాపవనో వికిరన్నివ మనోగతం వ్యాధిమ్ ॥

కథయ కిం లగ్నోఽసి స్త్రీకటాక్షవ్యాఘ్రస్య ముఖాభ్యన్తరే. కిమిదానీం ముకుళితస్య పుణ్డరీకస్య సౌన్దర్యం ముఖే దర్శయసి. అథవా కిమర్థం లజ్జా క్రియతే. నఖ ల్వభినవ మేతత్కుసుమశరవృత్తం భువనేషు. పశ్యపశ్య. [సంస్కృత మాశ్రిత్య.]

చతుర్ముఖః కలయతి భారతీం ముఖే
చతుర్భుజః స వహతి వక్షసా రమామ్ ।
కరోత్యుమాం స చ వపుషి స్మరాన్తకో
న కం స్మరః స్వవశ మనీనయ త్సఖే ॥ ౫౧ ॥

రాజా. [స్మితం కృత్వా] వయస్య, కిం తద్గోపనీయంనామ, కింపునః సుదుర్లభవస్తుసఙ్కథా వృథేతి విరమ్యతే.

విదూషకః. హోదు కహేహి సుళహంవా దుళ్ళహంవా ణిరూవేమి, (ఛాయా) భవతు కథయ సులభంవా దుర్లభంవా నిరూపయామి.

రాజా. సఖే, విస్మృతం తత్, తథాపి కథ్యతే.

విదూషకః. దిణ్ణే సవణే, (ఛాయా) దత్తే శ్రవణే.

రాజా. అతీతే దివసే దేవ్యా తారావళ్యా ముక్తావళీముఖేన నిమన్త్రితోఽస్మి, యథా—“ఆగామిని వాసరే మయా ప్రవర్త్యతే భగవతః కామదేవస్య నికేతనే మాధవోత్సవః, స వసన్తోద్యానపరిసరాలఙ్కారప్రవాళశృఙ్గమధ్యాన్తే నార్యపుత్రేణ సమ్భావనీయః” ఇతి.

విదూషకః. సుదం మఏ దేవీపిణేహాం అణువట్టంతేణ అజ్జ పువ్వదిఅహే హూదా పవిడ్ఢో పవాళసిఙ్గో త్తి, తదో తదో,

(ఛాయా) శ్రుతం మయా దేవీస్నేహం అనువర్తమానేన అద్య పూర్వదివసే భవతా ప్రవిష్టో ప్రవాళశృఙ్గ ఇతి. తతస్తతః.

రాజా. అథ తస్య వాతాయనజాలవితీర్ణచక్షు ర్వివిక్తరమణీయ మఙ్గణం కుతుకా దధ్యాసమ్.

విదూషకః. తదో తదో. (ఛాయా) తతస్తతః.

రాజా. తతః క్షణాదేవ గతాగతకుతూహలితాః పురవారనితమ్బిన్యః పదనఖప్రభాజాలై ర్నిస్సృతా మివ క్వచిత్ క్షీరోదలహరీం సంసక్తకుఙ్కుమగోరోచనాదిపరిమళితైః స్తనకలశై రైన్ద్రీ మివ కార్ముకలీలా మాబద్ధకల్హారహారైః కబరీభారై రావళీభూతామివ మయూరపఙ్క్తి ముపదర్శయన్త్య స్తామేవ కన్దర్పదేవనికేతనమహీం పర్యవారయన్. అపిచ,

క్వచి త్కనకమేఖలాకలకలైః సముజ్జృమ్భితం
క్వచిత్ స్ఖలితనూపురప్రచురమఞ్జుశిఞ్జారవైః ।
క్వచి ద్ధవళమౌక్తికైః కుచవిఘట్టనోద్ధూళితై
ర్మణమేతి పురసుభ్రువాం ముద మథస్త కోలాహలః ॥ ౨౨ ॥

విదూషకః. అంహో వయస్సస్స భాఅహేఆఇ.

(ఛాయా) అహో వయస్యస్య భాగధేయాని.

రాజా. [సౌత్సుక్యమ్] వయస్య, శ్రోతవ్యం న శృణోషి.

విదూషకః. అవహిదంహి. (ఛాయా) అవహితోఽస్మి.

రాజా. తత్రైకా కుసుమాయుధప్రణయినీ హాత్యన్తమోహావహా
కిం వక్ష్యేఽమృతవర్తి ర్నయనయో రానన్దసన్దాయినీ ।
లోకానాం జయినీవ పఞ్చవిశిఖస్యాజ్ఞా సరూపా సఖే
బాలా బాలమరాళశీలితగతి ర్లీలాలసై రభ్యగాత్ ॥ ౨౩ ॥

సఖే, జాగర్తి స్మరదేవమఙ్గళమహారమ్భప్రియంభావుకే
తత్కాయే తటిదిన్దుచన్దనబిసజ్యోత్స్నాదికం కారణమ్ ।
సృష్టౌ చ స్వయమేవ పుష్పవిశిఖః శృఙ్గారసర్వస్వభూః
పృథ్వ్యాదీని న కారణాని సుదృశః సృష్టౌ చ నాయం విధిః ॥ ౨౪ ॥

కిఞ్చ. ఇత్థం కిలోత్ప్రేక్షితవా నస్మి, యత్కిల.

కామిన్యాః కబరీభరేణ విజితః కాళామ్బుదః క్రన్దతి
స్వైరం సఙ్కుచితా తతః పరిభవా ద్వ్రీళావతీ తామసీ।
దృష్టుం లజ్జితచేతసో న చమరాః పుచ్ఛం పురస్కుర్వతే
వ్యక్తం దుర్లభసామ్యలాభముదితా భృఙ్గీ పరం గాయతి ॥ ౫౫ ॥

అపిచ. వామభ్రూవదనం నిరీక్ష్య మలిన శ్చన్ద్రో న వాతాయనా
సాయం సఙ్కుచదమ్బుజశ్చ నియతం తేనైవ నేన్ద్రో స్త్విషా ।
శఙ్కే దర్పణమణ్డలీతు వదనా న్యాసేవ్య కాలా ద్బహూ
స్తన్వఙ్గీవదనారవిన్దసుషమాసౌహార్ద మాలమ్బతే ॥ ౫౬ ॥

కిఞ్చ. తద్దృగ్వైభవ మాప్తుమేవ నియతం తప్తం దివేన్దీవరం
మీనోఽస్యా నయనావమానచకితో లీనోఽమ్భసా మన్తరే ।
వార్క్షం దుర్గ ముపాసతే స్మరశరా విద్రావితా స్తద్దృశా
నూనం త్వేణగణ స్త్వయైవ విజిత స్త్రాసా త్తృణం ఖాదతి ॥ ౫౭ ॥

అపరఞ్చ. తద్దన్తద్యుతితస్కరో నిగళిత శ్చన్ద్రైః కళఙ్కచ్ఛలాత్
హంస శ్చఞ్చువిలోహితేన విధృతో త్యేతద్గతాం రాగితాం ।
కున్దః స్వం త్వయశః ప్రమార్ష్టిచ తతః ప్రేఙ్ఖోళితైః షట్పదై
ర్ముక్తాహారతయా నయన్తి దివసాన్ ముక్తాశ్చ తద్వాఞ్ఛయా ॥ ౫౮ ॥

ఇతరచ్చ. తద్వక్షోరుహనిర్జితాః శిఖరిణః స్తబ్ధా మనఃపీడయా
ప్రాప్తః కుమ్భవిమాననాకలుషితః పాతాళ మైరావణః।
కోకాఘ స్తదురోజనిర్జయభియా ద్వన్ద్వీభవన్ వర్తతే
సౌవర్ణాః కలశాస్తు కేవల మగాత్ తప్త్వా చిరం తత్తులాం ॥ ౫౯ ॥

ఇత్థఞ్చ. తద్గ్రీవాపరిభావశఙ్కితతయా శఙ్ఖా స్సముద్రం గతాః
శ్లాఘన్తే పవనాకులేన శిరసా తద్బాహువల్లీం లతాః ।
అభ్యస్య స్త్వదసీయనాభిసుషమా మావర్తజాలై ర్హ్రదాః
శ్రోతుం నూన మవాప్తకర్ణవివరం తన్మధ్యకీర్తిం నభః ॥ ౬౦ ॥

అన్యచ్చ. అర్ధేన్దో హసతి శ్రియం నిటిలభూ రస్యా శ్చకోరీదృశః
స్పర్ధాం దర్పణమణ్డలేన కురుతే ముగ్ధా యుగీ గణ్డయోః।
రాజత్పల్లవమాధురీ మధరయ త్యారబ్ధరాగః కరః
సారం నిన్దతి మన్దరస్య మహతీ ముత్తుఙ్గతాఞ్చ స్తనః ॥ ౬౧ ॥

కిం బహునా. కృతః స్మితమరీచిభిః స్ఫురదకాణ్డరాకావిధుః
సముచ్ఛలదభఙ్గురా స్తను రవాకిర ద్విద్యుతః।
అథాపి తిమిరచ్ఛటాః స్ఫుటయతి స్మ కేశావళి
స్తథాప్యధరకా న్తిభి స్తరళితాచ సన్ధ్యారుచిః ॥ ౨౨ ॥

విదూషకః. అంహో, తత్తహోదీఏ ళోఓత్తరం సోన్దేరమ్. తదోతదో

(ఛాయా) అహో తత్రభవత్యాలోకోత్తరం సౌన్దర్యమ్. తత స్తతః.

రాజా. వయస్య.

అమృత మివ కిరన్తీ చక్షుషో శ్చఞ్చలాక్షీ
విష మదిశ దుదారం మానసే మామకే సా।
బహిరుపకృతసేకా ప్రోజ్వలన్తం కృశానుం
భవనకుహరమధ్యే ప్రక్షిపన్తీ శరేవ ॥ ౨౩ ॥

విదూషకః. కోణుఖు మజ్జారో దుత్తభండం దట్ఠూణ ణితంమఇ.

(ఛాయా) కోనుఖలు మార్జారో దుగ్ధభాణ్డం దృష్ట్వా న తామ్యతి.

రాజా. సఖే, శృణుతావత్.

విదూషకః. అవహిదంహి. (ఛాయా) అవహితోఽస్మి.

రాజా. ఆగత్యచ సా సహచరీభి రుపనీయమానా తస్యైవ వసన్తోద్యానస్య ఆభ్యన్తరింభువ మలఙ్కృతవతీ. క్షణాచ్చ, శూన్యమివ జగదశేషం ప్రణష్టమివ చాక్షుషం భాగధేయ మభాగ్యమివ చాత్మాన మాశఙ్కితవా నసమ్భావయన్త్యాం నయనపథ ముమ్బుజాక్ష్యామ్.

విదూషకః. [విహస్య] హుం దాసీపుత్తాణం తుహ చక్ఖూణం చవళత్తణమ్. జదో కజ్జగోరవేణ తత్తహోదీఏ ఖణంవి అదస్సణం ణసహంది.

(ఛాయా) హుం దాసీపుత్రయో స్తవ చక్షుషో శ్చపలత్వం, యతః కార్యగౌరవేణ తత్రభవత్యా క్షణమపి అదర్శనం నసహేతే.

రాజా. సఖే, న తాం భవాన్ పశ్యతి, యత ఏవం భాషసే.

విదూషకః. అహవా పెక్ఖామి, సాహుణిరూవేహి. (ఛాయా) అథవాపశ్యామి. సాధు నిరూపయ.

రాజా. సితచ్ఛదమదచ్ఛిదాకలితకౌతుకాత్యద్భుత
ప్రయాతముదితేక్షణం పరిజనం తతో బిభ్రతీ ।
చలచ్చరణనూపురప్రచురమఞ్జుశిఞ్జామిళ
త్క్రటీకనకమేఖలాకళకళా గతా సా పురః ॥ ౬౪ ॥

క్షణాచ్చ. పయోభిః సిఞ్చన్తీ కకుభ మభితః కాంతిపటలైః
ప్రవాహాం కాళిన్ద్యాః పరివిదధతీ నేత్రవలనైః ।
తరఙ్గాక్షీ మన్దస్ఫురదధరఖేలత్స్మితరుచిః
పదాభ్యా ముత్ఫుల్లా న్యకిర దరవిన్దాని సుముఖీ ॥ ౬౫ ॥

విదూషకః. తదో తదో. (ఛాయా) తత స్తతః.

రాజా. తతః సాన్ద్రజనసమ్బాధ మసహమానా మేనా మాదాయ కిమపి వివిక్తరమణీయం స్నిగ్ధబహుళపల్లవస్య కుసుమితశిఖరస్య కస్యాపి మాకన్దతరో రన్తికతల మలఙ్కృతవత్యః సహచారిణ్యః. అభిముఖతయా చ నిపుణనిరూపణ ముత్ప్రేక్షమాణస్య తా మేనా మాసిచ్ఛమే మనసి.

విదూషకః. కహం విఅ. (ఛాయా) కథ మివ.

రాజా. కిం కిం విధాతృవశవర్తిని జీవలోకే
దృశ్యం భవిష్యతి ఘనే భువనే న విద్మః ।
యత్సర్వదేవలలనాకులనిర్జయాయ
ప్రాప్తం భువాపి రుచిరం తదిదం లలామ ॥ ౬౬ ॥

కిఞ్చ. విశ్వత్రయీవిగమమాత్రభువా విరఞ్చ్యా
స్రష్టుం పునః సురపతే ర్లలనాసహస్రమ్ ।
ఆచ్ఛిద్య సర్వరమణీరమణీయభావో
న్యాసీకృతః కి మిహ జఙ్గమపేటికాయామ్ ॥ ౬౭ ॥

కేళీవనభువమివ మధువాసరలక్ష్మీ రిమా మాలమ్బ్య చరితార్థతాం మన్యతే నవయౌవనశ్రీః, తథాహి.

హాసాయైవ పురః స్ఫురత్ప్రమిజుషో రస్యా దృశోః ఖఞ్జనాః
సన్నద్ధస్య కుచద్వయస్య గణనాగన్ధాయ నాలం గిరిః ।
గర్హాయా అపి భాజనం న గగనం కాన్తావలగ్నశ్రియా
మహాహాఙ్కృతిదూషితో ముఖరుచే రస్యాః సుధాదీధితిః ॥ ౬౮ ॥

అన్యదపి నిరూపయామి, యదస్యా మబాలభావసులభమనోహరా శ్చావస్థావిశేషాః సంరూఢసౌహృదాః సౌభాగ్యసంపదా సముల్లసన్తీతి, తథాహి,

ఆలోకః సరసాం వ్యనక్తి సరణిం శాలీనయో శ్చక్షుషో
ర్వైదగ్ధ్యం విశినష్టి వక్రిమవుషాం వాచా మయంచ క్రమః।
వామా మామనతీవ నమణాసు కృతభ్రూభఙ్గ మాలోకనం
వ్యక్తావ్యక్తమృదుస్మితశ్చ సుదృశో వక్త్రేవ మౌగ్ధ్యం ముఖమ్ ॥౧౯॥

కిం బహునా· స్మితే సారఙ్గాక్ష్యాః స్మరపటకుటీసౌహృదపుషి
స్ఫుటశ్వాసామోదప్రథితతదిషుస్తోమవసతౌ।
ప్రవిష్టా మే దృష్టిః ప్రసభనిగృహీతేవ బలవత్
తమస్మైత్ర్యై సద్యః శ్రితమివ మనశ్చాపి మదనమ్॥౨౦॥

కస్మింశ్చిత్ కృతపుణ్యే మహానుభావే పుంసి కతిపయదివసోపచీయమానా మనఙ్గవ్యథా ఇవాస్యా ముత్ప్రేక్ష్యామి, యతః.

ఉచ్ఛ్వాసం వివృణోతి పక్ష్మ సుముఖీ మచ్ఛిన్నబాష్పాకులాం
ఉచ్చై ర్వ్యాహరతీవ మానసరుజా మున్ముక్తభూషా తనూః।
పీడా మఙ్కురయన్తి పాణ్డువిశిఖీం పర్యాకులాః ప్రక్రియా
గాఢాసక్తి మభివ్యనక్తి చ గతవ్రీడానుబన్ధం వచః॥౨౧॥

విదూషకః. తదో తదో. (ఛాయా) తతస్తతః.

రాజా. తతస్తస్యా స్సహచారిణీ ష్వన్యతమా ప్రవాళశృఙ్గవాతాయన మాస్థితం మాం సవ్యాజ మవలోక్య తదాత్వసముపజాతకుతూహలాపి విదగ్ధతయా విస్మితేవ విషయాన్తరేణ తస్యాః కర్ణే కిమ ప్యభిహితవతీ.

విదూషకః. తదో తదో. (ఛాయా) తతస్తతః.

రాజా. తతః ససమ్భ్రమప్రచలితచరణతలమఞ్జీరమణికళకళమిళితమేఖలాకలాపదశానుబద్ధకిఙ్కిణీజాలఝుణఝుణాత్కారముఖరమనోహర మఖిలమపి తత్తరుణీకదమ్బకం తత్క్షణాదేవ హఠోత్థాన మధాత్. అస్యాశ్చ సుచిరనిరుద్ధా ఇవ ప్రణయామృతశీకరా స్తత్క్షణాదేవ మయి నిపుణతరం ప్రసాదితా దృగన్తపరమ్పరాః.

విదూషకః. అంహహో విఅడ్ఢవిఅడ్ఢో ఉవక్కమో. తదోతదో. (ఛాయా) అహహో విదగ్ధవిదగ్ధ ఉపక్రమః, తతస్తతః.

రాజా. ముగ్ధస్నిగ్ధైర్మృదుళకదళీకన్దళీకాణ్డగౌరై
రఙ్గైస్తుఙ్గై రతనుకలయా హన్త సారఙ్గదృష్టేః ।
ఉద్వల్గద్భి రుదితమదనై రున్మిషద్భిః కటాక్షై
రున్మర్యాదః కిమపి సుతనో రావిరాసీ ద్విలాసః ॥ ౭౨॥

తథాహి, చలచ్చక్షు ర్నాసీత్ స్ఫురిత మథ గణ్డస్య పుళకైః
స్ఫుట ద్వాస శ్చక్రే స్తనముకుళ ముద్బద్ధ మసహమ్ ।
పరిక్రీడచ్ఛిల్లీచుళుకితరసావేశచటులా
పటుశ్వాసా హాసచ్ఛురితరదవాసాః క్షణ మభూత్ ॥౭౩॥

విదూషకః. ణిఉణం ఉవక్కన్దం తత్తహోదీఏ. (ఛాయా) నిపుణ ముపక్రాన్తం
తత్రభవత్యా.

రాజా. తదాత్వేచ,
సల్లాపైః కళకణ్ఠకూజితనిభై రుల్లాసయ న్త్యః శ్రుతీ
శ్ఛిల్లీభి శ్చలితాభి రేవ జగతా ముల్లోలయన్త్యో మనః ।
అఙ్గై రఙ్గజనిత్యమఙ్గళగృహైః శృఙ్గారయన్త్యో దృశః
కాన్తాయాః పరివారవారలలనాః కాం కాం న కేళిం దధుః ॥౭౪॥

విదూషకః. అంహో తత్తహోదీణం హాసపరవసత్తణం, (ఛాయా) అహో
తత్రభవతీనాం హాసపరవశత్వమ్.

రాజా. కింబహునా,
నిశ్వాసోచ్ఛ్వాసచఞ్చద్దళనపటలసచ్చన్ద్రికాన్తరవక్త్రా
కిఞ్చోచ్చదఞ్చద్వికాస స్తనముకుళదళత్కోమసున్యక్తరాగా ।
అన్తర్లీనాధానురాగై రసమళరళరాద్వైతవాదప్రయోగైః
సాన్తం శ్రాన్తం వ్యతానీ త్స్మరసిజనయనా భావరఙ్గై రపాఙ్గైః ॥౭౫॥

విదూషకః. [సవిమర్శనమ్] వఅస్స, అవిణామ దిట్ఠపువ్వో భవం తత్తహోదీఏ?
(ఛాయా) వయస్య, అపినామ దృష్టపూర్వో భవాం స్తత్రభవత్యా?

రాజా. నహి నహి.

విదూషకః. [సవిమర్శనమ్] అహవా తక్కేమి. జహ బహుదిఅహేహిం తిహు
వణదుల్లహాఇ తుహ రూవజోవ్వణసోహగ్గాఇ సోఊణ తత్తహోదీఏ తుమం
హిఅఅం పావిదో త్తి, అణ్ణహా కహం ఈరిసీఓ దంసణమెత్తేణ భావసూ
అణం కుణన్తి.

(ఛాయా) అథవా తర్కయామి. యథాబహుభి ర్దివసై (స్త్రి)భువనదుర్లభాని తవ రూపయౌవనసౌభాగ్యాని శ్రుత్వా తత్రభవత్యా త్వం హృదయం ప్రాపితఇతి. అన్యథా కథం ఈదృశ్యో దర్శనమాత్రేణ భావసూచనం కుర్వన్తి.

రాజా. యుజ్యతే.

విదూషకః. వఅస్స, అవిజాణాసి తత్తహోదీఏ కిణ్ణామహేయం ది? (ఛాయా) అపి జానాసి తత్రభవత్యాః కిం నామధేయ మితి?

రాజా. సఖే, పరస్పరసల్లాపేషు విదితమ్, యథా తస్యా నామ జ్యోత్స్నామఞ్జరీతి, తత్సహచర్యాశ్చ ప్రకాశమఞ్జరీతి.

విదూషకః. [సస్మరణమ్] సులహో దాణిం తుహ మణోరహో. (ఛాయా) సులభ ఇదానీం తవ మనోరథః.

రాజా. కథమివ.

విదూషకః. సుదం మఏ తుహ పసాదభూమిఏ కత్థూరిఆఏ ఘరంమి ఈరిసణామహేఅం లోఓత్తరం కింవి కణ్ణారఅణజుఅళం నట్టపరిఅఅం కరేది త్తి.

(ఛాయా) శ్రుతం మయా తవ ప్రసాదభూమేః కస్తూరికాయా గృహే ఈదృశనామధేయం లోకోత్తరం కిమపి కన్యారత్నయుగళం నాట్యపరిచయం కరోతీతి

రాజా. [విహస్య] కిముచ్యతే ఈదృశీనా మాకృతీనా మిదం నివాస మర్హతీతి?

విదూషకః. అహవా కస్స ఉణ పసూదిం మణ్ణేసి ?

(ఛాయా) అథవా కస్యపునః ప్రసూతిం మన్యసే ?

రాజా. యః కృతపుణ్యః.

విదూషకః. హోదు, తదో కిం వుత్తమ్ ?

(ఛాయా) భవతు, తతః కిం వృత్తమ్ ?

రాజా. తతశ్చ నివృత్తమహోత్సవా దనఙ్గోద్యానాత్ ప్రతినివృత్తమానాసు పురవారవనితాసు ప్రస్థానవ్యగ్రాసు పరివారలలనాసు త్వరమాణాయాం చ సహచారిణ్యాం,

> ఆభ్రాన్తతారక మనుద్భ్రమన్దహాస
> ముత్ఫుల్లనిశ్వసిత ముద్గళదశ్రుపూరమ్ ।
> కణ్ఠాపమర్శి కరపల్లవ ముల్లసద్భ్రు
> నిర్వేల మైత్రి సుతనో రతనో విలాసః ॥ ౨౬ ॥

అథ జనసమూహేన తిరోహితాయా మాచ్ఛిద్యేవ నయనసుఖం ప్రస్థితాయాం తస్యా ముత్సృజ్య ప్రవాళశృఙ్గం క్రీడావనీ మిమాం ప్రవిష్టోఽస్మి.

సఖే, యదా, నవవిలాసవిహారవితర్దికా
రతిపతే ర్జయకేతుపతాకికా ।
నయనయో రమృతాప్లవచన్ద్రికా
నను సఖేఽన్తరితా నయనాస్పదాత్ ॥ ౨౨ ॥

తదారభ్య, మలయనిలయః శీతో వాతో ధినోతి స నో తనూ
మపి కిల పికీశ్రేణీవాణీ తనోతి మనోరుజమ్ ।
అమలకమలోదఞ్చన్నృఞ్చన్మధూత్కవధూత్కర
భ్రమరశబర శ్చైనం దూనం కరోతి విరోధివత్ ॥ ౨౩ ॥

సఖే మా మవలమ్బస్వ. [ఇతి మూర్ఛాం నాటయతి]

విదూషకః. [ససమ్భ్రమమవలోక్య] హుం గహీదో ఎవ్వ మోహవక్ఖేణ. [స్వగతమ్] కేణఉణ ఉవాఏణ వఅస్సం లద్ధసణ్ణం కరిస్సమ్ [విచిన్త్య] హోదు ఎవ్వం [ప్రకాశమ్, కించిదుచ్చైః] వఅస్స ఉవట్ఠిదా.

(ఛాయా) హుం గృహీతఏవ మోహవ్యాఘ్రేణ. కేనపునరుపాయేన వయస్యం లబ్ధసంజ్ఞం కరిష్యామి. భవత్వేవం. వయస్య, ఉపస్థితా, ఉపస్థితా.

రాజా. [సరభసం చక్షుషీ ఉన్మీల్య] వయస్య, కి ముపస్థితాఽత్రభవతీ?

విదూషకః. అహ ఇం. (ఛాయా) అథ కిమ్.

రాజా. [సహర్షం పరితోఽవలోక్య] వయస్య, కేయ ముపస్థితాఽత్రభవతీ?

విదూషకః. ఉవట్ఠిదా తత్తహోదీ మే బుభుక్ఖా. (ఛాయా) ఉపస్థితా తత్రభవతీ మే బుభుక్షా.

రాజా. [సవైలక్ష్యమ్] సఖే, నాయం పరిహాసకాలః.

విదూషకః. వఅస్స, తం ఎవ్వ అత్థం మణసికదూఅ ఏసో మహాణసప్పవేసస్స కాలో త్తి భణిదమ్. (ఛాయా) వయస్య, తమేవార్థం మనసికృత్వా ఏష మహానసప్రవేశస్య కాల ఇతి భణితమ్.

రాజా. [ఖేదం నాటయతి.]

విదూషకః. [స్వగతమ్] అంహో, ధిగ మం జేణ హరిస్సన్తం పిఅవఅస్సం అజాణిఅ హాసో ఉవక్కన్దో. [ప్రకాశమ్] వఅస్స, మా దావ పేయ్యోఊలో హోహి,

ప్రథమోఽఙ్కః.

జాఏ లోఅచ్చీఏ జయలచ్ఛీం తుఇ స లమ్భిదో మఅణో ।
తాఏవి తత్తహోదీ తా ఖణమెత్తం తుమం చిట్ఠ ॥ ౬౯ ॥

తా సులహప్పడిఆరో తుహ సన్దావో. అణ్ణోణ్ణసిణేహాణుబన్ధో ఖు అఇర భావిణో సోక్ఖస్స కాలణమ్. తా దాణిం తత్తహోదీఏ పడికిదిం కదూఅ ఉక్కణ్ఠాం వినోదేహి,

(ఛాయా)అహో ధిక్కష్టం యేన పరిశ్రాన్తం ప్రియవయస్య మజ్ఞాత్వా హాస ఉపక్రాన్తః. వయస్య, మా తావత్ పర్యాకులో భవ.

యయా లోలాక్ష్యా జయలక్ష్మీం త్వయి స లమ్భితో మదనః ।
తస్యా మపి తత్రభవతా తస్మాత్ క్షణమాత్రం త్వం తిష్ఠ ॥

తస్మాత్ సులభప్రతీకార స్తవ సన్తాపః. అన్యోన్యస్నేహానుబన్ధః ఖలు అచిరభావినః సౌఖ్యస్య కారణమ్. తస్మా దిదానీం తత్రభవత్యాః ప్రతికృతిం కృత్వా ఉత్కణ్ఠాం వినోదయ.

ప్రవిశ్య,

ప్రతిహారీ. దేవ, ఏస దేవస్స చిత్తదస్సణో అనఙ్గఓ దువారదేసే చిట్ఠఇ,

(ఛాయా) దేవ, ఏష దేవస్య చిత్రదర్శనః అనఙ్గకో ద్వారదేశే తిష్ఠతి.

రాజా. ప్రవేశయ. [నిష్క్రాన్తా ప్రతిహారీ]

తతః ప్రవిశ త్యనఙ్గకః.

అనఙ్గకః. ఆదిట్ఠోమ్హి ఖు భట్టిణా జహ "భద్ద, ఏత్థ ణఅరే జం జం అపూవ్వం అచ్ఛరిఅం అదీసఇ తం తం తుహ చిత్తకోసలేన మహ దస్సణిజ్జం"తి. తా ణం దస్సఇస్సం. [పరిక్రమ్య] ఏసో భట్టా. [ఉపగమ్య] జేదు భట్టా.

(ఛాయా) ఆదిష్టోఽస్మి ఖలు భర్త్రా యథా, "భద్ర, అత్ర నగరే యద్య దపూర్వ మాశ్చర్యంచ దృశ్యతే తత్తత్ తవ చిత్రకౌశలేన మమ దర్శనీయ" మితి. త దిదం దర్శయిష్యామి. ఏష భర్తా. జయతు భర్తా.

రాజా. అనఙ్గక, అపీదానీం నిరూపితం కిఞ్చన విస్మయనీయం భవతా ?

అనఙ్గకః. అహ ఇం. (ఛాయా) అథ కిమ్.

[ఇతి సటా దవతార్య చిత్రఫలకం భూమౌ నిక్షిపతి]

రాజా. [గృహీత్వా, నివర్ణ్య సహాసం. విదూషకం ప్రతి] వయస్య, సేయ మత్రభవతీ. [నిరూప్య] హన్త చిత్రకారస్య నైపుణ్యం, య దిమాం సాక్షాదివ జ్యోత్స్నామఞ్జరీం పశ్యామి. కిం పున ర్న జానీమః క్వేయ మవలోకితేతి.

విదూషకః. ణం అనఙ్గఓ పుచ్ఛిదవ్వో. (ఛాయా) న న్వనఙ్గకః ప్రష్టవ్యః.

రాజా. అనఙ్గక, క్వ పున రవలోకిత మిదం భవతా?

అనఙ్గకః. దేవ, కత్థూరిఆఘరంమి. (ఛాయా) దేవ, కస్తూరికా-గృహే.

విదూషకః. [జనాన్తికమ్] వయస్య, అవి సుమరేసి మఅ వఅణమ్?

(ఛాయా) వయస్య, అపి స్మరసి మమ వచనమ్?

రాజా. సఖే, కస్తూరికాగృహే నిరూపిత మితి ప్రమోద మనుభవామి. అపి తు స్థానవిపర్యాసదూషిత మితి దూషిత మివ మే మనః.

విదూషకః. [చిత్రం నిర్వర్ణ్య] సవ్వహా ఈరిసీఓ గత్తస్సిరీఓ కులవహూజణస్స జోగ్గాఓ.

(ఛాయా) సర్వథా ఈదృశ్యో గాత్రశ్రియః కులవధూజనస్య యోగ్యాః.

రాజా. [మనసా విచార్య] వయస్య, కస్తూరికా మేవ పృచ్ఛావః.

విదూషకః. తా విసజ్జేహి లేహమ్. (ఛాయా) తస్మా ద్విసర్జయ లేఖామ్.

రాజా. [కిమపి విలిఖ్య దర్శయతి]

విదూషకః. [వాచయతి,] "అయి కేతకి, కుతో౽ధిగమ స్తవ మాలతీమఞ్జర్యా" ఇతి.

[రాజానంప్రతి] యుత్తం ఏదం. (ఛాయా) యుక్త మేతత్.

రాజా. [అనఙ్గకం ప్రతి] భద్ర, దీయతా మిదం కస్తూరికాయై. అథ తద్వాచిక మపి ప్రతిదీయతామ్. [ఇతి పత్రికాం దదాతి

అనఙ్గకః. [గృహీత్వా] జం భట్టా అణుగణ్హాది. (ఛాయా) య ద్భర్తా అనుగృహ్ణాతి. [ఇతి లేఖా మాదాయ నిష్క్రాన్తః

విదూషకః. [చిత్రం నివర్ణ్య, సశ్లాఘమ్] వయస్స, సిళ్ళాహణిజ్జో భవం సుకత్తపడిదేణ అణురాఅబీఏణ. తా వణ్ణేహి తత్తహోదీఏ గత్తసోహగ్గం.

(ఛాయా) శ్లాఘనీయో భవాన్ సుక్షేత్రపతితేన అనురాగబీజేన. తస్మాద్వ ర్ణయ తత్రభవత్యా గాత్రసౌభాగ్యం.

రాజా. [చిత్రమవలోకయన్]

సమ్ప్రాప్తేన్దువలీల మాననమిదం స్నిగ్ధప్రవాళోజ్జ్వల
స్తామ్రోఽయం త్వధరశ్చ నీలనళినశ్రీమోచనం లోచనమ్ ।
ఈషత్పాణ్డురుదారదర్పణరుచిః కాన్తః కపోలోఽప్యయం
పాణిః శోణసరోరుహప్రియసఖా వప్రాకృతశ్రీః స్తనః ॥ ౨౦ ॥

విదూషకః. వఅస్స, కహిం కహిం వి అవరద్ధో భవమ్ అసరిసోవవణ్ణణేన.

(ఛాయా) వయస్య, కహిఞ్చిత్ కహిఞ్చిత్ అపరాద్ధో భవాన్ అసదృశోపవర్ణనేన.

రాజా. [నిరూప్య] యుక్తముపమన్త్రితం వయస్యేన. యతః,

ఇన్దోః సన్తతమన్తికత్సయవతః కాన్తాననం కిం సమం
మ్లాయన్తీ కిమితి ప్రవాళపటలీ మాన్యాధరస్యానుగా ।
నిశ్శ్వాసానన సేవకః క్వ ముకురః క్వాస్యాః కపోలః శుభః
సమ్మ్లాలద్భిరహో ను శోణకమలైః పాణ్యోః కథం సౌహృదమ్ ॥ ౨౧ ॥

విదూషకః. [ఆలేఖ్యస్య ముఖం నిర్వర్ణ్య] వఅస్స, ఇదం దావ పరమబ్భుదం పేక్ఖ. (ఛాయా) వయస్య, ఇదం తావత్ పరమాద్భుతం పశ్య.

రాజా. నను పశ్యామ్యేవ.

విధత్తే తారళ్యం శఫరయుగళం నైవ సరసీ
ప్రవాళం చ జ్యోత్స్నాచ్ఛురణమధురం నో జలనిధిః ।
తనోత్యావిర్భావం తిమిరనికరో నాపి రజనీ
కలానాథః శ్రీమాన్ జయతి ముకురాభో న చ నభః ॥ ౨౨ ॥

[సుచిరం నిర్వర్ణ్య] అయి మన్నయనచకోరచన్ద్రికే, ప్రసీద ప్రసీద.

విదూషకః. వఅస్స, పసాదేహి తత్తహోదిం.

(ఛాయా) వయస్య, ప్రసాదయ తత్రభవతీమ్.

రాజా. దిష్ట్యా అనుగృహీతోఽస్మి వయస్యేన.

[ఆలేఖ్యాభిముఖం స్థిత్వా] అయి మనోహారిణి,

త్వయి వినిహితచిత్తే వల్లభే ప్రాణకల్పే
మయి కిమితి తటస్థా సో౽హ మత్యన్తదాసః ।
తదపనయ సమాధిం తాదృశం త్వం కృపాళుః
క్షణమపి న విశేష్యం దారుణో మీనకేతుః ॥ ౮౩ ॥

విదూషకః. సాహు ణిరూవేహి కన్దప్పస్స దుస్సీలత్తణమ్.

(ఛాయా) సాధు నిరూపయ కన్దర్పస్య దుశ్శీలత్వమ్.

రాజా. తథాహి, భవత్యాః,

భ్రూవల్లీం పరికల్ప్య కార్ముకలతాం కర్ణద్వయీం మౌర్వికాం
కిం చాపాఙ్గతరఙ్గితాని విశిఖా నాదాయ తైరాత్మభూః ।
మాం నిర్జిత్య వశం నినాయ బత యః కృత్వా వపుః కర్శితం
భూయో ప్యేష శరారుద్ధి ర్వలతే జీవాపహారోత్సుకః ॥ ౮౪ ॥

విదూషకః. వఅస్స, పణఅకోవేణ హోదవ్వమ్, తా పుణోవి పసాదేహి.

(ఛాయా) వయస్య, ప్రణయకోపేన భవితవ్యమ్. తత్ పునరపి ప్రసాదయ.

రాజా. ప్రియే, కిమయం జనః పరాఙ్ముఖతాయా భాజనమ్, ప్రసీద ప్రసీద.

విదూషకః. వఅస్స, కరణిజ్జం పత్థేహి. (ఛాయా) కరణీయం ప్రార్థయ.

రాజా. తత్తే మే హృది నిక్షిపామ్బుజసఖం పాదారవిన్దం ప్రియే
పాణిం శోణసరోజవిభ్రమ మిమం కణ్ఠే మమాయోజయ ।
ఖిన్నే సన్నశరేణ చిత్తజనుషా చేతశ్చ మయ్యర్పయ
వ్యక్తోన్నిద్రజపావిపాకమధురం బిమ్బాధరం పాయయ ॥ ౮౫ ॥

[ఇతి ప్రణమతి]

విదూషకః. [సరోషమ్] హుం, హోదీఏ దాణిం వి సో ఎవ్వ గవ్వగ్గన్థీ, జం చరణపడిదం వి మమ ప్పిఅవఅస్సం ణ బహుమణ్ణేసి. [క్రోధేన చిత్రపటం భూమౌ ప్రహృత్య, సవిమర్శమ్] అంహో, దువేణం వి ఉమ్మాదో, తావి గదా [illegible] పవుత్తో, అహం వి ఇమస్స సంవాదేణ. వఅస్స, ఉట్ఠేహి ఉట్ఠేహి. మిఅతిణ్హిఆఏ సలిలబ్భమేణ పఅట్టన్తస్స వివ తుహ సిద [illegible] తుహ [illegible] ప్పఆసో.

(ఛాయా) హుం, భవత్యా ఇదానీమపి స ఏవ గర్వగ్రన్థిః, యత్ చరణపతితమపి మమ [illegible] వయస్యం న బహుమన్యసే. అహో ద్వయోరప్యున్మాదః, తస్యాం

గతేన చిత్తేన వయస్యః ప్రముగ్ధః, అహం చ అముష్య సంవాసేన. వయస్య, ఉత్తిష్ఠ ఉత్తిష్ఠ. మృగతృష్ణికాయాం సలిలభ్రమేణ సఞ్చరత ఇవ తృషితహారిణస్య తవ ముధా ప్రయాసః.

రాజా. [ఉత్థాయ] కి మిదం చిత్రమ్ ?

విదూషకః. అహ ఇం. (ఛాయా) అథ కిమ్.

రాజా. [సలజ్జమ్] సఖే, పశ్యాశ్చర్యమ్.

సాక్షా దివ ప్రియతమాం పురతో నివిష్టాం
సంభావయ న్ననిమిషేణ నిరీక్షణేన ।
తా మన్వభూవ మిహ నిర్వృతి ముచ్ఛ్రితార్తి-
ర్యా సంభవే దధిగమేన మనోరథస్య ॥ ౧౬ ॥

ప్రవిశ్య.

అనఙ్గకః. భట్ట, ఏదం తత్తహోదీఏ కత్థూరిఆఏ విణ్ణత్తిపత్తఅం. (ఛాయా) భర్తః, ఏతత్ తత్రభవత్యాః కస్తూరికాయా విజ్ఞప్తిపత్రకమ్. [పత్రికా మర్పయతి.]

రాజా. [గృహీత్వా మనసా వాచయతి.]

మధుకర మా కురు డోలాం కాలా దవగచ్ఛ వకులమఞ్జర్యాః ।
సంశ్రయ సంఫుల్లాయాః సమ్పర్కం సముచితః కాలః ॥ ౧౭ ॥

[విదూషకం ప్రతి] సఖే, వాచ్యతాం, అవధార్యతాం చ.

విదూషకః. [మనసా వాచయిత్వా, జనాన్తికమ్] వఅస్స, కుదూహళం వట్టఇ. (ఛాయా) వయస్య, కుతూహలం వర్తతే.

రాజా. కి మవగత ఆశయః శ్లోకస్య ?

విదూషకః. కి మణ్ణం, పవుత్తసముక్కణ్ఠా తత్తహోదీ కాళక్ఖేవస్స ణారుహాదిత్తి. (ఛాయా) కి మన్యత్. ప్రవృద్ధసముత్కణ్ఠా తత్రభవతీ కాలక్షేపస్య నార్హతీతి.

రాజా. [సహర్షాతిశయమ్] వయస్య, కృతకృత్య మివాత్మానం పశ్యామి.

విదూషకః. జఇ అన్దేఉరకళహాదో ముక్కోసి. (ఛాయా) యద్యన్తఃపుర కలహా న్ముక్తోసి.

రాజా. [విచిన్త్య కిమపి చిత్రపటే విలిఖతి]

విదూషకః. [వాచయతి.]

స్వకుశలయోగోపనతం ధాత్ర్యా స్తు వశే వివృద్ధయె స్వస్తమ్।
కాలేఽనుభవితు మీదృక్కృతపుణ్యాః కో ను కల్పతే శ్రేయః ॥ ౧౨ ॥

యుజ్జఇ (ఛాయా) యుజ్యతే.

[నేపథ్యే.]

ఇదో ఇదో దేవి. (ఛాయా) ఇత ఇతో దేవి.

రాజా. [సభయ మాకర్ణ్య] వయస్య, ముక్తావలీద్వితీయా దేవీ తారావలీ ఇత ఏవాఽభివర్తతే.

విదూషకః. లగ్గో భవం అన్తేఉరకలహవాఉరాబన్ధే. మఏ ఉణ దేవిం అణువట్టన్తేణ స ముక్కో భవిస్సది.

(ఛాయా) లగ్నో భవాన్ అన్తఃపురకలహవాగురాబన్ధే. మయా పున ర్దేవీ మనువర్తమానేన స ముక్తో భవిష్యతి.

రాజా. [సవిమర్శమ్, స్వగతమ్] న విశ్వసనీయోఽయం వటుః, [చిత్రపటం అనఙ్గకహస్తే దత్త్వా] భద్ర, రక్షణీయ మిదం భవతా.

అనఙ్గకః. జం భట్టా ఆణవేది. (ఛాయా) యద్ భర్తా ఆజ్ఞాపయతి.

[సహర్షం చిత్రపట మాదాయ నిష్క్రాన్తః]

రాజా. వయస్య, రక్షణీయ మిదం రహస్యం భవతా దేవీసకాశాత్.

విదూషకః. అహ ఇం. (ఛాయా) అథ కిమ్.

తతః ప్రవిశతి తారావళీ ముక్తావళీ చ.

ముక్తావళీ. దేవి, కిం ఏదం అవిచ్ఛిణ్ణప్పవట్టేహిం బాహసన్దోహేహిం అళక్ఖిదనిణ్ణదప్పదేసంమి మగ్గమ్మి పళిక్ఖణం ఖళిదగమణా హోసి. అవియ ఈరిసం తుమం అవత్థన్దరం ఖట్టిణా దేవో వి దుమ్మణా భవిస్సది. తా ణిఅమేహిం ణో అవేఅం;

(ఛాయా) దేవి, కిమేతత్ అవిచ్ఛిన్నప్రవృత్తై ర్బాష్పసన్దోహై రలక్షితనిమ్నోన్నతప్రదేశే మార్గే ప్రతిక్షణం స్ఖలితగమనా భవసి అపి చ ఈదృశం

తవాఽవస్థాన్తరం దృష్ట్వా దేవోఽపి దుర్మనా భవిష్యతి, తస్మాన్నియమయ శోకావేగమ్.

దేవీ. [చేలాఞ్చలేన నేత్రే ప్రమృజ్య] హంజే ముక్తావళి, పణట్ఠాఏ మహ కణిట్ఠభఇణీఏ కోముదీఏ సోఏణ సంపత్తం మహ జణిఅసీఏ జణణీఏ అవత్థంతరంచ సోదూణ కహంది సోఅవేఓ ణిఅమిఅది.

(ఛాయా) హఞ్జే ముక్తావళి, ప్రణష్టాయా మమ కనిష్ఠభగిన్యాః కౌముద్యాః శోకేన సమ్ప్రాప్తం మమ యవీయస్యా జనన్యా అవస్థాన్తరఞ్చ శ్రుత్వా కథమితి శోకావేగో నియమ్యతే.

ముక్తావళీ. దేవి, ణం అయ్యఉత్తో సోదూణ అత్తణో మాదుళస్స శరదారమ్భస్స కణ్ణాం కోముదీం అణ్ణేసిదుం ఘణాపాఅం పేసఇస్సది. తా కిమత్థం తుహ సోఅవేఓ.

(ఛాయా) దేవి, నన్వార్యపుత్రః శ్రుత్వా ఆత్మనో మాతులస్య శరదారమ్భస్య కన్యాం కౌముదీమన్వేష్టుం ఘనాపాయం ప్రేషయిష్యతి. తత్ కిమర్థం తవ శోకావేగః.

దేవీ. హఞ్జే, దంసేహి మే అయ్యఉత్తమ్. (ఛాయా) హఞ్జే, దర్శయ మమ ఆర్యపుత్రమ్.

ముక్తా. ఇదో ఇదో దేవి. (ఛాయా) ఇత ఇతో దేవి. [పరిక్రామతః]

ముక్తా. దేవి, ఏసో దేవో తుమం ఏవ్వ పడిపాళేది. తా ఉవసప్పదు దేవీ.

(ఛాయా) దేవి, ఏష దేవస్త్వాం ప్రతిపాలయతి. తదుపసర్పతు దేవీ.

దేవీ. [ఉపసృత్య] జేదు అయ్యఉత్తో, (ఛాయా) జయత్వార్యపుత్రః.

రాజా. [సాదరం] ఇదమాసనమ్

దేవీ. [ఉపవిశ్య.] అయ్యఉత్తస్స కిం వి పఆసయిత్తిఆ హోమ్మి.

(ఛాయా) ఆర్యపుత్రస్య కిమపి ప్రయాసయిత్రికా భవామి.

రాజా. దేవి, కః పునః ప్రయాసో భవత్యా నియోగానుష్ఠానే. విస్రబ్ధమాజ్ఞాపయ.

దేవీ. అయ్యఉత్త, మహ భఇణీఏ [ఇత్యర్ధోక్తే బాష్పకణ్ఠా విరమతి.]

ముక్తా. దేవ, దువ్వారదుఃఖణిరుద్ధహిఅఆ ణ సక్కుణోతి దేవీ విణ్ణవేదుం, తా అహం విణ్ణవేమి.

(ఛాయా) దేవ, దుర్వారదుఃఖనిరుద్ధహృదయా న శక్నోతి దేవీ విజ్ఞాపయితుం, తదహం విజ్ఞాపయామి.

రాజా. అవహితోఽస్మి.

ముక్తా. అత్థి ఖు దేవీఏ కణిట్ఠభఇణీ వచ్చా కోముదీణామ. తాఏ జీమూదరక్ఖస భయేణ పణట్ఠాఏ అణ్ణేసణం కరణిజ్జం ది.

(ఛాయా) అస్తి ఖలు దేవ్యాః కనిష్ఠభగినీ వత్సా కౌముదీనామ. తస్యా జీమూతరాక్షసభయేన ప్రణష్టాయా అన్వేషణం కరణీయ మితి.

రాజా. న న్వేత దాకర్ణ్యైవ ప్రేషిత ఏవ ఘనాపాయః, త దల మశ్రుమోక్షేణ.

ముక్తా. [సహర్షమ్] సమస్ససదు సమస్ససదు దేవీ. పేసిదో ఖు సో ఘణావాయో, జో కోముదీం గత్తూణ ఆయమిస్సది.

(ఛాయా) సమాశ్వసితు సమాశ్వసితు దేవీ. ప్రేషితః ఖలు స ఘనాపాయః, యః కౌముదీం గృహీత్వా ఆగమిష్యతి.

దేవీ. [అశ్రూణి ప్రమృజ్య] ఉజ్జీవిదంహి పేసిదఘణావాయేణ అయ్యఉత్తేణ.

(ఛాయా) ఉజ్జీవితాఽస్మి ప్రేషితఘనాపాయేన ఆర్యపుత్రేణ.

రాజా. అహం చ త్యక్తశోకయా దేవ్యా.

విదూ. జఇ ఏసా బుబుక్ఖా ణివట్టిస్సది తహిం ఏసో వి బంహణో.

(ఛాయా) య ద్యేషా బుభుక్షా నివర్తిష్యతే, తర్హి ఏషోఽపి బ్రాహ్మణః.

ముక్తా. [సస్మితమ్] సిళాహణిజ్జో ఖు అయ్యస్స ఉదరంభరిత్తణవిసేసో.

(ఛాయా) శ్లాఘనీయః ఖ ల్వార్యస్య ఉదరంభరిత్వవిశేషః.

విదూ. [సరోషమ్] హుం దాసీఏఉత్తి, మహ కుళక్కమేణ సంపత్తస్స ఉదరంభరిత్తణస్స ణిందణం కరేసి. వఅస్స, ఏసా దాసీఏఉత్తి ఏవ్వ తుహ పిఅవఅస్సా హోదు. ణాహం తుహ వఅస్సో. తం య రహస్సం తహిం ఎవ్వ ణిక్ఖివ.

(ఛాయా) హుం దాస్యాఃపుత్రి, మమ కులక్రమేణ సంప్రాప్తస్య ఉదరంభరిత్వస్య నిన్దనం కరోషి. వయస్య, ఏషైవ దాస్యాఃపుత్రీ తవ ప్రియవయస్యా భవతు. నాహం తవ వయస్యః, తచ్చ రహస్యం తస్యా మేవ నిక్షిప.

రాజా. [స్వగతమ్] అహో మూర్ఖేణ తా విప్రవటోః.

దేవీ. అయ్యఉత్త, కీరిసం రహస్సం? (ఛాయా) ఆర్యపుత్ర, కీదృశం రహస్యమ్?

రాజా. [సభయం, స్వగతమ్] కథం ప్రతిపత్స్యే. [ప్రకాశమ్] దేవి, కిం బాలిశస్య వచనం పరమార్థతాం మన్యమానా పృచ్ఛసి ?

విదూషకః. [సభయమ్] అంహో అవరద్ధం మఏ వయస్సస్స, జం మహ దద్ధముహాదో రహస్సం ది ణిగ్గదమ్.

(ఛాయా) అహో అపరాద్ధం మయా వయస్యస్య, య న్మమ దగ్ధముఖాత్ రహస్య మితి నిర్గతమ్.

[నేపథ్యే వైతాళికః.]

సుఖాయ భవతు మాధ్యందినీ సన్ధ్యా దేవస్య, య దిదానీం.

విష్వ గ్దీప్యమానై ర్దివి గగనమణే రుస్రజాలై ర్విలీయన్తే
వామాక్ష్యః సౌధజాలా న్యపసరణధియా సర్వత శ్ఛాదయన్తి।
అత్యుగ్ర స్యాతప స్యాసహన ఇవ మరు న్మన్దమన్దం ప్రవాతి
ప్రత్యాఖ్యాతేవ లోకైః ప్రవిశతి జడతా పాథసా మ ప్యధస్తాత్ ॥౧౯॥

రాజా. [సమన్తతో విభావ్య] నూన ముజ్జృంభిత ఏవ దివసస్య తరుణిమ ప్రభావః. తథాహి,

మాస్పృణ్యం పరిహీయతే సుమనసాం మాకాననాః కోకిలా
మన్దంమన్ద మనుద్రవన్తి దయితాః క్లాన్తా మిళిన్దాఙ్గనాః।
చక్రాఙ్గో గరుదాతపత్రకలయా కాన్తా మవ త్యాతపా
దర్క శ్ఛాయ ముదిత్వరేణ మహసా మధ్యేనభః క్రీడతి ॥ ౨౦ ॥

దేవి, ఉత్తిష్ఠతు భవతీ. సర్వే వయం సదన మేవ ప్రవిశామః. [సర్వే ఉత్తిష్ఠన్తి]

రాజా. కః కోఽత్ర భోః?

ప్రవిశ్య,

ప్రతిహారీ. ఇదో ఇదో దేవో దేవీ య. (ఛాయా) ఇత ఇతో దేవో దేవీ చ.

రాజా. దేవి, నూన మిదానీం.

సాశీరైః కిల చన్దనై ర్మృగదృశ స్తాపం త్యజన్తి క్షణం
ధారాగార ముపాసతే నృపతయః పారావతాసేవితమ్।
కారాగారనివేశితై స్తు పురుషై ర్ఘోరాప దాలిఙ్గ్యతే
నీరాహారతయా నయన్తి త దిమాం వేలాం త్రిలోకీజనాః ॥ ౨౧ ॥

దేవీ. అహ ఇం. (ఛాయా) అథ కిమ్.

రాజా. [పరిక్రామన్, స్వగతమ్.]

చలత్స్నిగ్ధాపాఙ్గం త్వరితవలితగ్రీవ మనయా
యదాఽభూవం దృష్ట శ్చకితమృగశాబప్రియదృశా ।
త దధ్యారూఢం మే స్మృతిపథ మవేలం మదయతి
స్మరోన్మేష స్తీవ్ర స్తదపి వినయః ప్రహ్వయతి మామ్ ॥ ౬౨ ॥

[నిష్క్రాన్తాః సర్వే.]

ఇతి

ప్రథమోఽఙ్కః.

ద్వి తీ యో ఽ ఙ్క ః.

తతః ప్రవిశతః కుసుమాపచయ మభినయన్త్యౌ చేట్యౌ.

ఏకా. హళా కుముదిణి, కహం తహారక్ఖిజణపరివ్వుదె కుసుమాయరుజ్జాణె ప యాసమంజరీదుదీఆ తత్తహోదీ జుణ్హామంజరీ సుప్పవేసా సంవుత్తా?

(ఛాయా) సఖి కుముదిని, కథం తథారక్షిజనపరివృతే కుసుమాకరోద్యానే ప్రకాశమఞ్జరీద్వితీయా తత్రభవతీ జ్యోత్స్నామఞ్జరీ సుప్రవేశా సంవృత్తా?

అపరా. హళా ఉప్పళిణి, కిం ణ జాణాసి జావ దేవీఏ తారావళీఏ కమళాఅరు జ్జాణే జళకీళామహూసవో పవట్టిస్సది త్తి ణిమన్తిదా అయ్యా కత్థూరిఆ. దావ అయ్యాఏ కత్థూరిఆఏ పత్థిదా భట్టిణీ.

(ఛాయా) హళా ఉత్పలిని, కిం న జానాసి యావత్ దేవ్యా స్తారావళ్యాః కమలాకరోద్యానే జలక్రీడామహోత్సవః ప్రవర్తిష్యత ఇతి నిమన్త్రితా ఆర్యా కస్తూరికా, తావ దార్యయా కస్తూరికయా ప్రార్థితా దేవీ.

ఉత్పలినీ. కహం విఅ? (ఛాయా) కథ మివ?

కుముదినీ. "దేవి, జావ కమళాఅరుజ్జాణే జళకీళా భవిస్సది దావ ణచ్చపరిఅఅ సుస్సన్తాఏ సపరివారాఏ మహ వచ్ఛాఏ జుణ్హామంజరీఏ కమళాఅరుప వణపేరంతభూసణే కుసుమాఅరుజ్జాణే విస్సమత్థం ణివాసో అణుగ్గహీ దవ్వో." త్తి.

(ఛాయా) "దేవి, యావత్ కమలాకరోద్యానే జలక్రీడా భవిష్యతి, తా వత్ నృత్తపరిచయసుశ్రాన్తాయాః సపరివారాయా మమ వత్సాయా జ్యోత్స్నా

మఞ్జర్యాః కమలాకరోపవనపర్యన్తభూషణే కుసుమాకరోద్యానే విశ్రమార్థం నివాసోఽనుగ్రహీతవ్య" ఇతి.

ఉత్పలినీ. తదోతదో. (ఛాయా) తతస్తతః.

కుముదినీ. తదో కత్థూరిఆఏ గోరవేణ తహ త్తి అణుగ్గహీదం దేవీఏ. (ఛాయా) తతః కస్తూరికాయా గౌరవేణ తథే త్యనుగృహీతం దేవ్యా.

ఉత్పలినీ. హోదు, కీరిసో దాణీం తాఏ విస్సమో?

(ఛాయా) భవతు, కీదృశ ఇదానీం తస్యా విశ్రమః?

కుముదినీ. సహి, భట్టిణో చిత్తదంసణేన అణంగఏణ భట్టిణో ఉక్కంఠావిణోదణం తి జుణ్హామఞ్జరీఏ పడిచ్ఛందఅం సాక్ఖరం అయ్యాఏ కత్థూరిఆఏ దంసిదం. తాఏ వి పఆసమంజరీహత్థే సమప్పిదం; తా మణ్ణేమి అత్తణో పడిచ్ఛందఅం సాక్ఖరం దట్ఠూణ ఉవలద్ధవల్లహప్పచ్చయా తేణ ఏవ్వ ఉక్కంఠావిణోదణం కరేది త్తి.

(ఛాయా) సఖి, భర్తుశ్చిత్రదర్శనేన అనఙ్గకేన భర్తు రుత్కంఠావినోదన మితి జ్యోత్స్నామఞ్జర్యాః ప్రతిచ్ఛన్దకం సాక్షరం ఆర్యాయై కస్తూరికాయై దర్శితం; తయా చ ప్రకాశమఞ్జరీహస్తే సమర్పితమ్. తన్మన్యే ఆత్మనః ప్రతిచ్ఛన్దకం సాక్షరం దృష్ట్వా ఉపలబ్ధవల్లభప్రత్యయా తేనైవోత్కంఠావినోదనం కరోతీతి.

ఉత్పలినీ. సహి, కుసుమాఅరుజ్జాణే విస్సమస్స కీరిసం పఓఅణం పేక్ఖది అయ్యా కత్థూరిఆ?

(ఛాయా) సఖి కుసుమాకరోద్యానే విశ్రమస్య కీదృశం ప్రయోజనం పశ్యత్యార్యా కస్తూరికా?

కుముదినీ. సహి, కిం అణ్ణం. భవణుజ్జాణస్స ఉవట్ఠిదత్తణేణ భట్టా కహం వి లక్ఖిస్సది. తదో అణ్ణోణ్ణదంసణం హోదు త్తి. తా ఏహి దూసహవేదణా ఖు తత్తహోదీ జుణ్హామంజరీ, పజ్జత్తాఈ అ కుసుమాఇ, తహిం సమప్పఇస్సామో.

(ఛాయా) సఖి, కి మన్యత్, భవనోద్యానస్యోపస్థితత్వేన భర్తా కథంచిత్ లక్ష్యేత. తదా అన్యోన్యదర్శనం భవ త్వితి. త దేహి, దుస్సహవేదనా ఖలు తత్రభవతీ జ్యోత్స్నామఞ్జరీ, పర్యాప్తాని చ కుసుమాని. తత్ర సమర్పయిష్యావః.

ఉత్పలినీ. తహ. (ఛాయా) తథా. [పరిక్రమ్య నిష్క్రాన్తే]

ప్ర వే శ కః.

తతః ప్రవిశ త్యుత్కణ్ఠితో రాజా.

రాజా. వశీకృతజగత్త్రయం వదనబిమ్బ మేణీదృశో
వివర్ధితమనోభవం వలన మక్షినీలాబ్జయోః।
కృశీకృతకలాచలం కుచయుగం చ కాన్త్యోజ్జ్వలం
తను శ్చ నవయౌవనా తరళయ న్తి మే మానసమ్ ॥ ౧ ॥

సవణాథా, అభిలాషఫుల్లనయనామ్బుజోచ్చల
న్మధురావలోకవిధురాకృతే మనాక్।
అరుణాధరాధరసుధా మ్బతే గతి
విన ష మేవ నూన మసమేషుబాధయా ॥ ౨ ॥

[విమృశ్య] కథం దుర్లభ మభిలషామి. అథవా ఇదం తావదభ్యర్థనాయే.

యద్దర్శనే స్తిమితవిస్మిత మేవ చక్షు
ర్నిష్పన్ద మఙ్గ మతనో ర్మనసో రతి ర్మే।
పశ్యేయ మద్య తదనూనసుధాంశులీలం
భూయోఽపి యౌవనతరఙ్గదనఙ్గ మాస్యమ్ ॥ ౩ ॥

[సస్మరణమ్] కథం ప్రియతమాప్రవృత్తయే ప్రేషిత శ్చిరాయతి వయస్యః.

తతః ప్రవిశతి విదూషకః.

విదూషకః. [సహర్షమ్] దిట్ఠిఏ ఇమం పిఓద న్తం పిఅవఅస్సస్స నివేదఇస్సం. [పరిక్రమ్య శిరఃస్ఖలితం రూపయిత్వా, ససమ్భ్రమమ్] అంహో కో ణు ఖు ఏసో పళంబిదసాహో అవిణీదరుక్ఖో మహ ఉణ్హీసంమి పరిక్ఖళఇ. [ఊర్ధ్వమవలోక్య] అయం ఖు దుట్ఠో మక్కడో మహ ఉణ్హీసం అసచ్చ సేణ పరివళీఅ పుణో వి రుక్ఖం అహిరూఢో, [సరోషమ్] రే రే దువ్విణీద వాణరాహమ, మహ రాఅపరిగ్గహస్స దువ్విణాఅం ఆఅరేసి, చిట్ఠ చిట్ఠ. తుమం దాణిం లహుడేణ పహరిస్సం. [అవనతశిరాః సద్యో లగుడగ్రహణం నాటయన్ సోద్వేగమ్] హద్ధి హద్ధి మహ ఉణ్హీసం బళాదో గత్తూణ గదో ఏవ్వ దుట్ఠమక్కడో. [ఊర్ధ్వ మవలోక్య, సానునయమ్] రే మక్కడ మహ ఉణ్హీసం జఇ దాఇస్ససి తహిం ణ తుమం లహుడేణ పహరిస్సం. [పతస్ఖలిత మభినీయ విలోక్య చ సహర్షమ్] అంహో మహ అణ్ణా, జాఏ భఏణ అయం వాణరో వి ఉణ్హీసం దిణ్ణవందో. [ఉష్ణీషం గృహీత్వా

సభయమ్] హద్ధి హద్ధి, ఎత్థ కోవి కిణ్ణసప్పో ఉణ్ణీసంతరావలంబీ చిట్ఠఇ. [సావేగం భూమౌ పాతయిత్వా నిర్వర్ణ్య] అంహోణ ఖు ఏసో కిణ్ణసప్పో, కిం యుణ నళీనీపత్తసంవుడిఆ. [గృహీత్వా గ్రంథిభేదం నాటయిత్వా] కహం అక్ఖరాఇ. [మనసా వాచయిత్వా సవిమర్శమ్] ణూణం తత్తహోదీఏ జ్జోణ్హామంజరీఏ పిఅవఅస్సస్స సమప్పిదాఏ లేహాఏ హోదవ్వం [విచిన్త్య] హుం దాస్యాఉత్తీఏ పఆసమంజరీఏ వంచణా, జాఏ ఉణ్ణీసందరప్పవేసిదం లేహం అజాణీఅ మఏ సంభంతం. [ఉష్ణీషం శిరసి కృత్వా] హోదు, వయస్సం పెక్ఖామి. [పరిక్రమ్య] జేదు వఅస్సో.

(ఛాయా) దిష్ట్యా ఇమం ప్రియోదన్తం ప్రియవయస్యస్య నివేదయిష్యామి. అహో కో ను ఖ ల్వేష ప్రలంబితశాఖోఽవినీతవృత్తిర్ మమ ఉష్ణీషే పరిస్ఖలతి, అయం ఖలు దుష్టో మర్కటో మదుష్ణీష మసాధ్వసేన పరిచాల్య పున రపి వృక్ష మధిరూఢః. రే రే దుర్వినీత వానరాధమ, మమ రాజపరిగ్రహస్య దుర్వినయ మాచరసి, తిష్ఠ తిష్ఠ, త్వా మిదానీం లగుడేన ప్రహరిష్యామి. హా ధిక్, హా ధిక్, మమోష్ణీషం బలా ద్గృహీత్వా గత ఏవ దుష్టమర్కటః. రే మర్కట, మమోష్ణీషం యది దాస్యసి, తర్హి న త్వాం లగుడేన ప్రహరిష్యామి. అహో మమాజ్ఞా. యస్యా భయేనాఽయం వానరోఽప్యుష్ణీషం దత్తవాన్. హా ధిక్, హా ధిక్, అత్ర కోఽపి కృష్ణసర్పః ఉష్ణీషాంతరావలంబీ తిష్ఠతి. అహో న ఖ ల్వేష కృష్ణసర్పః, కిం పున ర్నళినీపత్రసమ్పుటికా. కథ మక్షరాణి. నూనం తత్రభవత్యా జ్యోత్స్నామంజర్యా ప్రియవయస్యస్య సమర్పితయా మదనలేఖయా భవితవ్యమ్. హుం దాస్యాఃపుత్ర్యాః ప్రకాశమంజర్యా వఞ్చనా, యయా ఉష్ణీషాన్తరప్రవేశితాం లేఖా మజ్ఞాత్వా మయా సంభ్రాన్తమ్. భవతు, వయస్యం పశ్యామి. జయతు వయస్యః.

రాజా. సఖే, ఇహోపవిశ్యతామ్.

విదూషకః. [ఉపవిశ్య] వఅస్స, అవి సుఖాయంది భవణుజ్జాణపేరందసణ్ణివేసా? (ఛాయా) అపి సుఖాయన్తే భవనోద్యానపర్యన్తసన్నివేశాః?

రాజా. [విహస్య] సఖే, కి మేత దపి నామ ప్రష్టవ్యం భవతి? య దిదానీ మనేకశరా ఙ్కిత్య్యగప దముష్ణీయమానానాం హింసాసక్తతీనా మాస్పదీభూతోఽస్మి. తథాహి,

చన్ద్రి స్తత్వత ఏవ వపతాతి ఘనా నజ్గారభజ్గోచ్ఛ్రయాన్
వాతా శ్చోద్భటకాళకూటగరలజ్వాలాముచో దాక్షిణాః ।
హుంకారం రచయ త్యయం పికయువా సత్రాస ముత్త్రాసయన్
కిం చాభ్యస్యతి పఞ్చబాణహతకః కాతాన్ స్తలీలాగమమ్ ॥ ౪ ॥

విదూ. వఅస్స, మా దావ భఅవందం మంమహం ఉవాళంభస్స, జం ఏసో అణుయూళపరిణామో తుహ సంవుత్తో.

(ఛాయా) వయస్య, మా తావత్ భగవన్తం మన్మథ ముపాలభస్వ, య దేషః అనుకూలపరిణామ స్తవ సంవృత్తః.

రాజా. కథ మివ?

విదూ. ణం పెక్ఖ. (ఛాయా) ఏనాం పశ్య. [లేఖా మపణయతి]

రాజా. [నివర్ణ్యన్, పరవశతాం నిరూప్య] సఖే, త్వ మేవ వాచయ, మమ తు.

సఙ్కల్పః సుతనో స్తనోతి జడతాం చిత్తస్య గాత్రం బత
స్తమ్భం యాతి దృశా పనారతగళద్బాష్పప్రసారావృతే ।
స్వేదామ్భఃకణదూషితాక్షరచయః పాణి శ్చ లోలాఙ్గులిః
కా శక్తి ర్దయితాస్వహస్తలిఖితాం లేఖా మపి ప్రేక్షితుమ్ ॥ ౫ ॥

విదూ. [గృహీత్వా వాచయతి.]

గరళాయందు సమీరా భసళా కుసళం ణ జప్పందు ।
జాణామి కారణం ణో జం పడియూళం కుణఇ జీవో ॥ ౬ ॥

(ఛాయా)

గరళాయన్తాం సమీరా భ్రమరాః కుశలం న జల్పన్తు ।
జానామి కారణం నో యత్ప్రతికూలం కరోతి జీవః ॥ ౬ ॥

రాజా. [విమృశ్య] వయస్య, కి మవగత ఆశయః శ్లోకస్య ?

విదూ. కిం అణ్ణం పోరవసాణం. తుజ్ఝ పచ్చాసాణుబద్ధం జీవిదం ణ సక్కుణోమి విసజ్జిదుం ది.

(ఛాయా) కి మన్యత్ సర్వవసానమ్, తవ ప్రత్యాశానుబద్ధం జీవితం న శక్నోమి విసర్జయితు మితి.

రాజా. [సహర్షోత్సుక్యమ్] సఖే, కథ మేతాదృశానా మపి భాగధేయానాం భాజన మాత్మానం నాభినన్దామి, మమ హి, సంప్రతి,

లిప్తః కిలాయ మతిశీతపటీరసారైః
సిక్తః కిలాపి మధుదుగ్ధపయఃప్రవాహైః ।
స్పృష్టః సుధాకరకరై రివ సౌహితీభిః
శ్లిష్టః పరాం భజతి నిర్వృతి మన్తరాత్మా ॥ ౭ ॥

కింపునః, సరసశిరీషపుష్పకులకోమళగాత్రపుషా
బిసకుసుమానులేపకలనాసహనత్వజుషా ।
అహహ దశా మిమా మనుభవ న్త్యబలా వపుషా
వితరతి మే ముదం విసుఖతాం చ వివేకముషా ॥ ౮ ॥

విదూ. వఅస్స, కిం ఏత్థ అచ్చరిఅం జం ణిద్దగ్ధమహారుక్ఖే దావాణళే ణోమాళిఆ తమ్మఇ త్తి.

(ఛాయా) వయస్య, కిమ త్రాశ్చర్యం, య న్నిర్దగ్ధమహావృక్షే దావానలే నవమాలికా తామ్యతీతి.

రాజా. తర్హి సాంప్రత మేవ ప్రియతమాసాక్షాత్కారేణ సపుణ్య మాత్మానం పశ్యామి.

విదూ. తా ఉత్థేహి, దంసఇస్సం. (ఛాయా) త దుత్తిష్ఠ దర్శయిష్యామి.

రాజా. ఆపి నామ విదితం కం దేశ మలఙ్కరోతి కల్యాణీతి?

విదూ. [కర్ణే] ఏవ మేవమ్.

నేపథ్యే వైతాళికౌ.

సుఖాయ భవతు నిదాఘసమారమ్భో దేవస్య, య దిదానీం.

ప్రోద్యత్పాటలమఞ్జరీమధురఝరీమాధుర్యమాధుర్యకాః
ఫుల్లామోదకనత్కపీతనవనస్వారస్యపారస్పృశః ।
కుప్యత్కఞ్జశరాసకోష్ణపరుషశ్వాసాపహాసోద్యతాః
కాన్తానాం శ్రమవారివారణకృతశ్లాఘా నిదాఘానిలాః ॥ ౯ ॥

ప్రథమః. సంప్రతి హి,

సంభేదే స్తనయో ర్జగజ్జడిమభిః స్థానం కృతం సుభ్రువాం
సంభోగేన చ విప్రలమ్భసరసే సాయుజ్య మావిష్కృతమ్ ।
మాకన్దేషు మధుప్రపావిరహిషు వ్యాలీనకణ్ఠస్వరాః
పాన్థోపప్లవపాతకా దివ బత భ్రామ్యన్తి పుంస్కోకిలాః ॥ ౯ ॥

ద్వితీయః. ప్రస్వేదో గణ్డపాళ్యాః ప్రణయకలహయో రేక ఏవ ప్రకారః
శయ్యాగేహోపరాగ స్సతత మవిజహజ్జాలమార్గోపవేశః।
విశ్రామః కఞ్చుళీనాం విలసిత మధికం చన్దనానాంచ యస్మిన్
ప్రస్తావో భూషణానాంపరిణమతు విభో వాసరోఽయం ముదే వః॥౧౦॥

ప్రవిశ్య.

ముక్తావళీ. జేదు దేవో. (ఛాయా) జయతు దేవః.

రాజా. అయి ముక్తావళి, అపి కుశలం దేవ్యాః?

ముక్తా. అహ ఇం. (ఛాయా) అథ కిమ్. దేవస్స కుసళాణుయోఅపువ్వం దేవీ విణ్ణవేది.

(ఛాయా) దేవస్య కుశలానుయోగపూర్వకం దేవీ విజ్ఞాపయతి.

విదూ. [జనాన్తికమ్] సంపత్తో దాణిం తుహ పచ్చూహో.

(ఛాయా) సంప్రాప్త ఇదానీం తవ ప్రత్యూహః.

రాజా. [సాదరమ్] కి మాజ్ఞాపయతి దేవీ?

ముక్తా. "కమళాఅరుజ్జాణముత్తావచారవావీఏ జళకీళామహూసవో సమ్భవిస్సది. స సవిహట్ఠిదమణిమణ్డవం అళంకుణన్తేణ అయ్యవుత్తేణ అణుగ్గహీదవ్వో" త్తి.

(ఛాయా) "కమలాకరోద్యానముక్తావతారవాప్యాం జలక్రీడామహోత్సవః సంభవిష్యతి. స సవిధస్థితమణిమణ్టపమలంకుర్వతా ఆర్యపుత్రేణాఽనుగృహీతవ్య" ఇతి.

రాజా. ముక్తావళి, మద్వచనాత్ విజ్ఞాపనీయా దేవీ. అనుగృహీతో స్స్యహ మత్రభవత్యేతి.

ముక్తా. జం దేవో అణుగిణ్హాది. (ఛాయా) య ద్దేవోఽనుగృహ్ణాతి.

[నిష్క్రాన్తా.]

రాజా. వయస్య, క్వ గమిష్యావః? సముపస్థిత మేకత్ర శ్రేయః. అనువర్తనీయాఽన్యత్ర దేవీ.

విదూ. తాణం అవిరోహేణ మహణసప్పవేసో ఏవ్వ మహ రోఅఇ. (ఛాయా) తయో రవిరోధేన మహానసప్రవేశ ఏవ మహ్యం రోచతే.

రాజా. వయస్య, కిం బ్రవీమి.

పురతః ప్రతిబింబితేవ సా పరమోత్కణ్ఠితమానసస్య మే।
అనురాగమయ్యై రభీక్ష్ణ సజ్కల్పవర్తి నిదర్శయం మనః ॥ ౧౧ ॥

విదూ. వఅస్స, జావ దేవీఏ సలిలకీలామహూసవో ణోపక్కమీఅది దావ తత్త
హోదీ జుణ్హామంజరీ విలోఅణిజ్జా.

(ఛాయా) వయస్య, యావ ద్దేవ్యా సలిలక్రీడామహోత్సవో నోపక్రమ్య
తే తావ త్తత్రభవతీ జ్యోత్స్నామఞ్జరీ విలోకనీయా.

రాజా. [ఉత్థాయ] తత్ సందర్శయ కుసుమాకరోద్యానసరణిం.

విదూ. ఇదో ఇదో భవం. (ఛాయా) ఇత ఇతో భవాన్. [ఉభేపరిక్రామతః]

విదూ. ఇదం కుసుమాఅరుజ్జాణం. (ఛాయా) ఇదం కుసుమాకరోద్యానమ్.

రాజా. [అవలోక్య] వయస్య, పశ్య విదళితకమలముకుళగళితకిఞ్జల్కపిఞ్జరీభూ
తాయాః సన్తతపరిభ్రమదుద్ధతరమధురసభరముదితమధుకరనికరసరసతరవిరు
తముఖరీకృతకుసుమాకరోద్యానాయా మణిదీర్ఘికాయా దళితనవనీలమణి
త్విషి నళినీదళే శరచ్చన్ద్రచన్ద్రికాధవళతరగరుతం విలోహితచఞ్చూపుట
ఘటితమృణాళపరిచర్వణపరమోత్సుకసహచరీనికురమ్బమ్ రాజహంసమ్.
[సస్పృహమ్] అయం హి,

చఞ్చత్పత్త్రపుటతాడితపుణ్డరీకః
చఞ్చూపుటేన పరిగృహ్య సరోమృణాళమ్।
ఆలాపినీ మనుచరీ మనుమోదమానః
స్ఫూతే ఫలం నయనయో ర్మమ రాజహంసః ॥ ౧౨ ॥

విదూ. ఇదో ఇదో భవం. (ఛాయా) ఇత ఇతో భవాన్.

రాజా. తథా. [పరిక్రామతి]

నేపథ్యే,

సహి తతో. (ఛాయా) సఖి తతః.

రాజా. [శ్రుతి మభినీయ]

ప్రీణయతి హన్త కర్ణౌ దీనః కిం నామ శారికాలాపః।
అథవా, అనువదతి హన్త సమ్యగ్వచనసుధాం పీతపూర్వికాం తస్యాః ॥ ౧౩ ॥

విదూ. [పార్శ్వే మవలోకయన్] వఅస్స, కిం ణ పెక్ఖసి?

(ఛాయా) వయస్య, కిం న పశ్యసి?

రాజా. [నిరూప్య, సహర్షమ్] కథం న పశ్యామి,

నవసరసిజపత్త్రైర్నిర్మితం శీతశీతై
స్తరుణవకుళమాలే చన్దనైశ్చానులిప్తమ్ ।
సరసబిసవిభూషా సాన్ద్రకర్పూరలేపా
శయన మధిశయానా దృశ్యతే సైవ కాన్తా ॥ ౧౩ ॥

విదూ. తా సఫళే విళోఅణే కరేహి. (ఛాయా) తస్మాత్ సఫలే విలోచనే కురు

రాజా. సహర్షం,

నేత్రానన్దం సూతే బాలా
విద్యున్మాలా విభ్రాన్తేవ।

విదూ. [సంస్కృత మాశ్రిత్య]

కమ్పం చిత్తే దత్తే దీనా
బాధావిష్టా చేతోజస్య ॥ ౧౪ ॥

రాజా. వయస్య, బలీయసీ మే వాఽస్యాః స్మరవ్యథా ముపలక్షయామి. తథాహి.

నిశ్వాసా స్వరిపీయ సౌరభవశాత్ క్లాన్తిం గతాః షట్పదాః
స్పృష్టాభి ర్బిసవల్లిభి ర్మధులిహాం స్పష్టీకృతా ధోరణీ ।
న్యస్తోశీర మురోజకుమ్భయుగళం కస్తూరికాలిప్తవద్
న్యస్తానాం కుసుమస్రజాం ప్రతతిభిః శస్తా నిదాఘస్థితిః ॥ ౧౫ ॥

విదూ. వఅస్స, కింవి ఉప్పేక్ఖామి, తం దావ ణిరూవేహి.

(ఛాయా) వయస్య, కిమ ప్యుత్పశ్యామి, త త్తావ న్నిరూపయ.

రాజా. న న్వితో నిరూప్యతే,

ముష్టిగ్రాహ్య మదోవలగ్న మపి తత్తాదృక్ స్తనోజ్జృమ్భణం
రుద్ధోఽపి శ్రుతివేలయా వరతనో రక్ష్ణో స్తథా ద్రాఘిమా।
పూర్ణేన్దు వక్త్రసుధాకరేఽప్యుపచయః కేశాన్ధకారద్యుతే
స్తన్మన్యే కుసుమాయుధస్య భువనే తత్తాదృశం వైభవమ్ ॥ ౧౬ ॥

విదూ. అంహో మహారాయస్స అబ్భుహాకోసళం, వయస్స, దాణిం వి మహ కోవి అబ్భుహో, తం జఇ తుమం పడిపాదేసి తా విఅడ్ఢసేహరో భవం.

(ఛాయా) అహో మహారాజ స్యాభ్యూహాకౌశలమ్. వయస్య, ఇదానీ మపి మమ కోఽప్యభ్యూహః. తం యది త్వం ప్రతిపాదయసి తదా విదగ్ధశేఖరో భవాన్.

రాజా. సూక్ష్మో మధ్యః స్తనశిఖరిణోః సంవిభాగ్యాః ప్రకమ్పా
నోత్సార్యన్తే చికురముదిరా భూరిభిః శ్వాసవాతైః ।
ఉచ్చై స్తాపే స్మరదినకరే వర్ధమానే తే బాష్పపూర
శ్చేతఃక్షీరే చలతి సతతం చిత్తజః స్థైర్య మేతి ॥ ౧౮ ॥

విదూ. పచ్చాదేసో దాణిం విఅడ్ఢాణం. ఏహి ఇమస్సిం మాహవీమణ్డవే ఆసణప
రిగ్గహం కరీఅ చక్ఖూ విణోదేహి.

(ఛాయా) ప్రత్యాదేశ ఇదానీం విదగ్ధానామ్. ఏహి అముష్మిన్ మాధవీ
మణ్టపే ఆసనపరిగ్రహం కృత్వా చక్షుషీ వినోదయ.

రాజా. తథా. [పరిక్రమ్య ఉభా వుపవిష్టౌ.]

తతః ప్రవిశతి యథానిర్దిష్టావస్థా నాయికా సఖీ చ.

సఖీ. సహి తదో తేణ అణంగఏణ అయ్యాఏ కత్థూరియాఏ ఎవ్వం కహి
దం. (ఛాయా) సఖి, తత స్తేనానఙ్గకే నార్యాయై కస్తూరికాయై ఏ
వం కథితమ్.

రాజా. [సాదర మాకర్ణయతి.]

నాయికా. కహం విఅ? (ఛాయా) కథ మివ?

సఖీ. సో ఖు మహారాఓ జుణ్హామంజరీగదేణ మాణసేణ ణిహుదప్పరిమలాయన్త
ముద్ధసిణిద్ధంగో, పరిక్ఖీణసిరీ వి పహాదచన్దో విఅ ణఅణాణన్దణో, దీహణీసా
సపరంపరాతరళిఅబింబఫలారుణదంతవడమణోహరం ఉణ్హాకిరణపరితప్పన్త
మరుత్థళపుండరీఅవిబ్భమం అచ్ఛిణ్ణణయణుప్పలపరిస్సందబాహకణియామో
త్తిఅవిలసిఅం ణిద్దాచ్ఛేదసంరజ్జన్తఘుణ్ణన్తణఅణజుఅళం విమ్హఅత్థిమిఅపణ్డరం
ముద్ధముహపుండరీఅం ఉవ్వహన్తో, పరిపణ్డురఖల్లసిఅగణ్డమణ్డళదిణ్ణపాణిపల్ల
వో, పచ్చాసాపాసబన్ధేణ విఅ ణిహుదణిహుదసరీరజట్ఠీ సుఏ దేవో హచ్చ
క్ఖిదో త్తి. అవిఅ ప్పిఅసహి.

(ఛాయా) స ఖలు మహారాజో జ్యోత్స్నామఞ్జరీగతేన మానసేన నిభృత
ప్రమ్లాయన్ముగ్ధస్నిగ్ధాఙ్గః, పరిక్షీణశ్రీరపి ప్రభాతచన్ద్ర ఇవ నయనానన్దనో, దీర్ఘ
నిశ్వాసపరంపరాతరళితబింబఫలారుణదన్తపటమనోహరం ఉష్ణకిరణపరితప్తమరు
స్థలపుణ్డరీకవిభ్రమం ఆచ్ఛిన్ననయనోత్పలపరిస్యన్దిబాష్పకణికామౌక్తికవిలసితం ని
ద్రాచ్ఛేదసంరజ్యద్ఘూర్ణమాననయనయుగళం విస్మయస్తిమితపాణ్డురం ముగ్ధముఖపు

ణ్డరీక ముద్వహన్, పరిపాణ్డరోల్లసితగణ్డమణ్డలదత్తపాణిపల్లవః, ప్రత్యాశాపాశబద్ధేనేవ నిభృతనిభృతశరీరయష్టి మనయా దేవః ప్రత్యాశ్రిత ఇతి. అపి చ ప్రియసఖి; [సంస్కృత మాశ్రిత్య]

> స్మరజ్వాలామాలా గ్లపితహృదయాః సోఢు మపటుః
> సఖీం స్మారంస్మారం పున రపి సజీవః స భవతి ।
> అపి స్పర్శంస్పర్శం మలయజరజ స్తాప మయతే
> వయస్యాశ్వాసేపి వ్రజతి న వినోదం క్వచి దపి ॥ ౧౯ ॥

రాజా. [సహర్షమ్] సఖే సాధు నిరూపితం మదవస్థావేదినా అనఙ్గకేన, తతో ఉపన్యసయా ప్రకాశమఞ్జర్యా.

నాయికా. [సహర్ష మాత్మగతమ్] అంహో చరిదత్థమ్హి, జం మం ఉద్దిసీఅ ఏవ్వం పముద్ధో మహారాఓ. [ప్రకాశమ్] సహి, సవ్వహా దారుణంహి సంవుత్తా. (ఛాయా) అహో చరితార్థాస్మి, య న్మా ముద్దిశ్య ఏవం ప్రముగ్ధో మహారాజః. సఖి సర్వథా దారుణాస్మి సంవృత్తా.

సఖీ. కహం విఅ? (ఛాయా) కథ మివ?

నాయికా. జం మం ఉద్దిసీఅ పడిపణ్ణవేఅణో మహారాఓ. (ఛాయా) య న్మా ముద్దిశ్య ప్రతిపన్నవేదనో మహారాజః.

సఖీ. [విహస్య] కహం ది అత్తణో సోభగ్గం అత్తణా ఏవ్వ పసంససి? (ఛాయా) కథ మితి ఆత్మనః సౌభాగ్య మాత్మనైవ ప్రశంససి?

నాయికా. [సలజ్జం స్వగతమ్] అంహో అవహసిదంహి (ఛాయా) అహో అపహసితాస్మి. [లజ్జాం నాటయతి]

రాజా. [సస్నేహమ్] వయస్య,

> ఆకర్ణ్య కేళిసఖ్యా వచన మిదం వ్రీళముకుళితాపాఙ్గీ ।
> ముగ్ధస్మితేన ముగ్ధా మదయతి సప్రేమ్ణ వదనకమలేన ॥ ౨౦ ॥

నాయికా. సహి, ణహి ణహి, కిం యుణ మహ దావ మందభాఇణీఏ జం హోది తం హోదు. కుసలం తస్స మహాభాఅస్స హోదు త్తి. (ఛాయా) సఖి, నహి నహి, కిం పున మమ తావ మన్దభాగిన్యా య ద్భవతి త ద్భవతు. కుశలం తస్య మహాభాగస్య భవ త్వితి.

రాజా. [సానురాగమ్] అయి స్నిగ్ధే,

సజ్ఞాతపఞ్చబాణం సారసరుచిరాక్షి పఞ్చితవివేకమ్।
ముఞ్చసిచే త్త్వ మపాఙ్గం కిం చాన్య త్కుశల మస్తి భువనేషు ॥ ౨౧ ॥

నాయికా. అహవా, సహి, సవ్వం ఏదం తుహ సమస్సాసణం మణ్ణే. (ఛాయా) అథవా, సఖి, సర్వ మేత త్తవ సమాశ్వాసనం మన్యే.

సఖీ. [సాసూయమ్] హోదు అవిస్సాససీలే, ఇమం దావ పెక్ఖ. కస్సయుణ సమస్సాసణం ది.

(ఛాయా) భవతు అవిశ్వాసశీలే, ఇమం తావ త్పశ్య కస్య పునః సమాశ్వాసన మితి. [ఇతి సోత్తరీయాన్తరితం చిత్రపటం దర్శయతి]

నాయికా. [నిర్వర్ణ్య] సహి, ఇమస్స మహ పడిచ్ఛన్దఅస్స కీరిసం పఓఅణం కహిదవన్దో అణఙ్గఓ?

(ఛాయా) సఖి, అముష్య మమ ప్రతిచ్ఛన్దకస్య కీదృశం ప్రయోజనం కథితవా ననఙ్గకః?

సఖీ. జం తుహ వల్లహకహాఏ. (ఛాయా) య త్తవ వల్లభకథాయాః.

నాయికా. [సహర్ష మాత్మగతమ్] అంహో మహ ఈరిసాఇ భాఅహేయాఇ. [పున ర్నిరూప్య] కహం ఎత్థ ణవాఇ అక్ఖరాఇ. [స్వకుశలేత్యాది వాచయిత్వా] సహి, కస్స యుణ సోహిత్థలిహిదాఇ?

(ఛాయా) అహో మ మేదృశాని భాగధేయాని. కథ మత్ర నవా న్యక్షరాణి. సఖి, కస్య పునః స్వహస్తలిఖితాని ?

సఖీ. జో తుహ వల్లహో. (ఛాయా) య స్తవ వల్లభః.

నాయికా. [సవ్రీడమ్] మహాభాఅ, మన్దభాఇణీం మం ఉద్దిసిఅ కిం జుత్తం ఏదం!

(ఛాయా) మహాభాగ, మన్దభాగినీం మా ముద్దిశ్య కిం యుక్త మేతత్?

రాజా. సరలే, యుక్త మే వైతత్ పశ్య.

నిమృష్టపత్రలేఖం నిర్గతగళమగ్నిస్వనం సుముఖి ।
కర్ణాన్తలోలకేశం కః కృతపుణ్య స్తవాననం ద్రష్టుం ॥ ౨౨ ॥

నాయికా. సహి, కహం ణామ ఈరిసాఇ భగ్గాఇ? దుల్లహో ఖు మహాభాఓ.

(ఛాయా) సఖి, కథం నా మేదృశాని భాగ్యాని? దులభః ఖలు మహాభాగః.

రాజా. [సౌత్సుక్యమ్.]

కిం దుర్లభ స్తవాఽహం కువలయదళమృద్వి కోకిలావాణి ।
మ ద్వేతరానురాగం మయి యది మసృణోక్షి మేళితం నయనమ్ ॥ ౨౩ ॥

నాయికా. సహి, కదా ణు ఖు ఏసో అఖండసముజ్జంభియవేఅణో మఅణహుదా
సణో ణివ్వావీఅది?

(ఛాయా) సఖి, కదా ను ఖ ల్వేష అఖణ్డసముజ్జృమ్భితవేదనో మదనహు
తాశనో నిర్వాప్యతే?

రాజా. నిర్ధూతసర్వరోగం నిరతిశయానన్ద మశ్నుతే హృదయమ్ ।
అనురాగపేశలాయా అమృతరసస్యన్దిభి ర్వచనైః ॥ ౨౪ ॥

సఖీ. సహి, విప్పయోఅదారుణో ఖు కుసుమాయుహో?

(ఛాయా) సఖి, విప్రయోగదారుణః ఖలు కుసుమాయుధః ?

నాయికా. అవి అ జస్స కిళ ముహపుణ్డరీఏణ అత్తణో కిత్తీ ఓహారిదా తస్సిం
పణయిణి త్తి కోవాదో విఅ భయవం చందో వి దహణకీళాం ముంచఇ.

(ఛాయా) అపి చ యస్య కిల ముఖపుణ్డరీకే నాత్మనః కీర్తి రపహృతా,
తస్మిన్ ప్రణయినీతి కోపా దివ భగవాం శ్చన్ద్రోఽపి దహనకీలాన్ ముఞ్చతి.

రాజా. [సకరుణమ్.]

ఆబద్ధమౌక్తికశ్రీ రనియత ముదితేన ఘర్మసలిలేన ।
వదనేన్దు రుత్పలాక్ష్యా మదయతి హృదయం చ కమ్పయతి ॥ ౨౫ ॥

సఖీ. [నిశ్వస్య] సహి, విరహిణీజణదూసహో ఖు మిఅంగో ?

(ఛాయా) విరహిణీజనదుస్సహః ఖలు మృగాఙ్కః ?

నాయికా. [సంస్కృత మాశ్రిత్య] అపి చ ప్రియసఖి,

హరిమణిరుచా ముష్టిముష్టిప్రకారవిచక్షణా
సఖి మధుకరీమాలా జాలాయతే మమ బన్ధనే ।
క్రకచవ దతిక్రూరాకారై ర్వనప్రియకూజితై
రుపచితమనోబాధో వ్యాధాయతే చ మనోభవః ॥ ౨౬ ॥

రాజా. నిన్దితసుధావలేపం నిరతిశయప్రణయసారరమణీయమ్ ।
కరుణ మిదం తరళాక్ష్యా స్త్వరయతి చేతః సఖే వచనమ్ ॥ ౨౭ ॥

సఖీ. [నిశ్వస్య] సహి, జస్స ణామమెత్తం సుణీఅ పడిక్ఖణపడిక్ఖీణసరీరా గర
ళాయన్దచన్దణగిరిపవణా దవహుదవహాయన్దపుణ్ణచందా అసమ్భావిఆసహీ-

అణమండనకోసలా పచ్చాదిట్ఠరమణిజ్జవత్థుసంభావణా తుమం సంవుత్తా. తస్స జేవ్వ అజ్జ సవిసేసదంసణేణ ఈరిసీ హోసిత్తి కిం ఎత్థ భణిదవ్వం.

(ఛాయా) సఖి, యస్య నామమాత్రం శ్రుత్వా ప్రతిక్షణపరిక్షీణశరీరా గర ళాయితచన్దనగిరిపవనా దవహుతవహాయితపూర్ణచన్ద్రా అసంభావితసఖీజనమణ్డన కౌశలా ప్రత్యాదిష్టరమణీయవస్తుసంభావనా త్వం సంవృత్తా. తస్యైవాద్య సవి శేషదర్శనేన ఈదృశీ భవసీతి కి మత్ర భణితవ్యమ్.

విదూ. వఅస్స, కిం సుమరేసి జం మఏ ఆచక్ఖిదం. జహా ‘‘తెల్లొక్కమణోహ రాఇ తుహ రూవజోవణసోభగ్గాఇ సోఊణ తత్తహోదీఏ తుమం హిఅఅం పావిదో’’ త్తి. (ఛాయా) వయస్య. కిం స్మరసి యన్మ యాఖ్యాతం, యథా,—‘‘ త్రైలోక్యమనోహరాణి తవ రూపయౌవనసౌభాగ్యాని శ్రు త్వా తత్రభవత్యా త్వం హృదయం ప్రాపిత’’ ఇతి.

రాజా. సర్వథా స్మరామి.

సఖీ. అహ కహం వి ధేరం ఓలంబిఅ ఇమేహిం చన్దణద్దవేహిం తాళవుణ్టపవణే హిం వినోదేహి అత్తాణం.

(ఛాయా) అథ కథ మపి స్థైర్య మవలమ్బ్య ఏభి శ్చన్దనద్రవై స్తాళవృన్త పవనై ర్వినోద యాత్మానమ్.

[చన్దనద్రవ మురోజయో రనులిప్య నళినీదళేన వీజయతి]

నాయికా. [సజ్వరాతిశయం రూపయన్తీ సావేగమ్, సంస్కృత మాశ్రిత్య] సఖి,

మలయజరజో మాలిమ్పేహ స్ఫులిఙ్గతి సఖ్యలమ్
వ్యజనపవనైః క్ష్వేళజాలాః స్రజన్తి తనౌ హి తే।
మలయమరుతః కా వా వార్తా మదార్తివినోదనే
కలయతి మనఃక్షోభం క్షేమం కుతః శశలాఞ్ఛనే ॥ ౨౭ ॥

రాజా. సుతను, కిం న జానాసి, నేదిష్ఠ ఏవ హి తవ వల్లభః.

తవ దర్శనేన చక్షుః శ్రవణ మథాకర్ణనేన సూక్తీనామ్।
ప్రణయేన చాన్తరఙ్గం ప్రమదీకుర్వ న్నిహాస్మి బహుభాగ్యాః ॥ ౨౮ ॥

నాయికా. సహి, ణిక్కరుణో ఎవ్వ సో జణో, జం మం ఈరిసావత్థం ణ రక్ఖఇ.
(ఛాయా) సఖి, నిష్కరుణ ఏవ స జనః, యస్మా మీదృశావస్థాం న రక్షతి.

సఖీ. [సరోషమ్] అయి ముద్ధే, పరస్సమాణభిణ్ణే, సో ఖు మహాభాఓ తుఏ రక్ఖణీఓ, తహా హి.

పరిపండుగండఫలఓ పహాదచన్దప్పఆరముహకమలో।
కన్దప్పదప్పవిఅసో తమ్మఇ తరుణో దిహాణత్తం ॥ ౩౦ ॥

(ఛాయా) అయి ముగ్ధే, పరశ్రమానభిజ్ఞే, స ఖలు మహాభాగః త్వయా రక్షణీయః. తథా హి,

పరిపాణ్డుగణ్డఫలకః ప్రభాతచన్ద్రప్రకారముఖకమలః
కన్దర్పదర్పవివశ స్తామ్యతి తరుణో దివానక్తమ్॥

రాజా. సఖి, కథ మేవం కఠినహృదయాసి.

యుక్తం కి మమ్బుజాక్షీ మియతా వచనేన కథయ ఖేదయితుమ్।
న హి శిరసి ధార్యమాణా నవమల్లీ కరనిపీడనం సహతే ॥ ౩౧ ॥

నాయికా. సహి, కిం కరిస్సం, ఓహారిదం మహ హిఅఅం వల్లహేణ కహం సమహ సులహో భవిస్సది. కదా వా మహ మాణసం ణివ్వుదం భవిస్సది. దూరే చిట్ఠఇ పాణోసహీ. సణ్ణద్ధో పాణాపహారే కుసుమాయుహో, కిం కరిస్సం.

(ఛాయా) సఖి, కిం కరిష్యామి, అపహృతం మే హృదయం వల్లభేన. కథం స మే సులభో భవిష్యతి? కదా వా మే మానసం నిర్వృతం భవిష్యతి? దూరే తిష్ఠతి ప్రాణౌషధిః. సన్నద్ధః ప్రాణాపహారే కుసుమాయుధః. కిం కరిష్యామి.

[అశ్రూణి ప్రవర్తయతి]

రాజా. [సకరుణమ్]

మలినయతి మానసం మే మేదుర మాస్రామ్బుభి ర్ముఖం తన్వ్యాః।
హిమవారిభిః పరీతం హా బత హేమన్తచన్ద్రబిమ్బ మివ ॥ ౩౨ ॥

సఖీ. సహి, కిం వి కథఇస్సం జఇ బహుమణ్ణేసి.

(ఛాయా) సఖి కి మపి కథయిష్యామి యది బహుమన్యసే.

నాయికా. [అశ్రూణి ప్రమృజ్య] సహి విస్సద్ధం భణ.

(ఛాయా) సఖి, విస్రబ్ధం భణ.

సఖీ. అజ్జ ఎవ్వ తం వల్లహం కేణ వి ఓదేసేణ ఎత్థ ఆణీఅ మణోరహో పూరిదవ్వో త్తి. (ఛాయా) అద్యైవ తం వల్లభం కేనా ప్యపదేశేన అత్రానీయ మనోరథః పూరయితవ్య ఇతి.

రాజా. సాధు, సఖి, సమ్యగేవ మన్త్రితం భవత్యా. యతః,

పరిగతనవఘర్మతోయబిందు
ప్రసభనిషేధపరాపవర్తితభ్రు ।
ముకుళితనయనం ముఖం తరుణ్యా
ముహు రధునైవ పిపాసతే మనో మే ॥ ౩౩ ॥

నాయికా. అహ్మారిసజణవిరుద్ధం సాహసం కరీఅది త్తి జం సచ్చం ణ సక్కుణోమి. తహ వి. (ఛాయా) అస్మాదృశజనవిరుద్ధం సాహసం క్రియత ఇతి యత్సత్యం న శక్నోమి. తథా పి, [సంస్కృత మాశ్రిత్య.]

జ్వలతి హృదయం భూయో భూయో విముహ్యతి చేతనా
ప్రసరతి సదా రోగ స్తీవ్రో హినస్తి హి మన్మథః ।
క్షణ మపి సహే నైవావస్థాం కి మద్య బహూక్తిభిః
సహచరి, స వా మృత్యు ర్వా మే విమోచయతు వ్యథాం ॥ ౩౪ ॥

రాజా. సఖే, సంశయచ్ఛేదినీ వాణీ.

విదూ. తా ఉట్ఠేహి, దంసేహి అత్తాణం. (ఛాయా) తస్మా దుత్తిష్ఠ, దర్శయాత్మానమ్.

రాజా. [ఉత్థాయ ససమ్భ్రమ ముపసర్పన్]

చిరా దాకాఙ్క్షం స్తే సుతను చరణామ్భోరుహపరి
గ్రహం సన్తప్తో యః స్మరదవపరీతై రవయవైః ।
అపి స్వాన్తవ్యాధిం యదుపగమనా ద్వేత్సి గళితం
స ఏష ప్రాప్తోఽహం సఫలయ సరోజాక్షి మదనమ్ ॥ ౩౫ ॥

ఉభే. [దృష్ట్వా సహర్షసమ్భ్రమ ముత్తిష్ఠతః.]

రాజా. [సాదరమ్] అల మల మావేగేన.

నళినసుకుమార మఙ్గం నార్హతి నితరా మనఙ్గశరతప్తమ్ ।
సన్త్యజ్య పల్లవమయం శయనం శాతోదరి స్థాతుమ్ ॥ ౩౬ ॥

నాయికా. [సహర్ష మాత్మగతమ్] అంహో ఉవట్ఠిదమణోరహమ్హి సంవుత్తా. (ఛాయా) అహో ఉపస్థితమనోరథాఽస్మి సంవృత్తా.

[రాజానం సవ్రీడానురాగం పశ్యతి.]

రాజా. [సానన్దమ్.] హన్త అతర్కితోపనతదర్శనానన్దితహృదయా నేయ మిదానీమ్, తథా హి,

మఞ్జుస్మేరమనోహరం మృదులసన్నద్ధాక్ష మావిర్భవ
త్ప్రేమాన్దోళితపక్ష్మసమ్భ్రమచలద్గణ్డోల్లసత్కుణ్డలమ్ ।
స్వేదాపూరవిమృష్టపత్త్రరచనం శృఙ్గారసఙ్గోజ్జ్వలం
పశ్యన్త్యా హరిణీదృశో విజయతే పద్మాభిరామం ముఖమ్ ॥ ౩౭ ॥

సఖీ. [ఉపసృత్య] సాఅదం దేవస్స. (ఛాయా) స్వాగతం దేవస్య.

రాజా. [సాదరమ్] భవత్యోః ప్రేమానుయోగేన.

సఖీ. తేణ ఇమస్సిం రసాలరుక్ఖస్స సిసిరత్థళే ఆసణం అళ భవీఅ అణుగణ్హాదు సవఅస్సో దేవో.

(ఛాయా) తే నాస్మిన్ రసాలవృక్షస్య శిశిరస్థలే ఆసన మలఙ్కుర్వ న్ననుగృహ్ణాతు సవయస్యో దేవః.

రాజా. [ఉపవిశ్య] నను భవతీభ్యా మప్యలఙ్కరణీయోఽయం దేశః.

సఖీ. సహి, ఉపవిసమ్హ, (ఛాయా) సఖి, ఉపవిశావః.

[నాయికా లజ్జావనతముఖీ తిష్ఠతి.]

రాజా. [నాయికాంప్రతి]

హీనస్తి మధ్యం తవ హే తలోదరి
ప్రవేపథుః కామ మురోజయో రయమ్ ।
అథవా, కియచ్చిరం సక్థి చ కతుణా ముద్యతా
సుదుర్వహశ్రోణిభరోపకర్శితమ్ ॥ ౩౮ ॥

[నాయికా ఉపవిశతి.]

సఖీ. [దీర్ఘం నిశ్వస్య] మహాభాఅ, పచ్చక్ఖిదో ఎవ్వ పిఅసహీఏ ఏసో దసావిసేసో. తహా వి సహీసిణేహో మం పుణో వి తువరేది.

(ఛాయా) మహాభాగ, ప్రత్యక్షిత ఏవ ప్రియసఖ్యాః ఏష దశావిశేషః. తథాపి సఖీస్నేహో మాం పున రపి త్వరయతి.

రాజా. సఖి ప్రకాశమఞ్జరి, ప్రసాదభూమి రయం జనః.

సఖీ. ఏసా ణో పిఅసహీ జస్సిం దిఅహే తుహ వల్లహా జాదా, తదా ప్పహుది.

వరిళ్ళం రిళ్ళణ్ణం దహాఇ దహణా మన్దపవణా
ఖిదఙ్గారో హారో గరళసరిసో చన్దణరసో ।
సహీవగ్గో వగ్గో పిసిరసదణం సప్పవద ణం
పళావో సళ్ళావో పకిదిపరుసా కావి ఖు దసా ॥ ౩౯ ॥

(ఛాయా) ఏషా నః ప్రియసఖీ యస్మి న్దివసే తవ వల్లభా జాతా, తదా ప్రభృతి.

వస్త్రం మార్దవ మేనాం దహతి దహనా మన్దపవనాః
క్షతక్షారో హారో గరళసదృశ శ్చన్దనరసః।
సఖీవర్గో వ్యాఘ్రీ శ్శిశిరసదనం సర్పదశనం
ప్రలాప స్సల్లాపః ప్రకృతిపరుషా కాపి ఖలు దశా ॥

విదూషకః. అయే పఆసమఞ్జరి, తుహ సహీ ఎవ్వ దూసహావత్థా సంవుత్తా.

(ఛాయా) అయే ప్రకాశమఞ్జరి, తవ సఖ్యేవ దుస్సహావస్థా సంవృత్తా.

సఖీ. [సలజ్జస్మితం] ణహి ణహి. దేవో వి. కిం ఉణ పచ్చక్ఖ న్తి విణ్ణత్తం.

(ఛాయా) నహి నహి. దేవో పి. కిం పునః ప్రత్యక్ష మితి విజ్ఞప్తమ్.

రాజా. [దీర్ఘం నిశ్వస్య] కి మిహ బహుధా వక్తవ్యం.

ఆరభ్య దర్శనదినా దస్యా స్సంరుధ్య మే మనోమదనః।
హతుం మహతుం ప్రాణా నవ్యవసాయం భజ న్నాస్తే ॥ ౪౦॥

సఖీ. మహాభాఅ, దాణిం అత్తణో భాహహేఅం అత్తసమప్పణేన చరిదత్థం కరేహి. (ఛాయా) ఇదానీ మాత్మనో భాగధేయ మాత్మసమర్పణేన చరితార్థం కురు.

రాజా. [సహర్షం] ఏతే వయ మత్రభవత్యాఽనుగృహీతాః స్మః. [ఉత్థాయ, స్వగతమ్] అయ మిదానీమ్.

ఉద్బుద్ధముగ్ధవలయక్వణితాభిరామ
ముల్లోలపాణికమలం చపలాయతాక్ష్యాః।
ఉద్దామబింబ మివ బింబిత మాననేఽస్యా
బింబాధరం పరినిపీయ భవామి భూత్యై ॥ ౪౧ ॥

[ఇతి నాయికా మభిసర్పతి.]

నాయికా. [సోద్వేగమ్] అహో సాహసం పిఅసహీఏ, జాఏ ఇమస్సిం కజ్జే పవట్టిదో ఏసో జణో.

(ఛాయా) అహో సాహసం ప్రియసఖ్యాః యయా అముష్మి న్కార్యే ప్రవర్తిత ఏష జనః. [ఇతి గన్తు మిచ్ఛతి.]

రాజా. [నివార్య.]

రమ్భోరు ముఞ్చ భీతిం రమణ మిమం రమయ పాణిదానేన ।
చిరకళితం మయూరం ప్రావృడ్యేవ జలదేన ॥ ౪౨ ॥

[ఇతి తస్యాః పాణిం గృహ్ణాతి.]

నాయికా. [ఉద్వేగం నాటయతి.]

సఖీ. [సంస్కృత మాశ్రిత్య]

చక్షుఃప్రీతి స్తదను మనసోఽనన్యభావ శ్శరీర
గ్లాని స్తస్మా త్తదను వపుష స్తానవం పాణ్డిమా చ ।
యస్యైవ త్వద్వ్యసనితధియః ప్రాదురాస న్పురస్తా
త్స త్వాం లబ్ధ్వా జయతు సుభగే చక్షుషీ నన్దతాం నః ॥ ౪౩ ॥

నాయికా. [సఖీం ప్రతి] అహో అణయ్యకజ్జే మం పవట్టేసి. ణాహం పభవేమి.
[రాజానం ప్రతి] ముఞ్చదు మం మహారాఓ.

(ఛాయా) అహో అనార్యకార్యే మాం ప్రవర్తయసి. నాహం ప్రభవామి. ముఞ్చతు మాం మహారాజః.

రాజా. [సోపాలమ్భమ్] అయి పరవ్యసనానభిజ్ఞే, కి మేతావతా హీయతే.

సుధాకరమరీచయః సుతను దేహదాహక్షమాః
శ్రవఃక్రకచదారుణస్వనవనప్రియం కాననమ్ ।
పటీరగిరిమారుతః ప్రళయకాలసంవేదనః
తనోషి న యది ప్రియం న చిర మస్తి జీవశ్రమః ॥ ౪౪ ॥

సఖీ. సహి, ఉవట్ఠిదేసు మణోరహేసు మా ప్పదీపం కరేహి, దుళ్ళహో ఖు అహిరూవో అణురత్తో అ జణో.

(ఛాయా) సఖి, ఉపస్థితేషు మనోరథేషు మా ప్రతీపం కురు. దులభః ఖలు అభిరూపోఽనురక్త శ్చ జనః.

నాయికా. [సస్మితమ్మఖీ తిష్ఠతి.]

రాజా. [స్వగతం] సాధు ప్రకాశమఞ్జరి సాధు.

సఖీ. [రాజాన మవలోక్య] దేవ, ఇమిణా తుహ కణ్ఠాభరణేణ అణుగహ్ణాదు ణం మహారాఓ. (ఛాయా) దేవ, అనేన తవ కణ్ఠాభరణేన అనుగృహ్ణాతు ఏనాం మహారాజః.

రాజా. తథా. [ముక్తాహారం స్వకణ్ఠా దున్ముచ్య నాయికాకణ్ఠ మలఙ్కరోతి.]

సఖీ. [సహర్షమ్] వఅస్స, కిదత్థా మహ పిఅసహీ. (ఛాయా) వయస్య, కృతార్థా మే ప్రియసఖీ.

నేపథ్యే,

భో భో పురవారపురన్ధ్రిజనా శృణ్వన్తు. ఏషా దేవీ తారావళీ ఆజ్ఞాపయతి, యథా—"సత్వర మవతరన్తు సర్వా శ్చ కమలాకరోద్యాన" మితి.

[సర్వే ససమ్భ్రమ మాకర్ణయన్తి]

సహసా ప్రవిశ్య,

కుముదినీ. జుణ్హామఞ్జరి, తువర తువర, జావ కమళాఅరుజ్జాణం సపరిఅణా దేవీ ణ ప్పవిస్సది దావ తుఏ పుఢమం ఎవ్వ పవిట్ఠవ్వో సో దేసో త్తి తత్తహోదీ కత్థూరిఆ భణాది.

(ఛాయా) జ్యోత్స్నామఞ్జరి, త్వర త్వర, యావ త్కమలాకరోద్యానం సపరిజనా దేవీ న ప్రవిశతి తావత్ త్వయా ప్రథమ మేవ ప్రవేష్టవ్య స్స దేశ ఇతి తత్రభవతీ కస్తూరికా భణతి.

సఖీ. కహం ఉవట్ఠిదో సళిళవిహారమహూసవో?

(ఛాయా) కథ ముపస్థిత స్సలిలవిహారమహోత్సవః?

నాయికా. [సవిషాద మాత్మగతమ్] హద్ధి హద్ధి. మన్దపుణ్ణమ్హి సంవుత్తా.

(ఛాయా) హాధిక్, హాధిక్. మన్దపుణ్యాస్మి సంవృత్తా.

రాజా. [సవిషాదమాత్మగతమ్] హన్త ప్రత్యూహయన్తి శ్రేయాంసి, [ప్రకాశమ్] సఖి, స్మరణీయోఽయ మవసరేషు.

సఖీ. [విదూషకస్య కర్ణే] ఏవ్వం విఅ (ఛాయా) ఏవ మివ.

విదూషకః. సాహు, సాహు సాహేహి, సొత్థి హోదీఏ. (ఛాయా) సాధు, సాధు సాధయ ,స్వస్తి భవత్యై.

సఖీ. [నాయికాం ప్రతి] సహి గచ్ఛమ్హ. (ఛాయా) సఖి గచ్ఛావః.

నాయికా. [రాజాన మవలోకయన్తీ దుఃఖదుఃఖేన సపరిజనా శనై ర్నిష్క్రాన్తా.]

రాజా. [సవిషాదం నిశ్వస్య] క్వేదానీం గమిష్యామి మన్దభాగ్యః. [పురోఽవలోక్య] భవతు ప్రియాపరిభుక్తము క్తలతామణ్డపే ముహూర్తం స్థాస్యామి. అథవా న స్థాస్యామి.

ఉద్యానం దహనావలీఢ మివ మే దుర్లక్ష్య మాలక్ష్యతే
ద్రష్టవ్యం లవలీగృహం చ్చ మనసో వైధుర్య మాపుష్యతి।
బాలోఽయం వకుళ శ్చ బద్ధముకుళో బాధాయ సఙ్కల్పతే
కిం కల్పేత మనస్సుఖాయ దయితావస్థానహీనే వనే ॥ ౪౫ ॥

ప్రవిశ్య,

చేటీ. జేదు భట్టా, ఏసా ఉవక్కన్దజళకీళామహూసవా దేవీ విణ్ణవేది జహ "తు
రిఅం ముక్కామణ్డవగవక్ఖత్థళం అళఙ్కరేదు అయ్యఉత్తో" త్తి.

(ఛాయా) జయతు భర్తా, ఏషా ఉపక్రాన్తజలక్రీడామహోత్సవా దేవీ విజ్ఞాపయతి, యథా "త్వరితం ముక్తామణ్టపగవాక్షస్థల మలఙ్కరోతు ఆర్యపుత్ర" ఇతి.

రాజా. ఇదం గమ్యతే. సఖే ఉత్తిష్ఠ. [సర్వే ఉత్తిష్ఠన్తి.]

చేటీ. ఇదో ఇదో భట్టా. (ఛాయా) ఇత ఇతో భర్తా. [సర్వే పరిక్రామన్తి.]
ఏసో ముక్కామణ్డవో. (ఛాయా) ఏష ముక్తామణ్టపః.
[ఉభౌ ఆరోహణం నాటయతః.]

విదూషకః. ఇదం గవక్ఖత్థళం. (ఛాయా) ఇదం గవాక్షస్థలం,

రాజా. [సకౌతుక మాలోక్య]

వేణీబన్ధై ర్విప్రకీర్ణప్రసూనై
ర్వేగోద్ధూతవ్యస్తవక్షోజవస్త్రైః ।
శ్రోణీభారై శ్శ్రాన్త మేవోత్పతన్త్య
స్తీరా న్నీరే పశ్య మజ్జన్తి నార్యః ॥ ౪౬ ॥

[నిష్క్రాన్తా స్సర్వే.]

ఇతి

ద్వితీయోఽఙ్కః.

తృతీయోఽఙ్కః.

తతః ప్రవిశత్యాకాశయానేనాఽన్ధకారః.

అన్ధకారః. ఆదిష్టోఽస్మి నిఖిలజలదమణ్డలసార్వభౌమేన సౌదామినీరమణేన దివ్యచక్షుషా మహారాజజీమూతేన, యథా—“సఖే అన్ధకార, సోమరాజరాజధాన్యాం జ్యోత్స్నావత్యాం నివసతి తిరోహితం కిమపి కన్యారత్నం. తదపహారాయ యావదుపసంభృతబలై రస్మాభి రాక్రియతే సా రాజధానీ, తావదేనాముపరుధ్య కలహం నిష్పాదయ” ఇతి. [వేగమభినీయ] అహో మహోత్పతనసంరమ్భః. తథాహి,

విచలతి మమ సన్ధ్యే వేగవద్భిః సమీరై
విజయదివ పిశునానాం వారిదానాం ఘటాభిః ।
ప్రకటదశనకోటిప్రస్ఫురన్త్యా చ భాసా
ప్రవహతి కిల తిర్యఙ్నిర్ఝరో నిర్జరాణామ్ ॥ ౧ ॥

[ఆకర్ణ్య] హన్త కథమేకోత్పాతేన ప్రాప్తా సోమరాజధానీయం జ్యోత్స్నావతీ, యదిదానీం.

ఆచ్ఛిన్దన్ నిభృతముదిత్వరవ్యథానాం
నిశ్శేషం రతిరభసం రథాఙ్గయూనామ్ ।
సౌధాన్తర్భ్రమణవశాదుపేతమిత్రో
మధ్యేఖం విచరతి సాన్ధ్యశఙ్ఖనాదః ॥ ౨ ॥

[ప్రత్యగవలోక్య, సహర్షమ్] దిష్ట్యా పరిక్షీణశ్చ దివసః. అద్య హి,

అస్తం యాతి దివాకరః సహ బృహచ్చక్రాఙ్గనాసౌరతైః
సాకం కోకనదై ర్నిమీలతి గతిః కమార్థినాం వాసరః ।
రజ్యన్తీ పరిదృశ్యతే హరిదియం రామామనోభిః సమం
ప్రాదుర్భావముపైతి మారవిశిఖైః ప్రేక్షాపిధానం తమః ॥ ౩ ॥

[నిరూప్య]

అసౌ సన్ధ్యారాగే ష్వన్ధకారప్రసక్తి
ర్జపాపుష్పే ష్వద్ధా చఞ్చరీకావళీవ ।
పరం వర్ణోత్కర్షం కీర్ణరూపా వ్యనక్తి
స్ఫురద్ధాతుస్థల్యా మిన్ద్రనీలప్రభేవ ॥ ౪ ॥

క్రమేణ చ.

నభస్తాపిఞ్ఛశ్రీర్నవకిసలయవ్యూహవిభవ
స్తమిస్రాపాన్థాయాః శ్రమభరగళత్కేశనివహః।
హరిద్వామాక్షీణాం ప్రియవిరహజన్మా మలినిమా
తమఃస్తోమః సమ్ప్రత్యవనివనితాయా మృగమదః ॥ ౫ ॥

రుద్ధత్రైలోక్యచక్షుస్త్రిపురరిపుగళాభాదృతస్నిగ్ధభావః
వ్యోమ్నః క్షారామ్బురాశేస్తట మతిపతతో నిస్సరన్నిర్ఝరశ్రీః।
ఘూకీఘూత్కారభీతివ్యథితపరభృదుద్వేగవేగాభియోగః
స్వైరిణ్యుద్ఘాతశల్యప్రసరణసుహృదావిర్భవత్యన్ధకారః ॥ ౬ ॥

[ఊర్ధ్వం నక్షత్రాణ్యవలోక్య]

రమణవిఘటితానాం ప్రౌఢదిక్కేరళీనాం
రతిరమణకృశానోః కిన్న్వమీ విస్ఫులిఙ్గాః।
సరభసరతిఖిన్నస్విన్నగీర్వాణకాన్తా
శ్రమజలకణికా వా సమన్తతః సమ్ప్రకీర్ణాః ॥ ౭ ॥

అవతీర్య నగరీం యథానియోగ మనుతిష్ఠామి.

[అవతరన్నవలోక్య సవిస్మయమ్] అహో సుషమాతిశయ స్తరుణతమఃకచమ్బకచ్ఛురితాయాః జ్యోత్స్నావత్యాః. ఇహ హి

ప్రాసాదేషు పరిస్ఫురన్నవమణిష్వాసాదితాత్మత్విషై
రాభోగైః పరభాగ మేతి పరితః పర్యస్తనద్ధం తమః।

[అవతరణమభినీయ] కథ మవతీర్ణ ఏవాహం అభ్యర్ణభువం మహాపథస్య. [సవితర్కమ్]

సౌరభ్యై రనుమీయతే సునిభృతః స్వైరాఙ్గనానిగమః
ప్రాసాదః సురతాభటీం వివృణుతే పారావతామ్రేడితైః ॥ ౮ ॥

[నిష్క్రాన్తః.]

శుద్ధవిష్కమ్భః.

నేపథ్యే.

మల్లీవల్లీమిళణకళణాలోళువో చూదరుక్ఖో
కజ్జే తస్సిం కుణఇ కుదుఅం కోవి పస్సే ఉవక్ఖో ।
కళ్ళాణం ణో హిఅఅహరిసప్పావఅం బాన్ధవాణం
వాచ్చా ణుణ్ణా తహావి జఇ ణ ప్పక్ఖళన్దీ ణ సాహా ॥ ౯ ॥

(ఛాయా)

మల్లీవల్లీమిళనకలనాలోలుప శ్చూతవృక్షః
కార్యే తస్మి న్కరోతి కుతుకం కోపి పార్శ్వే ఉపఘ్నః ।
కల్యాణ న్నో హృదయహర్షప్రాపకం బాన్ధవానాం
వాత్యా నున్నా తదపి యది న ప్రస్ఖలన్తీ న శాఖా ॥

తతః ప్రవిశతి విదూషకః.

విదూషకః. [ఆకాశే లక్ష్యం బద్ధ్వా] సాహు, కాళేయమఞ్జరి, సాహు, వణ్ణపరిఅఅం కుణన్తీఏ వి తుఏ పత్థుదకహావిసేసో కిం ఉణ సూఇదో. తహా హి, జదా దావ ణివుత్తే సళిళవిహారసమ్భమే పడిణివుత్తమాణాసు పురగణిఆసు ణిక్కన్దేఅ సపరిఅణే అన్తేఉరే పఅసమఞ్జరీసంవిహాణేణ తహిం ఎవ్వ కమళాఅరుజ్జాణస్స ళదాఘరమ్మి రక్ఖిదం జుణ్హామఞ్జరీం కదళీవణమజ్ఝవట్టిణో మరతఅపీడస్స త్థళం అళంకుణన్తీం తురీఅం కరేహి త్తి తత్తహోదో వఅస్సస్స అబ్భత్థణం అణుచిట్ఠిదుం పత్థిదేణ మఏ కావి ఉవ్వేఅజణణీ పవుత్తీ ఉవళత్థా జహా "అత్తచేటీఏ తమ్బూలకరణ్డవాహిణీఏ కామళేహాఏ ముహాదో కుసుమాఅరస్స వేసకణ్ణాభరణసమప్పణాదిణిమిత్తేహిం జుణ్హామఞ్జరీవిళాసళోళువం పిఅవఅస్సం జాణిఅ కువిదా దేవీ తారావళీ" త్తి. తహా ప్పహుది కహం ణివ్విక్ఖో వఅస్సస్స మణోరహో భవిస్సది త్తి జం సచ్చం ణ పడిట్ఠిదం మే హిఅఅం. [సచిన్తం పరిక్రమ్య, అవలోక్య సావేగమ్] అంహో మహా చిన్తాపరవసత్తణం. జం కమళాఅరుజ్జాణం పత్థిదేణ మఏ తం మగ్గం ఉచ్ఛిఅ అన్తేఉరచయుస్సాళం పవిట్ఠం. [విమృశ్య] హోదు జాణామి దేవీఏ పవుత్తిం. [పరిక్రామితకేనాఽవలోక్య సభయం] హుం ఏసా దేవీఏ దుగ్గపాళిఆ కరదళగ్గహీదదారుణిఅళా తామసీ ఉవసప్పది. [సావేగమ్]

కిం కరిస్సం జఇ మం చోరో త్తి కరీఅ ణిఅళేది ఏసా దుట్ఠా. [ఇతి సాధ్వస న్నాటయన్ స్థితః]

(ఛాయా) సాధు, కాలేయమఞ్జరి, సాధు, వర్ణనాపరిచయం కుర్వన్త్యాపి త్వయా ప్రస్తుతకథావిశేషః. కి మపి సూచితః తథాహి. యదా తావ న్నివృత్తే సలిలవిహారసమ్భ్రమే ప్రతినివర్తమానాసు పురగణికాసు నిష్క్రాన్తేచ సపరిజనేఽన్తఃపురే ప్రకాశమఞ్జరీసంవిధానేన తత్రైవ కమలాకరోద్యానస్య లతాగృహే రక్షితాం జ్యోత్స్నామఞ్జరీం కదళీవనమధ్యవర్తినః మరతకాపీడస్య స్థల మలఙ్కుర్వన్తీం త్వరితం కుర్వతి తత్రభవతో వయస్యస్య అభ్యర్థనా మనుష్ఠాతుం ప్రస్థితేన మయా కాప్యుద్వేగజననీ ప్రవృత్తి రుపలబ్ధా. యథా "ఆత్మచేట్యాః తామ్బూలకరణ్డవాహిన్యాః కామలేఖాయా ముఖా త్కుసుమాకరప్రవేశకణ్ఠాభరణసమర్పణాదినిమిత్తైః జ్యోత్స్నామఞ్జరీవిలాసలోలుపం ప్రియవయస్యం జ్ఞాత్వా కుపితా దేవీ తారావళీ" తి. తథాప్రభృతి కథం నిర్విఘ్నో వయస్యస్య మనోరథః ఫలిష్యతీతి యత్సత్యం న ప్రతిష్ఠితం మే హృదయం. అహో మమ చిన్తాపరవశత్వం. యత్కమలాకరోద్యానం ప్రస్థితేన మయా తన్మార్గ ముజ్ఝిత్వా అన్తఃపురచతుశ్శాలం ప్రవిష్టం. భవతు జానామి దేవ్యాః ప్రవృత్తిం. హుం ఏషా దేవ్యా దుర్గపాలికా కరతలగృహీతదారుణనిగళా తామసీ ఉపసర్పతి. కిం కరిష్యామి యది మాం చోర ఇతి కృత్వా నిగళయత్యేషా దుష్టా.

తతః ప్రవిశతి నిగళహస్తా తామసీ.

తామసీ. [విదూషక మవలోక్య, సతర్జనమ్] కో ఎత్థ చిట్ఠఇ? (ఛాయా) కోఽత్ర తిష్ఠతి?

విదూషకః. [సోద్వేగం స్వగతమ్.] అంహో గహీదంహి దాణిం వక్ఖిఏ. హా బ్బమ్హణి, తుహ ఎత్తిఅం కాళం మఏ సుహాళాహో. హా కిం కరిస్సం. (ఛాయా) అహో గృహీతో స్మీదానీం వ్యాఘ్ర్యా. హా బ్రాహ్మణి, తవైతావన్తం కాలం మయా సుఖలాభః. హా కిం కరిష్యామి. [ఉద్వేగ న్నాటయతి.]

తామసీ. అవి తుమం కామలేహా? జా దేవీఏ తమ్బూళకరణ్డవాహిణీ (ఛాయా) అపి త్వం కామలేఖా? యా దేవ్యాః తామ్బూలకరణ్డవాహినీ.

విదూషకః. [సోచ్ఛ్వాసం, స్వగతమ్] అంహో ఉపగిదం మహ అన్ధఆరేణ, జం దాణిం కామలేహాసారం గత్తూణ ఇమాఏ వక్ఖిఏ అత్తాణం మోఇస్సం.

[ప్రకాశమ్] అయి తామసి, అహ ఇమ్. (ఛాయా) అహో ఉపకృతం మమాఽనేన కారేణ య దిదానీం కామలేఖాస్వరం గృహీత్వా అస్యా వ్యాఘ్ర్యాః ఆత్మానం మోచయిష్యామి. అయి తామసి, అథ కిమ్.

తామసీ. [సహర్షమ్] జా ఓసహి అణ్ణేసీఅది సా ఎవ్వ పాదే పడిక్ఖలఇ. జం తుహ మగ్గణత్థం పత్థిదాఏ మఏ తుమం ఎవ్వ పచ్చక్ఖిదా. తా ఏహి భట్టిణీఏ ణిఓఅం అణుచిట్ఠేమో.

(ఛాయా) యా ఓషధి రన్విష్యతే, సైవ పాదే పరిస్ఖలతి. య త్తవ మార్గణార్థం ప్రస్థితయా మయా త్వ మేవ ప్రత్యక్షితా. త దేహి భట్టిన్యా నియోగ మనుతిష్ఠావః.

విదూషకః. సహి, కీరిసో భట్టిణీణిఓఓ? (ఛాయా) సఖి, కీదృశః భట్టినీనియోగః?

తామసీ. దాణిం కత్థూరిఆఘరం గత్తూణ విలోఅణత్థన్తి కామలేహాఏ తం అణయ్యం ఆణీఅ దుగ్గసాళాబ్భన్దరమ్మి ణిఅళిదం కరేహి త్తి.

(ఛాయా) ఇదానీం కస్తూరికాగృహం గత్వా విలోకనార్థ మితి కామలేఖయా తా మనార్యా మత్రానీయ దుర్గశాలాభ్యన్తరే నిగళితాం కురి త్వితి.

విదూషకః. [సభయం, స్వగతమ్] అంహో దేవీఏ తిక్ఖదణ్డత్తణం. [ప్రకాశమ్] సహి, కిమత్థం దేవీఏ ఎవ్వం ణిక్ఖిణం ఆణత్తం? (ఛాయా) అహో దేవ్యా స్తీక్ష్ణదణ్డత్వం. సఖి, కిమర్థ మేవం దేవ్యా నిర్ఘృణ మాజ్ఞప్తం!

తామసీ. [సక్రోధమ్] అయే కామలేహే, తుమం ఎవ్వ దేవీఏ రోసం ఉప్పాదిఅవఈ. కిం దాణిం ణిమిత్తం పుచ్ఛసి? అహవా. కిం తుమం ణ కామలేహా? (ఛాయా) అయే కామలేఖే, త్వ మేవ దేవ్యా రోష ముత్పాదితవతీ. కి మిదానీం నిమిత్తం పృచ్ఛసి? అథవా. కిం త్వం న కామలేఖా?

విదూషకః. [సభయమ్, స్వగతమ్] అంహో పమాదో. జం మఏ పత్థుదవిరుద్ధ మారద్ధం. కిం దాణిం కరిస్సం. [విమృశ్య] హోదు ఎవ్వం. [ప్రకాశమ్] అయి తామసి, కహం ఎత్తిఅం కాళం ఉపేక్ఖిఅ కదూఅ తాఏ అణయ్యాఏ దాణిం కింతి ఆణత్తం ణిఅళబన్ధణంతి అహిప్పాఏణ కహిదం జహ «కిమత్థం ణిక్ఖిణ మాణత్తం దేవీఏ» త్తి. జం ఏసా దుట్ఠా దేవీఏ అవచ్చఆరిణీ తదా ఎవ్వ జోగ్గా ణిఅళబన్ధస్స.

(ఛాయా) అహో ప్రమాదః. య న్మయా ప్రస్తుతవిరుద్ధ మారబ్ధం. కి మిదానీం కరిష్యామి. భవ త్వేవమ్. అయి తామసి, కథ మేతావ త్తం కాల ముపేక్షాం కృత్వా తస్యా అనార్యాయా ఇదానీ మాజ్ఞప్తం నిగళబన్ధన మితి అభిప్రాయేణ కథితం యథా "కి మర్థ మేవం నిఘృణ్యా మాజ్ఞప్తం దేవ్యే" తి. య దేషా దుష్టా దేవ్యా అపథ్యకారిణీ తదా ఏవ యోగ్యా నిగళబన్ధనస్య.

తామసీ. [సబహుమానమ్] సాహు భణిదం తుఏ. జం తాఏ సో ఎవ్వ పజ్జత్తో

దణ్డో. (ఛాయా) సాధు భణితం త్వయా. య త్తస్యా స్స ఏవ పర్యాప్తో దణ్డః.

విదూషకః. [స్వగతమ్, సహర్షమ్] ముక్కో మ్హి ఇమాదో పమాదాదో. [ప్రకాశమ్] ముద్ధే, కిం ఉణ తాఏ కాదవ్వో పజ్జత్తో దణ్డో? (ఛాయా) ముక్తో స్మ్యస్మా త్ప్రమాదాత్. ముగ్ధే, కిం పునః కర్తవ్య స్తస్యాః పర్యాప్తో దణ్డః?

తామసీ. [సహర్షమ్] కిం దణ్డం కారిదా సా అణయ్యా? (ఛాయా) కిం దణ్డం కారితా సా అనార్యా?

విదూషకః. అహ ఇమ్. (ఛాయా) అథ కిమ్.

తామసీ. కహం విఅ? (ఛాయా) కథ మివ?

విదూషకః. [స్వగతమ్] హుం దాసీఏఉత్తి, కీరిసో తుహ సన్దోసో? [ప్రకాశమ్] సుణాదు హోదీ, జదా దావ ణం అవచ్చఆరిణీం సుణీఅ రోససమ్భన్తలోఅణా దేవీ కమళాఅరుజ్జాణాదో ణిగ్గదా తదా జెవ్వ దేవీఏ అహిప్పాఅం సోఊణ ఖగ్గలేహాదుదీఆఏ మఏ విళోఅణత్థంది ఆణీఅ వక్షసాళాపేర న్తదుగ్గే ణిఅళిదా సా అణయ్యా.

(ఛాయా) హుం దాస్యాఃపుత్రి, కీదృశ స్తవ సన్తోషః? శృణోతు భవతీ, యదా తావ దేనా మపథ్యకారిణీం శ్రుత్వా రోషసమ్భ్రాన్తలోచనా దేవీ కమలాకరోద్యానా న్నిర్గతా తదైవ దేవ్యా అభిప్రాయం శ్రుత్వా ఖడ్గలేఖాద్వితీయయా మయా విలోకనార్థ మిత్యానీయ వ్యాఘ్రశాలాపర్య న్తదుర్గే నిగళితా సా అనార్యా.

తామసీ. [సరోషసమ్భ్రమమ్] అవి దిఢం ణిఅళిదా సా? (ఛాయా) అపి దృఢం నిగళితా సా?

విదూషకః. [స్వగతమ్] హుం కీరిసో తుహ సంరమ్భో? హోదు ఎవ్వం. [ప్రకాశమ్] అఇ తామసి, జఇ ణం ణిఅళం మహ హత్థే సమప్పేసి తా

తుమం ఖణామెత్తం ణిఅళబద్ధం కదుఅ తాఏ ణిఅళబన్ధప్పఆరం దంసేమి.

(ఛాయా) హుం కీదృశ స్తవ సంరమ్భః? భవ త్వేవం. అయి తామసి, యది ఇమం నిగళం మమ హస్తే సమర్పయసి తత్ త్వాం క్షణమాత్రం నిగళబద్ధాం కృత్వా తస్యాః నిగళబన్ధప్రకారం దర్శయామి.

తామసీ. సాహు మన్తిదం తుఏ. జం తాఏ ణిఅళబన్ధప్పఆరో మఏ దేవీఏ పురదో సాహు ణిరూవణిజ్జో. (ఛాయా) సాధు మన్త్రితం త్వయా. య స్తస్యాః నిగళనప్రకారో మయా దేవ్యాః పురత స్సాధు నిరూపణీయః.

[శృంఖలాం మర్పయతి.]

విదూషకః. [సహర్షం, స్వగతమ్] హదా దాణిం దాసీఏఉత్తీ. [ప్రకాశమ్] ఏహి ఇమస్సిం దుగ్గమ్మి. (ఛాయా) హతేదానీం దాస్యాఃపుత్రీ. ఏహి అస్యాం దుర్గే.

తామసీ. తహ. (ఛాయా) తథా. [ఇతి పరిక్రమ్య పాదౌ ప్రదృశ్య] కామలేహే, దంసేహి. (ఛాయా) కామలేఖే, దర్శయ.

విదూషకః. [స్వగతమ్] దిట్ఠిఏ మహ ఫళిస్సది ణీదిరుక్ఖో. [తస్యాః పాదయో ర్నిగళబన్ధనం నాటయిత్వా స్వగతమ్] అత్థం ఫళిదం మణోరహేణ. [ప్రకాశమ్] అయి దంసేహి కరే.

(ఛాయా) దిష్ట్యా మమ ఫలిష్యతి నీతివృక్షః. అర్థం ఫలితం మనోరథేన. అయి దర్శయ కరౌ.

తామసీ. [సవిస్మయమ్] కిం హత్థావి ణిఅళిదా దుబ్భగాఏ? (ఛాయా) కిం హస్తా వపి నిగళితా దుర్భగాయాః?

విదూషకః. అహ ఇమ్. (ఛాయా) అథ కిమ్.

తామసీ. దంసేమి. (ఛాయా) దర్శయ. [హస్తౌ ప్రసారయతి]

విదూషకః. [హస్తయో శ్చ శృఙ్ఖలాబన్ధ మభినీయ సహర్షమ్ స్వగతమ్] అం హహో హదా దాణిం దాసీఏఉత్తీ. పజ్జత్తే దణ్డే. (ఛాయా) హతేదానీం దాస్యాఃపుత్రీ పర్యాప్తే దణ్డే.

తామసీ. [బాధాతిశయం నిరూప్య] కామలేహే, వళిఅం ఖు లగ్గా హత్థపాదేసు ణిఅళా. ణ సక్కుణోమి పదన్దరంవి చళిదుం. దూసహా ఖు పీడా సంవుత్తా. తా మోఏహి ణిఅళబన్ధమ్.

(ఛాయా) కామలేఖే, దృఢం ఖలు లగ్నా హస్తపాదేషు నిగళాః. న శక్నోమి పదాన్తర మపి చలితుం. దుస్సహా ఖలు పీడా సంవృత్తా. తస్మా న్మోచయ నిగళబన్ధమ్.

విదూషకః. [స్వగతమ్] సాహు సాహు, ఏదం ఖు తుహ దాళుణత్తణస్స జుత్తం. [ప్రకాశమ్] అయి ఎవ్వం ఖు ణిఅళిదా సా.

(ఛాయా) సాధు సాధు, ఏతత్ ఖలు తవ దారుణత్వస్య యుక్తం. అయి ఏవం ఖలు నిగళితా సా.

తామసీ. సాహు దిట్ఠో మఏ తాఏ ణిఅళబన్ధప్పఆరో, తా తురిఅం ణివట్టేహి బాహం.

(ఛాయా) సాధు దృష్టో మయా తస్యా నిగళబన్ధప్రకారః, తస్మాత్ త్వరితం నివర్తయ బాధాం.

విదూషకః. తామసి, మోయేమి. ఖణం సహస్స. [ఇతి నిగళం పరిమృశ్య] అయి వళిఅం ఖు లగ్గా హత్థపాదేసు ణిఅళా. ణ సక్కుణోమి మోయేదుం కిం కరిస్సమ్.

(ఛాయా) తామసి, మోచయామి. క్షణం సహస్వ. అయి బలవ త్తలగ్నా హస్తపాదేషు నిగళాః. త న్న శక్నోమి మోచయితుం, కిం కరిష్యామి.

తామసీ. జయి ఎవ్వం ఖణాదో గత్తూణ అన్తేఉరాదో మోఅణసాహణం లోహకీళఆం ఆణేహి.

(ఛాయా) యద్యేవం క్షణా ద్గత్వా అన్తఃపురా న్మోచనసాధనం లోహకీలక మానయ.

విదూషకః. [సహర్ష ముత్థాయ స్వగతమ్] ఏసో మహ ఓసరళాహో ణిగ్గన్థుం. [ప్రకాశమ్] ఖణం సహస్స తురిఅం ఆణఇస్సం. [పరిక్రమ్య, పురోఽవలోక్య] కహం ఏసా కామళేహా అహివట్టఇ. హోదు, ణం తామసీసారం గత్తూణ పదారఇస్సమ్. [ప్రకాశమ్] అఇకామలేహే, కహిం దాణిం సమ్భన్తా విఅ తుమం?

(ఛాయా) ఏష మమాఽవసరలాభో నిగన్తుమ్. క్షణం సహస్వ, త్వరిత మానయిష్యామి. కథ మేషా కామలేఖాఽభివర్తతే, భవ త్వేనాం తామసీస్వరం గృహీత్వా ప్రతారయిష్యామి. అయి కామలేఖే, కథ మిదానీం సమ్భ్రాన్తేవ త్వమ్?

ప్రవిశ్య,

కామలేఖా. సహి తామసి, సుదం మఏ అమ్హేహిం గత్తూణ మఏ ణచ్చవిళోఅణత్థన్తి ఆణీఅ తాఏ అణయ్యాఏ అన్తేఉరపేరన్తచఉస్సాళదుగ్గే ణిఅళబన్ధో ఆణత్తో దేవీఏ త్తి. తా తుమం అణ్ణేసీఅ సమ్భన్తమ్హి. దిట్ఠిఏ తుమం పచ్చక్ఖిదా.

(ఛాయా) సఖి తామసి, శ్రుతం మయా అస్మాభి గత్వా మయా నృత్తవిలోకనార్థ మితి ఆనీయ తస్యా అనార్యాయాః అన్తఃపురపర్యన్తచతుశ్శాలదుర్గే నిగళబన్ధః ఆజ్ఞప్తో దేవ్యా ఇతి. తస్మాత్ త్వా మన్విష్య సమ్భ్రాన్తాఽస్మి. దిష్ట్యా త్వం ప్రత్యక్షితా.

విదూషకః. [స్వగతమ్] ఏసా వి దాసీఏఉత్తీ మహ ప్పదారణకూవే పడిదా. [ప్రకాశమ్] తా ణివేదేహి దేవీఏ జహా "అన్తేఉరపేరన్తదుగ్గే ణిఅళిదా సా అణయ్యా" త్తి.

(ఛాయా) ఏషా పి దాస్యాఃపుత్రీ మమ ప్రతారణకూపే పతితా. తన్నివేదయ దేవ్యై యథా "అన్తఃపురపర్యన్తదుర్గే నిగళితా సా అనార్యేతి" తి.

కామలేఖా. కహం మం అన్తరా తుఏ ఆణీదా సా ? (ఛాయా) కథం మా మన్తరా త్వయా ఆనీతా సా?

విదూషకః. అయి తుమం అణ్ణేసీఅ మజ్ఝేమగ్గం పత్థిదాఏ మఏ ఉజ్జాణాదో కత్థూరిఆఏ ఘరం పత్థిదా సా జుణ్హామఞ్జరీ పసు విఅ గహీదా.

(ఛాయా) అయి త్వా మన్విష్య మధ్యేమార్గం ప్రస్థితయా మయా ఉద్యానా త్కస్తూరికాగృహం ప్రస్థితా సా జ్యోత్స్నామఞ్జరీ పశు రివ గృహీతా.

కామలేఖా. [సహాసమ్] సాహు, తామసి, సాహు, బళవఈ ఖు దేవీఏ అణుట్ఠిదా తుఏ ఉవకిదీ, తా ణం ణిఅళిదం పేక్ఖామి. (ఛాయా) సాధు, తామసి, సాధు, బలవతీ ఖలు దేవ్యాః అనుష్ఠితా త్వయా ఉపకృతిః. తస్మా దేనాం నిగళితాం పశ్యామి.

విదూషకః. [స్వగతమ్] కిం ఏసా గచ్ఛఇ, కింవా మహ కిదవత్తణం విణ్ణాదం భవే. [విచిన్త్య] హోదు ఏవ్వం. [ప్రకాశమ్] కామలేహే, సా అణయ్యా మహ సోరం గత్తూణ తుమం పదారిఅ ణిఅళమోఅణం పత్థేది.

(ఛాయా) కిం ఏషా గచ్ఛతి? కింవా మమ కితవత్వం విజ్ఞాతం భవేత్?

భవ త్వేవం. కామలేఖే, సా అనార్యా మమ స్వరం గృహీత్వా త్వాం ప్రతార్య నిగళమోచనం ప్రార్థయేత్.

కామలేఖా. [సరోషమ్] హుం దుట్ఠా మంపి వఞ్చేదుం పహవిస్సది. కామలేహా ఖు ఏసా. (ఛాయా) హుం దుష్టా మామపి వఞ్చయితుం ప్రభవిష్యతి. కామలేఖా ఖ ల్వేషా. [ఇత్యుద్ధతం పరిక్రామతి.]

విదూషకః. [సాశఙ్కమ్] కింవా భవే? అహవా ణ కింపి ఖళేది. (ఛాయా) కింవా భవేత్? అథవా న కిమపి స్ఖలేత్.

కామలేఖా. [తామసీ ముపసృత్య, హస్తపాదౌ సంస్పృశ్య] పజ్జత్తో ఏసో తుహ దణ్డో. (ఛాయా) పర్యాప్త ఏష తే దణ్డః.

తామసీ. సఖి కామలేహే, ణాహం జుణ్హామఞ్జరీ. కిం ఉణ దాణిం తాఏ ణిఅళబన్ధప్పఆరదంసణత్థం తుఏ ణిఅళిదా తామసీ. (ఛాయా) సఖి కామలేఖే, నాహం జ్యోత్స్నామఞ్జరీ. కిం పున రిదానీం తస్యా నిగళబన్ధప్రకారదర్శనార్థం త్వయా నిగళితా తామసీ.

కామలేఖా. [స్వగతమ్] సాహు, తామసి, సాహు. దిఢం ఖు ణిఅళిదా అణయ్యా [ఉత్థాయ సరోషమ్] హుం బాలిశే, మంపి ప్పదారేదుం అత్థి తుహ కోసళమ్. కామలేహా ఖు ఏసా. [ఇత్యశ్రావితకేన పరావర్తతే.] (ఛాయా) సాధు, తామసి, సాధు, దృఢం ఖలు నిగళితా అనార్యా. హుం బాలిశే, మామపి ప్రతారయితుం అస్తి తవ కౌశలం? కామలేఖా ఖల్వేషా.

విదూషకః. [సహర్షం స్వగతమ్] ణివుత్తో మహ ఉవ్వేఓ. జం ఏసా మం ఎవ్వ తామసి త్తి కరిఅ అహినట్టఇ. [ప్రకాశమ్] కామలేహే, అవి ణిరూవిదం? (ఛాయా) నివృత్తో మహోద్వేగః యదేషా మామేవ తామసీతి కృత్వా అభివర్తతే. కామలేఖే, అపి నిరూపితమ్?

కామలేఖా. అహఇం. కిం ఉణ తుహ సారం గత్తూణ మం వఞ్చేదుం పవుత్తా. (ఛాయా) అథకిమ్. కిం పున స్తవ స్వరం గృహీత్వా మాం వఞ్చయితుం ప్రవృత్తా.

విదూషకః. సహి, కహం మిచ్ఛావాఇణీ తామసీ? (ఛాయా) సఖి, కథం మిథ్యావాదినీ తామసీ?

కామలేఖా. సవ్వహా పరితోసిదా భట్టిణీ తుఏ. (ఛాయా) సర్వథా పరితో
షితా భట్టినీ త్వయా.

విదూషకః. గచ్ఛ తురిఅం. దేవీఏ విణ్ణవేహి జహాదిట్ఠం. అహంఅ తహిం ఎవ్వ అప్పమాదత్థం ణివిట్ఠా హోమ్హి. (ఛాయా) గచ్ఛ త్వరితం. దేవ్యై విజ్ఞాపయ యథాదృష్టం. అహఞ్చ తత్రైవ అప్రమాదార్థం నివిష్టా భవామి.

కామలేఖా. తహ. (ఛాయా) తథా. [నిష్క్రాన్తా]

విదూషకః. [సపరితోషమ్] ఏసో దాణిం మిచ్చుముహాదో ముక్కోమ్హి. జుణ్హా మఞ్జరీఅ అవమిచ్చుముహాదో. తత్తభవం పీఅవఅస్సోవి కాళమిచ్చుముహాదో. హోదు, పత్థుదం కజ్జం అణుచిట్ఠేమి.

(ఛాయా) ఏష ఇదానీం మృత్యుముఖా న్ముక్తోస్మి. జ్యోత్స్నామఞ్జరీచ అపమృత్యుముఖాత్. తత్రభవాన్ ప్రియవయస్యోపి కాలమృత్యుముఖాత్. భవతు, ప్రస్తుతం కార్య మనుతిష్ఠామి. [నిష్క్రామతి]

తతః ప్రవిశతి కామయమానో రాజా,

రాజా. [సాశంసం]

యన్న్ద్వేతరవక్రిమాళకభరో యచ్చారుహాసం ముఖం
యచ్చ స్నేహరసావసేకశిశిరస్నిగ్ధాలసం దర్శనమ్ ।
యన్మాధుర్యతరఙ్గితఞ్చ వచనం యచ్చావిగీతం గతం
కిం స్వి న్నామక మామనన్తి సుదృశ స్సర్వాణి తా న్యుత్సవమ్ ॥ ౯ ॥

అథవా, అల మనాశ్వాసేన. కుతః.

ప్రేమప్రోల్లసితై స్త్రపాముకుళితైః స్నేహామృతస్యన్దిభిః
సంవృత్తం కిల చేష్టితై ర్మృగదృశ స్సాకం దృశో రుత్సవైః ।
యత్సాక్షాత్కరణేషు తేషు మనస స్సమ్భూయ భూయ స్స్ఫుర
ద్భావారూఢ మపేతబాహ్యవిషయం ఖ్యాతి స్మ కాపి స్థితిః ॥ ౧౦ ॥

[సానుస్మరణం] ఇదఞ్చ పున రతీవ మనసః సమాశ్వాసనస్థానమ్.

పరిత్రస్తా పూర్వం పున రనుశయార్తేన మనసా
వచః శ్రుత్వా సఖ్యాః "వ్రజ సఖి విహారాయ పయసి"।
కిరన్తీ నేత్రాభ్యాం కలుషదృగపః కజ్జళయుతా
గమిష్యన్తీ య న్మాం కరుణకరుణం సైక్షత ముహుః ॥ ౧౧ ॥

[స్పర్శనమభినీయ, సపరితాపమ్] ఆః క ఏష చలితేన్ధనో దావానలస్తరుణతరణాభి ర్జ్వాలాభి స్సన్దహతి హన్త వపుః. [విలోక్య] అహో దాహసాదృశ్యేన వఞ్చితోఽస్మి. అద్యహి,

విశ్వవ్యాపితమఃసముచ్చయముషో విస్మేరనీలోత్పలా
స్సద్యఃఖణ్డితయోగశోకతరుణీశోకప్రియమ్భావుకాః ।
దిక్కాన్తాకుచమణ్డలీషు సరసశ్రీఖణ్డచర్చాయితాః
పశ్యైతే దివి కన్దళన్తి పరితః పీయూషభానోః కరాః ॥ ౧౨ ॥

అపిచ, ఆశావాసకసజ్జికాపరిజనై రాకారితశ్చన్ద్రమాః
ప్రాచీం పూర్ణ మమన్దరాగరుచిరా మాలిఙ్గ్య సమ్మోదతే ।
గాఢాలిఙ్గనభఙ్గురై రివ కుచప్రోతిభృతోః కుఙ్కుమై
రారుణ్యం క్రమశో జహాతి దిగియం పౌరన్దరీ సున్దరీ ॥ ౧౩ ॥

[సహర్షం] హన్త, హన్త,

ఉద్దామధామపరివారితకైరవాళి
రుత్తుఙ్గలక్ష్మకురఙ్గతరఙ్గితశ్రీః ।
ఉన్మత్తమానసచకోరవిహారబన్ధు
రుద్వేలవారిధి రుదఞ్చతి శీతరశ్మిః ॥ ౧౪ ॥

[సామర్షమ్] అహో, విరహిజనవిపినానలేఽస్మిన్నపి శరాయుష్మత్తా సుధాంశు రితి గరీయానప వ్యామోహః. [సవితర్కమ్]

నాయం శీతమరీచి రుష్ణకిరణ స్తిగ్మాంశు రస్తంగతః
కిం నోదఞ్చతి కాళకూటగరళం పీతం చ తచ్ఛమ్భునా ।
ఔర్వోఽగ్నిః కిము దేత్యబన్ధనతయా నాస్యామ్బుధే ర్నిర్గమః
తస్మాన్నైష సముపైతి మృత్యురిహ మాం దంష్ట్రావదాతప్రభః ॥ ౧౫ ॥

అథవా, విధాత్రా మాం హన్తుం వ్యవసితవతా వ్యక్త ముదధే
రుపాదాయ ప్రౌఢానల మపి చ హాలాహలవిషమ్ ।
యుగాన్తార్కజ్యోతిర్దహనసముదాయేన సహితం
శరాయ స్సృష్టోఽయం సకలజనసన్తాపకృదభూత్ ॥ ౧౬ ॥

[విచిన్త్య, ఆకాశే లక్ష్యం బద్ధ్వా] రే రే శశకళఙ్క, కీదృశం తవ వైషమ్యమ్. పశ్య,

జన్మ క్షీరనిధే ర్జడా స్తవ రుచో జాతం సుధామణ్డలం
కస్మాదేత త్కృత ఆగతం విరహిణాం శర్మాపహం కూష్మతాం ।
అథవా, యుక్తశ్చైత దుపేయుష స్తవ ముహు ర్హాలాహలై స్సంస్తవం
సద్వృత్తోఽపి హి సాహచర్యవశత స్స్పజ్ఞాయతే దారుణః ॥ ౧౩ ॥

అథవా, నైష దోషో భవతః. కిం పున ర్విషమాస్త్రైకనిధే ర్విధే రేవ. [ప్రత్యక్షవ దాకాశే లక్ష్యం బధ్వా] భో భో విషమాచారనిధే హతవిధే,

దగ్ధ్వా త్రీణి పురాణి దీప్తమహసి శ్రీకణ్ఠఫాలార్చిషి
స్వాహాకృత్య మనోభవం కిము భవాన్ కల్యాణ మార్బ్ధవాన్ ।
య త్తత్సంస్తవలమ్భితేన వపుషా దాహాత్మనా పాప్మనా
సమ్భూతః పున రాభిచారిక ఇవ క్రాన్త్వా స సర్వం జగత్ ॥ ౧౪ ॥

[విమృశ్య] కి మిదానీ మతిక్రాన్తోపవర్ణనేన చిరాయతి వయస్య శ్శృఙ్గార ఇతి వ్యథమానే చేతసి.

ప్రవిశ్య,

విదూషకః. సుహం పిఅవఅస్సస్స? (ఛాయా) సుఖం ప్రియవయస్యస్య?

రాజా. యది సుస్వాగతోఽసి?

విదూషకః. అహ ఇమ్. (ఛాయా) అథ కిమ్.

రాజా. [సహర్షమ్] కి మానీతా జ్యోత్స్నామఞ్జరీ ప్రకాశమఞ్జర్యా సహ మరతకాపీడమ్?

విదూషకః. ణ కేవళం జుణ్హామఞ్జరీ సహఅరీఏ సమం మరఅఆపీడం, కిన్తు సా అన్తేఉరచఉస్సాళదుగ్గం ణిఅలేన సమం రక్ఖసీ దుగ్గపాళిఆ తామసీ.

(ఛాయా) న కేవలం జ్యోత్స్నామఞ్జరీ సహచర్యా సమం మరతకాపీడం, కిన్తు సా అన్తఃపురచతుశ్శాలదుర్గం నిగళేన సమం రాక్షసీ దుర్గపాలికా తామసీ చ.

రాజా. [సకౌతుకమ్] వయస్య, యథావృత్త మభిధేహి.

విదూషకః. [కర్ణే] ఎవ్వం విఅ. (ఛాయా) ఏవ మివ.

రాజా. [సానన్దవిస్మయమ్] వయస్య, సాధు సాధితమ్. [విదూషక మాలిఙ్గ్య] వయస్య, యది పున రిదం విచారయతి దేవీ?

విదూషకః. కో తుమం ఇమస్స చిన్తణే? (ఛాయా) క స్త్వ మముష్య చిన్తనే?

రాజా. [సబహుమానమ్] సర్వథా ప్రత్యుత్పన్నమతి ర్భవాయస్యః. త ద్దర్శ
 య రమ్యోపవనసరణిం.

విదూషకః. ఇదో ఇదో భవమ్. (ఛాయా) ఇత ఇతో భవాన్. [ఉభౌ పరి
 క్రామతః]

 ఏదం కదళీవణమ్. (ఛాయా) ఏత త్కదళీవనమ్. [ఉభౌ ప్రవేశం నాట
 యతః] వయస్స, పేక్ఖ పేక్ఖ. (ఛాయా) వయస్య, పశ్య పశ్య.

రాజా. [విలోక్య సహర్షమ్] అహో రమ్యోపవనస్య రామణీయకమ్.

 కూజత్కోకిలకాహళీపరివహాత్కామప గాసమ్భ్రమ
 క్రీడత్కామిమనస్తిమిజలకులగ్రాసాయ జాలాయితాః ।
 అర్ధోన్మీలితకోరకాసు కదళీ ష్వారబ్ధముగ్ధోత్సవా
 స్వఝాణబద్ధమనోహరస్వరముచో మాద్యన్తి మాధ్వీలిహాః ॥ ౧౯ ॥

 [ఇతి పశ్యన్నేవ పరిక్రామతి]

విదూషకః. వయస్స, మణోహరం వి ఇమం పదేసం అసంభావిఅ కహం తురి
 అం పత్థిదోసి? (ఛాయా) వయస్య, మనోహర మపి ఇమం ప్రదేశ మస
 మ్భావ్య కథం త్వరితం ప్రస్థితోఽసి?

రాజా. సత్య మాహ వయస్యః,

 మిళిన్దై రామన్ద్రధ్వనిభి రిహ బద్ధానుసరణాః
 సమీరాః స్పన్దన్తే మృదుచలితరమ్యాకిసలయాః ।
 పరీరమ్భైర్యేషాం పరిసరసర స్తీరజనుషః
 ప్రగల్భాః కేతక్యః పులక మివ బధ్నన్తి ముకుళమ్ ॥ ౨౦ ॥

విదూషకః. ఏసో మరదఅపీడో. (ఛాయా) ఏష మరతకాపీడః.

 [ఉభౌ వారోహణం నాటయతః.]

తతః ప్రవిశతి నాయికా సఖీ చ.

నాయికా. సహి, కిం దాణిం సమ్భన్తా విఅ తుమం? (ఛాయా) సఖి, కి మిదా
 నీం సమ్భ్రాన్తేవ త్వమ్?

సఖీ. సహి, సమ్భమప్పచళిదాఏ మహ హత్థాదో ణ జాణే కహిం వి పబ్భట్ఠో
 చిత్తపడో. తం అణ్ణేసిఅ సమ్భన్తమ్హి. [పరిక్రమ్య సవిమర్శమ్] సవ్వహా
 కదళీవణమగ్గే పడిదో భవే. తా తం గత్తూణ ఆఅమిస్సం. తుమం దావ ఎత్థ చిట్ఠ,

(ఛాయా) సఖి, సమ్భ్రమప్రచలితాయా మమ హస్తాన్నజానే క్వాపి ప్రభ్రష్టః చిత్రపటః. సర్వథా కదళీవనమార్గే పతితో భవేత్. తత్తం గృహీత్వా ఆగమిష్యామి. త్వన్తావదత్ర తిష్ఠ. [నిష్క్రాన్తా]

విదూషకః. వఅస్స, ఇమేహిం సోవాణేహిం అబ్భన్తరం పవిస. అహం ఉణ అన్తెఉరవుత్తన్తం విఆరఇస్సమ్. (ఛాయా) వయస్య. అమీభిస్సోపానైరభ్యన్తరం ప్రవిశ. అహం పునరన్తఃపురవృత్తాన్తం విచారయిష్యామి.

రాజా. యద్రోచతే వయస్యస్య. [నిష్క్రాన్తో విదూషకః]

రాజా. [నిమిత్తం సూచయిత్వా, సానన్దమ్] అయమిదానీమహం, యతః.

సాయన్తనస్నపనశీతళకోమళాఙ్గం
తుఙ్గస్తనస్తబకవఞ్చితకఞ్చుళీకం ।
పశ్యామి దన్తురకపోలమదభ్రతర్ష
హర్షోన్మిషన్నయనమన్తిక ఏవ భాగ్యమ్॥ ౨౧॥ [పరిక్రామతి.]

నాయికా. మాణస, ఖణమెత్తం సహస్స. సుళహం దాణిం తుహ ణివ్వుదిభాఅణం. (ఛాయా) మానస, క్షణమాత్రం సహస్వ. సులభమిదానీం తవ నిర్వృతిభాజనమ్.

రాజా. [నాయికామవలోక్య, సహర్షోన్మేషమ్] అహో సభాగ్య ఏవాఽస్మి. తథా హి,

ధున్వానా కరపల్లవేన కబరీభారం విహారోత్సుకా
వక్షోజం విగళత్పటం పిదధతీ పాణ్యన్తరేణాసకృత్ ।
ఖేలత్కఙ్కణమఙ్కణే విజయతే కన్దర్పదర్పధ్వజ
క్రీడత్కాఞ్చనపట్టికేవ పురతో జీవాతురేషా మమ ॥ ౨౨ ॥

నాయికా. [రాజానమవలోక్య సహర్షం సమ్భ్రాన్తా.]

రాజా. [సహసోపసృత్య]

అలమలమతిసమ్భ్రమేణ సుభ్రు
త్వమసి చిరాన్మమ కామకల్పవల్లీ ।
మలయమివ పటీరవల్లరీ మాం
మదనవశం మధువాణి మానయేస్త్వమ్ ॥ ౨౩ ॥

[సపులకమాలిఙ్గ్య] ఏహి, ప్రబుద్ధశశధరకిరణాభోగమనావరణరమణీయముత్సేధతలమలఙ్కరోతు భవతీ. అథవా భవత్యాః,

ప్రాయ శ్చన్ద్రే దరీధరీతి నుతుకం కాయ స్తటిన్నిజకారో
నిజేనాతు ష్చ సరీసరీతి సవిధం వక్త్రం ముదా సత్వ తేః ।
యద్య ప్యేష బరీభరీతి చికురస్త్వ్యానం తమస్సచ్ఛ్రయః
సన్న స్సోపి యదావిర స్తి భవతీ దేదీపిత ప్రాఙ్కణా ॥ ౨౪ ॥

తథాపి, జ్యోత్స్నా ఝుళఝుళజడీకృతచన్ద్రికాన్తః
చన్ద్ర స్తవాఙ్క పరిరమ్భణ మాతనోతు ।
జ్యోత్స్నా మిణామిణాత మివ స్మిత ముద్వహన్త్యా
కాన్త్యాననస్య నను సున్దరి నన్ద యైనమ్ ॥ ౨౫ ॥

[ఇతి తయా సాకం పరిక్రమ్య ఉపవిష్టః.]

నాయికా. [లజ్జాం నాటయతి.]

రాజా. అయి, వర్ధసే అనయా నిశీథలక్ష్మ్యా. పశ్య,

విదళితకేతకీకుసుమరేణుభరం సురభిం
సముపహర న్మరు త్సవిధ మేతి సుధాంశువిభోః ।
హిమసరసం రజ స్త దిద మిన్దు రుదఞ్చయతి
స్వకరభరై ర్హరిద్ధరిణదృ క్స్వనులేప మివ ॥ ౨౬ ॥

నాయికా. [సస్పృహ మాలోకయతి.]

రాజా. [స్వగతమ్] కథ మస్యాం వామప్రకృతౌ అభీప్సితలబ్ధయే సరళతా మవ ధారయామి. భవ త్వేవం తావత్. [ప్రకాశమ్] అయి కుతూహలిని,

నాయికా. [రాజానం పశ్యతి.]

రాజా. శశిమణినికురుమ్బస్యన్దిమన్దేతరామ్బు
స్నపన మనుభవన్త్యా జ్యోత్స్నయాఽయం మృగాఙ్కః ।
ద్రవయితు తవ చిత్తం దేవి దన్త్వాఙ్కురశ్రీ
రియ మపి భవదీయానుగ్రహా యావిరాస్తామ్ ॥ ౨౭ ॥

నాయికా. [లజ్జాం నాటయతి.]

రాజా. ప్రియే, ప్రసీద ప్రసీద,

ఆక్షిప దళత్కువలయద్యుతి మాక్షిప న్తీ
మాస్యేన కిఞ్చ హరిణాక్షి మృగాఙ్కలక్ష్మీం ।
త్వా మమ్బుజాక్షి పున రీక్షితు ముత్సుకోస్మి
వాచాపి కోకిలసుధామకరన్దగవణామ్ ॥ ౨౮ ॥

నాయికా. [సలజ్జమ్] మహాభాఅ, అళం దాణిం అసరిసోపవణ్ణణేణ.

(ఛాయా) మహాభాగ, అల మిదానీ మసదృశోపవర్ణనేన.

రాజా. [సస్మితమ్] అవలిప్తే, కి మసదృశోపవర్ణన మిదమ్ ? కి మభిమన్యసే అసదృశ మేవాత్మానమ్ ?

శశాఙ్క స్తే వక్త్రప్రతినిధిపదం యాతి కుతుకీ
పికశ్రేణీ వాణీమధురిమధురం వాచి వహతి ।
దృశో రౌపమ్యాయ స్పృహయతి చ ఫుల్లం కువలయం
తనుస్పర్ధాం ధత్తే తరుణి తనుమధ్యే తటి దియం ॥ ౨౯ ॥

నాయికా. [సలజ్జస్మితం] అంహో నిగ్ఘిణత్తణం పఆసమఞ్జరీఏ. జం మం ఏఆఇణిం ఉజ్ఝిఅ పత్థిదా. (ఛాయా) అహో నిర్ఘృణత్వం ప్రకాశమఞ్జర్యాః. య న్మా మేకాకినీ ముజ్ఝిత్వా ప్రస్థితా.

రాజా. [స్వగతమ్] దిష్ట్యా మమాయ మవసరలాభః [ప్రకాశమ్] అయి కిం సకరుణ మాత్మానం మన్యసే ? పశ్య,

జయతి బిసినీత స్తం మధ్య స్తవాఽమలకోమళం
తదభయుక్తే వక్షోజాభ్యాం న చాపిఽత మన్తరం ।
అపి కువలయం ఛాయాపాయాకులం తవ చక్షుషా
హరతి మృదుతా మస్య త్రస్యన్మృగాక్షి వపు శ్చ తే ॥ ౩౦ ॥

నాయికా. కాహం ఇమాణం విఅడ్ఢవఅణాణం ? (ఛాయా) కాహ మమీషాం విదగ్ధవచనానాం ?

రాజా. [సకౌతుకం] ఏష నిరూపయామి.

యద్దర్శనాత్ శశశిద్యుతివఞ్చితస్య
భూయః ప్రవృత్త ఇవ పుష్పశరజ్వరో మే ।
సా త్వం చిరాయ నయనామృతవర్తికేవ
పుణ్యైః ప్రయత్నరచితైః పురతో మమాఽసి ॥ ౩౧ ॥

నాయికా. ణాహ, కహం అత్తణో సోభగ్గస్స అపణ్ణావం కుణన్తో మన్దభగ్గం మం పసంససి. జం మారిసాఏ ఇత్థిఆఏ తుహ అప్పేఊరణిఏట్టా భవిఅ మహాభాఅదంసణమెత్తం పి మహా మన్దపుణ్ణాఏ ణ సహన్ది.

(ఛాయా) నాథ, కథ మాత్మన స్సౌభాగ్యస్య అపహ్నవం కుర్వన్ మన్దభాగ్యాం మాం ప్రశంససి, య స్మాదృశ్యః స్త్రియః అన్తఃపురనివిష్టా భూత్వా మహాభాగదర్శనమాత్ర మపి మమ మన్దపుణ్యాయా న సహన్తే.

రాజా. [సానన్దపులక మాత్మగతమ్] అయే బలవ దుత్కణ్ఠితాऽత్రభవతీ [ప్రకాశమ్] అయి, మన్నయనచకోరచన్ద్రికే,

ప్రసృతపులకం భావస్మేరప్రసన్నవిలోచనం
మసృణహృదయం మన్దోదఞ్చత్త్రిపాలసవిభ్రమం ।
రసభరపరిశ్రాన్తం కాన్తం తవానన మీక్షణైః
సుతను పిబత స్సౌభాగ్యస్య క్వ మే వద నిహ్నవః ॥ ౩౨ ॥

తథాపి, దేహి పరిరమ్భణం మే మోహితహృదయస్య ముగ్ధలలితే స్తే ।
పాహి స్మరాదిజాతం మా మేహి మదుత్సఙ్గమఙ్గళం దాతుమ్ ॥ ౩౩॥

[నాయికా మఙ్కే నివేశ్య, సహర్షపులకమ్] హన్త సఫలోऽస్మి.

చన్ద్రారవిన్దరుచిరం చపలాయతాక్షం
చారుస్మితం చటులకుణ్డలగణ్డభాగం ।
బిమ్బాధరం బహునిషేధవచస్సుధార్ద్రం
వక్త్రం నిపీయ్య సుదృశో వయ మద్య పూర్ణాః ॥ ౩౪ ॥

[ఇతి తస్యా వదన మున్నమయతి.]

నాయికా. [సమ్భ్రమం నాటయతి]

ప్రవిశ్య పటాక్షేపేణ సమ్భ్రాన్తో,

విదూషకః. వఅస్స, ఇదో పత్థిదేణ మఏ దిట్ఠా విఅడవిణిక్ఖిత్తచళణజుఅళరణరణాఅన్దణూఉరా అరత్తణీళుప్పళళచ్ఛీహిం అచ్ఛీహిం ణిప్పన్దతారేహిం ణిరూవణిజ్జకోవసంరమ్భా ముత్తాఅళీదుదేఆ దేవీ ఇదో ముహం పవుత్తా. తా మణ్ణేమి ణిరూవిదం తాఏ మమ కిదవత్తణ న్తి.

(ఛాయా) వయస్య, ఇతః ప్రస్థితేన మయా దృష్టా వికటవినిక్షిప్తచరణయుగళరణరణాయమాననూపురా ఆరక్తనీలోత్పలలక్ష్మీభ్యాం అక్షిభ్యాం నిష్పన్దతారాభ్యాం నిరూపణీయకోపసంరమ్భా ముక్తావళీద్వితీయా దేవీ ఇతోముఖం ప్రవృత్తా. త న్మన్యే నిరూపితం తయా మమ కితవత్వ మితి.

[నేపథ్యే నూపురధ్వనిః.]

రాజా. [సోద్వేగమ్] వయస్య, కి మిదానీం కరణీయం ?

విదూషకః. [విచిన్త్య] వయస్స, మా చిన్తాం కరేహి. ణం తురిఅం మహ ఉత్తరిజ్జేణ పచ్ఛణ్ణాం కరేహి. జఇ ణం పుచ్ఛది అహం విణోదణత్థం ఠావిదా సాళభఞ్జిఏత్తి దేవీం పదారఇస్సమ్.

(ఛాయా) వయస్య, మా చిన్తాం కురు. ఏనాం త్వరితం మమోత్తరీయేణ ప్రచ్ఛన్నాం కురు. య ద్యేనాం పృచ్ఛతి అహం వినోదనార్థం స్థాపితా సాలభఞ్జికేతి దేవీం ప్రతారయిష్యామి.

రాజా. [తథా కరోతి.]

విదూషకః. [ఉపసృత్య] సహి, జణ్హామఞ్జరి, ణిప్పన్దా హోహి, జావ ఏసా ణిగ్గచ్ఛఇ. (ఛాయా) సఖి, జ్యోత్స్నామఞ్జరి, నిష్పన్దా భవ, యావ దేషా నిగచ్ఛతి.

తతః ప్రవిశతి దేవీ చేటీ చ.

దేవీ. [సవిమర్శనమ్] హఞ్జే ముత్తాఉళి, అవి ణామ ఏదం తేణ ఎవ్వ అణుట్ఠిదం భవే? (ఛాయా) హఞ్జే ముక్తావళి, అపి నామైత త్తేనైవానుష్ఠితం భవేత్?

చేటీ. దేవి, కో ఎత్థ సన్దేహో? కో అణ్ణో జీవిదుకామో సిఙ్గారహదయం అన్తరా దేవీఏ పడిఊళత్తణం కుణఇ. [పదస్ఖలనం రూపయిత్వా] కిం ఏసం మహ చళణే పడిక్ఖళఇ. [విలోక్య] కస్స ఉణ ఏస చిత్తహారో చిత్తపడో?

(ఛాయా) దేవి, కోఽత్ర సన్దేహః? కోఽన్యో జీవితుకామః శృఙ్గారహృదయ మన్తరా దేవ్యాః ప్రతికూలం కరోతి. కి మేత న్మమ చరణే పరిస్ఖలతి? కస్య పున రేష చిత్తహార శ్చిత్రపటః?

దేవీ. [సాకూతమ్] హంజే, గణ్హిఅ దంసేహి. (ఛాయా) హఞ్జే, గృహీత్వా దర్శయ.

చేటీ. [గృహీత్వా చిత్రపట మవలోక్య చ] దేవి, పేక్ఖ పేక్ఖ. (ఛాయా) దేవి, పశ్య పశ్య.

దేవీ. [విలోక్య, సామర్షమ్] కహం ఎత్థ సా దుబ్భగా? [విభావ్య]. కహం ఎత్థ అయ్యవుత్తస్స సాహత్థలిహిదాఇ అక్ఖరాఇ? [స్వహస్తేత్యాది పఠిత్వా, సబాష్పమ్] హంజే, పేక్ఖ మహ సోభగ్గం. (ఛాయా) కథ మత్ర సా దుర్భగా? కథ మత్రార్యపుత్రస్య స్వహస్తలిఖితా న్యక్షరాణి? హఞ్జే, పశ్య మే సౌభాగ్యమ్.

చేటీ. [నివర్ణ్య] దేవి, కిం కామలేహా మిచ్ఛావాఇణీ? (ఛాయా) దేవి, కిం కామలేఖా మిథ్యావాదినీ?

దేవీ. [అశ్రూణి ప్రమృజ్య, సనిశ్వాసమ్] హంజే, పచ్ఛణ్ణం కరేహి ణం, దంసేహి మరగఆపీడం. (ఛాయా) హఞ్జే, ప్రచ్ఛన్నం కుర్వేనమ్, దర్శయ మరతకాపీడమ్.

చేటీ. [తథాకృత్వా] ఇదోఇదో దేవీ. (ఛాయా) ఇత ఇతో దేవీ.

[ఉభౌ పరిక్రామతః.]

చేటీ. ఏదం దువారసోవాణమ్. (ఛాయా) ఏత ద్ద్వారసోపానమ్.

దేవీ. [ఆరుహ్య] దంసేహి కహిం సో జణో. (ఛాయా) దర్శయ కుత్ర స జనః.

చేటీ. ఏసో దేవో. (ఛాయా) ఏష దేవః.

రాజా. [దృష్ట్వా కించి దుత్థాయ సాదరమ్] దేవి, ఇద మాసన మలఙ్క్రియతామ్.

దేవీ. [స్వగతమ్] ఆచ్చాదరో సంకణిజ్జో. [ఉపవిశ్య, దీర్ఘం నిశ్వస్య] అవి సిద్ధో అయ్యవుత్తస్స మణోరహో? (ఛాయా) ఆత్యాదరః శఙ్కనీయః. అపి సిద్ధ ఆర్యపుత్రస్య మనోరథః?

రాజా. [ఆత్మగతమ్] అయే సత్య మియం కుపితా. యతః.

ఆరక్త మక్షియుగళం తన్వ్యా నిష్ప్రేమనీరసం వచనమ్ ।
ప్రథయతి మనసి రుషం చ స్ఫురదధరం స్విన్న ముజ్వలం వదనమ్ ॥ ౩౫ ॥

[ప్రకాశమ్] దేవి, న ఖలు జానామి సామ్ప్రతం ఈదృశో మనోరథ ఇతి. అథవా, జానామి సిద్ధ ఏవ హి సః. య త్కిల.

ప్రత్యగ్రఘర్మసలిలోత్సవమోదితాయాః
సమ్భిన్నవారిశిశిరం కబరం వహన్త్యాః ।
నిమృష్టపత్రరచనం నిరవద్యశోభమ్
వక్త్రామ్బుజం తవ నిరీక్షితు ముత్సుకోఽస్మి ॥ ౩౬ ॥

దేవీ. [సామర్షమ్] అయ్యఉత్త, ణాహం పదారణస్స జోగ్గా. జాణామి తుహ గోవణమ్. (ఛాయా) ఆర్యపుత్ర, నాహం ప్రతారణస్య యోగ్యా. జానామి తవ గోపనమ్.

విదూ. [ఆత్మగతమ్] కహం జాణాది జోణ్హామంజరిం ఉత్తరిజ్జపడేణ గోవిదం? (ఛాయా) కథం జానాతి జ్యోత్స్నామఞ్జరీ ముత్తరీయపటేన గోపితామ్? [ప్రకాశమ్] దేవి, ణ కావి ఎత్థ గోవీఅది, కిం ఉణ వఅస్సస్స

అవహాసఫళా సాళభంజిఆ. (ఛాయా) దేవి, పున ర్వయస్యస్యావహాసనఫలా సాలభఞ్జికా.

రాజా. [సభయ మాత్మగతమ్] హా ధిక్, మూర్ఖసంవాసఫల మనుభూయతే.

చేటీ. [జనాన్తికమ్] సుదం దేవీఏ? (ఛాయా) శ్రుతం దేవ్యా?

దేవీ. [సామర్షం, నిశ్వస్య] హంజే, పేక్ఖ, దుబ్భగావి దువ్విణిఅం, జా దాణిం అసజ్జసా ఏవ్వ అయ్యవుత్తస్స పస్సవట్టిణీ హోది, [ప్రకాశమ్] అయ్యవుత్త, మహ దంసణీఆ ఏసా సాళభంజిఆ. (ఛాయా) హఞ్జే, పశ్య దుర్భాగాయా దుర్వినయం, యేదానీం అసాధ్వసైవ ఆర్యపుత్రస్య పార్శ్వవర్తినీ భవతి. ఆర్యపుత్ర, మమ దర్శనీయైషా సాలభఞ్జికా.

విదూ. [సోద్వేగం, స్వగతమ్] హద్ధి హద్ధి, మహ బాళిసత్తణం, జం మహ దడ్ఢముహాదో ణిగ్గదం పత్థుదప్పడీవం వఅణం. (ఛాయా) హాధిక్ హాధిక్, మమ బాలిశత్వం, య న్మమ దగ్ధముఖాత్ నిర్గతం ప్రస్తుతప్రతీపం వచనం.

దేవీ. అయ్యవుత్త. అహం వి ణం సాళభంజిఅం పెక్ఖిదుం అహిళసేమి. (ఛాయా) ఆర్యపుత్ర, అహ మప్యేనాం సాలభఞ్జికాం ప్రేక్షితు మభిలషామి.

రాజా. [సోద్వేగం, స్వగతమ్] హన్త, గృహీతోఽస్మి. [ప్రకాశమ్] య దభిరోచతే దేవ్యై.

దేవీ. హంజే, ణిరూవేహి ణం. (ఛాయా) హఞ్జే నిరూప యైనామ్.

చేటీ. జం దేవీ ఆణవేది. (ఛాయా) య ద్దేవ్యాజ్ఞాపయతి. [పరిక్రామతి]

విదూషకః. [సక్రోధం నివార్య] హుం అణయ్యే, రక్ఖసి దాసీఏఉత్తి, మహ బ్బహ్మణస్స ఉత్తరిజ్జేణ తిరోహిదం సాళభంజిఅం తుమం ణిరూవేసి.

(ఛాయా) హుం అనార్యే, రాక్షసి, దాస్యాఃపుత్రి, మమ బ్రాహ్మణస్య ఉత్తరీయేణ తిరోహితాం సాలభఞ్జికాం త్వం నిరూపయసి.

దేవీ. [సరోషసమ్భ్రమమ్] హంజే, ణివట్టస్స ణివట్టస్స. అమ్హె గచ్ఛేమో. (ఛాయా) హఞ్జే, నివర్తస్వ, నివర్తస్వ. ఆవాం గచ్ఛావః. [ఆసనా దుత్తిష్ఠతి.]

రాజా. చేలాఞ్చలే గృహీత్వా సానునయమ్] దేవి, న రోషః కార్యః. తవ ప్రసాదభూమి రేష జనః. [పాదయోః పతతి.]

దేవీ. అయ్యఉత్త, ఏసా వణ్ణణిజ్జాజాయే తుమం పసాదభామి.

(ఛాయా) ఆర్యపుత్ర, ఏషా వన్దనీయా యస్యా స్త్వం ప్రసాదభూమిః.
[ముక్తావళీహస్తా చ్చిత్రపట మాదాయ భూమావా పాతయిత్వా సాటోపం పరిక్రమ్య నిష్క్రాన్తా ముక్తావళ్యా సహ.]

విదూషకః. [ఉపసృత్య] వయస్స, ఉట్ఠేహి. ఉట్ఠేహి. ఏసో భవం మిచ్చుము హాదో విఅ అన్తేఉరకళహాదో ముక్కో౽సి.

(ఛాయా) వయస్య, ఉత్తిష్ఠ. ఉత్తిష్ఠ. ఏష భవాన్ మృత్యుముఖా దివ అన్తః పురకలహా న్ముక్తో౽సి.

రాజా. [ఉత్థాయ] వయస్య, కథ మయం దేవీం సమ్ప్రాప్త శ్చిత్రపటః ?

విదూషకః. సమ్భమప్పచలిదాఏ పఆససమఞ్జరీఏ హత్థాదో కదలీవణమగ్గపడిదో దేవీఏ గహీదో భవే.

(ఛాయా) సమ్భ్రమప్రచలితాయాః ప్రకాశమఞ్జర్యా హస్తాత్ కదలీవన మార్గపతితో దేవ్యా గృహీతో భవేత్.

రాజా. [సాశఙ్కమ్] వయస్య, కథ మియ మత్రభవతీ జ్యోత్స్నామఞ్జరీ విదితా స్యా దన్తః పురేణ?

విదూషకః. మా భయేహి, తుహ రక్ఖాబన్ధం కరిస్సమ్. (ఛాయా) మా బిభీహి, తవ రక్షాబన్ధం కరిష్యామి.

[నేపథ్యే మహాన్ కలకలః]

నాయికా. [సావేగమ్, అవకుణ్ఠనపట మవధూయ రాజానం ససమ్భ్రమ మాలిఙ్గతి]

రాజా. [సుఖానుభవ మభినీయ, సానన్ద మాత్మగతమ్.]

నిభుగ్న స్తనభరయా నిరన్తరోద్య
ద్రోమాఞ్చోల్లసితశరీరయా౽నయా మే ।
వ్యావల్గత్క్వణదురుకఙ్కణం తరుణ్యా
సంశ్లేషః కృత ఇహ సాహితీం తనోతి ॥ ౩౭ ॥

[పున నేపథ్యే.]

అబ్రహ్మణ్యం, అబ్రహ్మణ్యమ్,

క్రోధోత్తుఙ్గస్ఫులిఙ్గవ్యతికరవికటే బిభ్రద్దక్షిణ్యాదీనా-
రమ్భాటోపప్రకోపప్రతినినదరటత్ప్రోథదిక్పాలసౌధః ।
బభ్రుశ్మశ్రుప్రకామప్రతిభయవదన స్తీక్ష్ణదంష్ట్రాకరాళః
ప్రాప్తో౽సావన్ధకారః కబళయతి పురీం సర్వతస్తీవ్రవేగః ॥ ౩౮ ॥

రాజా. [సక్రోధమ్] ఆః కథ మస్మాసు సత్సు దురాత్మనోఽన్ధకారస్య ప్రచారః?

విదూషకః. వయస్స, మణ్ణే జీమూదరక్ఖసప్పవట్టిదో ఏసో త్తి. (ఛాయా) వయస్య, మన్యే జీమూతరాక్షసప్రవర్తిత ఏష ఇతి.

నాయికా. [సభయోద్వేగమ్] పరిత్తాఅదు మం ఇమాదో జీమూదరక్ఖసాదో. (ఛాయా) పరిత్రాయతాం మాం అస్మా జ్జీమూతరాక్షసాత్. [పున రపి రాజాన మాలిఙ్గతి.]

రాజా. ప్రియే, కథం భవతీ చాప్యస్మాతులదుహితా కౌముదీవ జీమూతరాక్షసాత్ భయాకులా దృశ్యసే?

విదూషకః. ణం ఇయంఅ జుణ్హామఞ్జరీ ఖు, అదో జీమూదరక్ఖసాదో భయం ణాఏవి.

(ఛాయా) న న్వియఞ్చ జ్యోత్స్నామఞ్జరీ. అతో జీమూతరాక్షసా ద్భయ మస్యా అపి.

నాయికా. [స్వగతమ్] అజ్జవి అణ్ణం ఎవ్వ మం జాణాది వల్లహో, కిందాణీం అత్తాణం విణ్ణవేమి? అహవా మా సాహసం కరిస్సం. జహాగురుణిదేసం వట్టిస్సమ్.

(ఛాయా) అద్యాప్యన్యా మేవ మాం జానాతి వల్లభః, కి మిదానీ మాత్మానం విజ్ఞాపయామి, అథవా. న సాహసం కరిష్యామి. యథాగురునిదేశం వతిష్యే.

రాజా. [నాయికా మాలిఙ్గ్య చుబుక మున్నమయ్య] ప్రియే, మా బిభేహి. [ఉత్థాయ] కః కోఽత్ర భోః?

ప్రవిశ్య,

శస్త్రధారిణీ. జేదు భట్టా, ఇదం దేవస్స సరాసణం. ఇమే తూణీరా.

(ఛాయా) జయతు భర్తా. ఇదం దేవస్య శరాసనం, ఇమౌ తూణీరౌ.

రాజా. [గృహీత్వా ధను రారోపయన్, విదూషకం ప్రతి] సఖే, సంరక్షణీయా ప్రకృతికాతరా భవత్సఖీ.

విదూషకః. జం భవం ఆణవేది. (ఛాయా) యద్భవానాజ్ఞాపయతి.

నాయికా. [పున స్ససాధ్వస మాలిఙ్గతి.]

రాజా. సున్దరి, న భేతవ్యం, న భేతవ్యమ్.

ఏత ముత్సార్య దుర్వృత్త మన్ధకారనిశాచరం।
క్షణా ద్దేవ సమాయాతి తవ కాన్త స్తలోదరి ॥ ౩౯ ॥

[కిఞ్చి దుచ్చైః] కః కోఽత్ర భోః?

ప్రవిశ్య,

ప్రతిహారీ. ఇదో ఇదో దేవో. (ఛాయా) ఇత ఇతో దేవః.

[సర్వే పరిక్రామన్తి.]

రాజా. [సమన్తాదవలోక్య] అహో, దురాత్మనాఽన్ధకారహతకేన కబళీకృతం సర్వతోఽపి జగత్, అద్య హి.

కాళిన్దీసలిలోన్మిషత్కువలయశ్రేణీసవర్ణైః సర్వతః
ప్రాగ్భారైః పరిపీత మద్య కులటాఘుణ్టాపథై స్తామసైః ।
ఉత్తాలోన్మదభీమభైరవఘుటాఘూత్కారసమ్భారఘనం
తత్పల్లీకకదమ్బకే ష్వపి వహ త్యాభోగ మమ్భాకృతైః ॥ ౪౦ ॥

పునర్నేపథ్యే,

అత్యాహితం, అత్యాహితమ్.

అన్ధ మేత ద్బలం కృత్స్నం ధ్వాన్తామ్భోనిధిమజ్జనాత్ ।
అన్ధకారేణ ఘోరేణ ఘాత్యతే హన్త సర్వశః ॥ ౪౧ ॥

రాజా. [శ్రుతి మభినీయ ససంరమ్భమ్] కథ మయ మస్మత్సేనాపతేః ప్రకాశస్యాప్యయ మార్తస్వరః దీప్తికే, త్వరితం నిర్గత్య సారథిం బ్రూహి "త్వరిత మానయ సాఙ్గ్రామికం స్యన్దన" మితి.

ప్రతిహారీ. దేవ, తహ. (ఛాయా) దేవ, తథా. [నిష్క్రాన్తా.]

రాజా. [సక్రోధమ్, ఆకాశే లక్ష్యం బధ్వా] అః పాప దురాత్మ న్నన్ధకార, అయ మ్నభవసి. [ఉత్థితం పరిక్రమ్య సపరిజనో నిష్క్రాన్తః.]

నాయికా. [శకునం సూచయిత్వా, సత్రాసమ్] అంహో కిం ణు ఖు మహ వామేదరం ణఅణం పరిప్పన్దఇ. (ఛాయా) అహో, కి న్ను ఖలు మమ వామేతరం నయనం పరిస్పన్దతే.

ప్రవిశ్య, సమ్భ్రాన్తో,

జీమూతః. దిష్ట్యాఽయ మభ్యన్తరలాభః, [ఇతి నాయికాం గృహ్ణాతి.]

నాయికా. [సోద్వేగమ్] హా అయ్యసింగార, కహిం సి, కహిం సి, ఏసమ్హి గహీదా జీమూదరక్ఖసేణ. (ఛాయా) హా ఆర్యశృఙ్గార, క్వాఽసి, క్వాఽసి, ఏషాఽస్మి గృహీతా జీమూతరాక్షసేన.

విదూషకః. అంహో మహా అణవహాణత్తణం. జం పఇదికాదరం ఉచ్చిఅ వయస్సస్స పిఅవళ్ళహం సమరదస్సణకుదూహళేణ దూరం మఏ పత్థిదం. హోదు కహిం గమిస్సమ్. [పరిక్రామతి.]

(ఛాయా) అహో, మమ అనవధానత్వం. యత్ప్రకృతి కాతరాం ఉజ్ఝిత్వా వయస్యస్య ప్రియవల్లభాం సమరదర్శనకుతూహలేన దూరం మయా ప్రస్థితం. భవతు కుత్ర గమిష్యామి,

జీమూతః. భవ త్వేనాం దివసపుర స్నీత్వా స్వరూపశూన్యాం కరిష్యే.

[నాయికా మాదాయ నిష్క్రాన్తః.]

విదూషకః. అయే, జుణ్హామఞ్జరి, కహింసి, కహింసి. [విమృశ్య] ణూణం ఏసా పిఅసహీం అణ్ణేసిఅ కదళీవణం పత్థిదా భవే. హోదు గమిస్సమ్.

(ఛాయా) అయే, జ్యోత్స్నామఞ్జరి, కుత్రాసి, కుత్రాసి. నూన మేషా ప్రియసఖీ మన్విష్య కదళీవనం ప్రస్థితా భవేత్. భవతు గమిష్యామి.

[నిష్క్రాన్తః.]

ఇతి

తృతీయోఽఙ్కః.

చతుర్థోఽఙ్కః.

తతః పవిశతి ప్రరితుష్టోఽన్ధకారః.

దీప్త్యా విలసిత మప్రతుకూలపక్షపాతినా విధినా. యతః,

సఞ్జాతా స్త్రీవశాఙ్గనాసహచరాః సర్వేఽపి న శ్శత్రవః
యే యే దుర్ధరవీర్యగర్వితధియ స్తత్ర ప్రకాశాదయః ।
నీతం త చ్చిరకాంక్షితఞ్చ లలనారత్నం య దాకర్ణ్యతా
మా స్త్రభ్రష్టశరాసన స్సచ రిపు స్సోమ శ్చ చాఽన్తర్హితః ॥ ౧ ॥

[పురో నిరూప్య] కథ మిమా దేవస్య పాదోపజీవినా మయూరచాతకా వుపసర్పతః ?

తతః ప్రవిశతో మయూరచాతకౌ.

మయూరకః. వఅస్స, కహం దాణిం దేవస్స ఓహారిదకణ్ణారఅణస్స పవుత్తిసేసం జాణీమో ? (ఛాయా) వయస్య, కథ మిదానీం దేవస్య అపహృతకన్యారత్నస్య ప్రవృత్తిశేషం జానీమః ?

చాతకః. కిం ణ పేక్ఖసి వఅస్సో. ఏసో ఉణ అన్ధఆరో అమ్హె పడిపాళఅన్తో చిట్ఠఇ. (ఛాయా) కిం న పశ్యతి వయస్యః ఏష పున రన్ధకారః ఆవాం ప్రతిపాలయం స్తిష్ఠతి. [ఉభౌ వుపసర్పతః.]

అన్ధకారః. వత్సౌ, కుత్ర ప్రస్థితౌ ?

మయూరకః. అజ్జ అన్ధఆర, ఓహారిదకణ్ణారఅణస్స దేవజీమూదస్స కహాసేసో ణాదవ్వోత్తి. (ఛాయా) ఆర్య, అన్ధకార, అపహృతకన్యారత్నస్య దేవజీమూతస్య కథాశేషో జ్ఞాతవ్య ఇతి.

అన్ధకారః. వత్సౌ, నిద్రా మాం త్వరయతి లోకాలోకగుహాప్రవేశాయ. త చ్ఛ్రోతవ్యం తావ త్పృచ్ఛ.

చాతకః. అజ్జ, అహిట్ఠిదసమరఙ్కణే తుమ్హవిరుద్ధే తస్సిం సోమరాఏ కహిం సమరవుత్తన్తో ? (ఛాయా) అధిష్ఠితసమరాఙ్గణే యుష్మద్విరుద్ధే త స్మిన్ సోమరాజే కథం సమరవృత్తాన్తః ?

అన్ధకారః. శ్రూయతాం యదా తావత్.

> అన్ధీకృతత్రిభువనే మహసా నిజేన
> మయ్యుద్భటం రటతి తీక్ష్ణకృపాణపాణౌ ।
> కేచి న్నికృత్తశిరసః పతితా శ్చ భూమౌ
> కేచి న్మమాఘూర్ణ రవలోకనమాత్రభీతాః ॥ ౨ ॥

ఉభౌ. [సహర్షమ్] సాహు కిద మజ్జేణ. (ఛాయా) సాధు కృత మార్యేణ.

అన్ధకారః. తావదా కణ్ణాకాన్తకటాక్షోపనత మాత్రపక్షోపక్షయ మమమర్మరోష వ్యతికరవిస్ఫారితాభ్యా స్నయనాభ్యా స్నిదర్శ స్నివ న స్సర్వాన్ సాటోప మారూఢస్యన్దనః కరకుటిలితకోదణ్డజ్యావికర్షవిస్ఫూర్జితనిర్ఘర్ద్యమానసనభోమణ్డలః తత్క్షణా దేవ మమాభిముఖ మన్తక ఇవ జన్తౌ రాపతిత స్సోమహతకః. వత్సౌ కిం బ్రవీమి.

దోర్దణ్డమణ్డలితకార్ముకసమ్ప్రయుక్తైః
తస్యాశుగై రవా మితో విరళం ప్రచారమ్ ।
యేన క్షణా దుదయ మేత్య తదీయభృత్యాః
భూయ స్తదా త్మదభియోగకృతోఽపవేగాః ॥ ౩ ॥

ఉభౌ. హద్ధి, హద్ధి, జం అజ్జేణ దాణిం అపాసూణాంవి పుణోవి ఉత్థాణం.
(ఛాయా) హా ధిక్, హా ధిక్, య దార్యే ణేదానీం అపాసూనా మపి పునర ప్యుత్థానమ్.

అన్ధకారః. వత్సౌ, న శోక మర్హతః. యత్ ప్రథమయుద్ధప్రవృత్తానాం జయోఽపి న మోదాయ అపజయోఽపి నావమానాయ. కిఞ్చ యే తావ దపాసవః కృతాః తే ప్రశస్తా ఏవ. కిం పున ర్యే మదనలోకనభీత్యా పురా అన్తర్ధానం గతవన్త స్తే రాజసన్నికర్షా త్ప్రత్యక్షీకృతపృతయః దృశ్యతాం ప్రాప్తాః.

ఉభౌ. తదో తదో. (ఛాయా) తత స్తతః.

అన్ధకారః. అత్రాన్తరే.

ఆభాభి శ్శ్యామ శాభి ర్జగ దఖిల మపి శ్యామయన్త స్సమస్తా
దుద్యన్తీభి స్తటిద్భిః స్ఫుటిత మివ నభ స్తత్క్షణం దర్శయన్తః ।
ఆస హాస్యేక్షుజ్జ్రమ్భానుట్టానిసదఘణఘణారాత్కారిణో వారణేన్ద్రాః
నమ్రాభ్రేన్ద్రా స్సుసైన్యా స్సమరభువి మహాసింహనాదం వ్యముఞ్చన్ ॥ ౪ ॥

అపిచ, గర్జత్పర్జన్యసేనాపతిభి రుదధిభి స్సేవ్యమానః స్ఫుగస్త్రా శ్చ
సౌదామిన్యా చ దేవ్యా సపులక మసకృ త్సమ్యగాలిఙ్గితాఙ్గః ।
ఆధ్యారూఢ శ్చతుర్భి స్తురగపరిబృఢై రూహ్యమానం శతాఙ్గం
జీమూతః క్రోధవహ్నిజ్వాలదురుదయన స్సమ్భ్రమా దావిరాసీత్ ॥ ౫ ॥

ఉభౌ. [సహర్షోత్సవమ్] అహ్మే పుణోవి ఉజ్జీవిదమ్హో. (ఛాయా) ఆవాం పునర ప్యుజ్జీవితౌ స్వః. [పరస్పర మాలిఙ్గతః,]

అన్ధకారః. అథ క్షణేన తద్దోర్దణ్డచణ్డిమాన మఖణ్డ మసహమానః నిటిలతటఘటితవికటభ్రుకుటికః దేవో జీమూతః ప్రతిరుద్ధన్ తస్యైవ కరకిరణమరీచిగభస్తిప్రముఖాన్ కటకాదికృతాన్ వికటవినిర్గతై ర్విశిఖజాలైః ప్రకటీకృతగాత్రప్రణా నకరోత్.

ఉభౌ. [సహర్షమ్] దిట్ఠిఏ విళసిదం విహిణా. తదో తదో? (ఛాయా) దిష్ట్యా విలసితం విధినా. తత స్తతః?

అన్ధకారః. అథ కాన్తాహరణోదన్తం కిఞ్జేజపేన సన్నిహితేన ప్రభాతేన స్పష్టమభిధీయమానః శోకాన్ధతమసే నిమగ్నః ప్రశాన్తధైర్యః ప్రక్షీణకాన్తిః ప్రభ్రష్టశరాసనః తత్క్షణా దేవ సోమః స్వమాయయాఽన్తర్హితః. అమీ చ వైరివిజయసముజ్జృమ్భమాణతూర్యఘోషముఖరీభూతహరిన్ముఖాః ప్రతినివృత్య జ్యోత్స్నావతీనగరాత్ జివసపురోపకణ్ఠ ముపవేశితస్కన్ధావారా ఆసన్,

మయూరః. అహ స రాఆ కహిం? (ఛాయా) అథ స రాజా కుత్ర?

అన్ధకారః. అస్తి హ్యస్య రాజ్ఞః శోకాగారం అస్తోనామ పర్వతరాజః.

చాతకః. సువ్వఇ. (ఛాయా) శ్రూయతే-

అన్ధకారః.

ఆకర్ణ్య కాన్తావ్యసన స్తదైవ
ప్రవృద్ధశోకార్ణవమగ్నచేతాః ।
పురం ప్రియాశూన్య మమృష్యమాణః
సాకం సుహృద్భి స్త ముపాజగామ ॥ ౬ ॥

మయూరః. హోదు, కిం జాణీఅది కహం ఉవక్కమో ఏసో త్తి? (ఛాయా) భవతు, కిం జ్ఞాయతే కథముపక్రమ ఏష ఇతి?

అన్ధకారః. [సావజ్ఞమ్] కిద్య గన్యత్. స్వమాతులం శరదారమ్భహతక మానేతు మనుప్రేషితా శ్చారా ఇతి.

ఉభౌ. అజ్జ, తస్స కణ్ణారఅణస్స ఓహరణే కిం పఓఅణం పేక్ఖది మహారాఅజీమూదో? తాఏ ఉవభోఅసోహగ్గం అహవా కింపి అణ్ణం? (ఛాయా) ఆర్య తస్య కన్యారత్నస్య అపహరణే కిం ప్రయోజనం పశ్యతి మహారాజజీమూతః? తస్యా ఉపభోగసౌభాగ్యం అథవా కి మప్యన్యత్?

అన్ధకారః. వత్సౌ, నహి, నహి, అస్తి ఖలు మహారాజజీమూతస్య సపరిజనస్య కులదైవతం చణ్డాతపో నామ మహాభైరవః. తస్య త్రిభువనరమణీయరమణీమణిబలిసమర్పణేన భూయాన్ ప్రసాదః స్వాస్య భవే దితి.

ఉభౌ. జుజ్జఇ. సో ఖు అమ్హాబాన్ధవాణం మహారాజజీమూతకులాణం సవ్వహా అత్తసమప్పణేణవి జోఅక్ఖేమవట్టఓ భఅవం చణ్డాదవో. (ఛాయా) యుజ్యతే. స ఖలు అస్మద్బాన్ధవానాం మహారాజజీమూతకులానాం సర్వథా ఆత్మసమర్పణేనాపి యోగక్షేమవర్తకో భగవాన్ చణ్డాతపః.

అన్ధకారః. వత్సౌ, అనుమన్యేతాం భవన్తౌ. మాం పున స్త్వరయతి లోకాలోకగిరిగుహాప్రవేశాయ నిద్రా. [ఇత్యుద్భ్రాన్తకేన నిష్క్రాన్తః]

మయూరకః. [సాశఙ్కమ్] అమ్హో జీమూదకుళకాళరత్తిదివాఅరో ఖు సరదాలమ్భహాదఓ. (ఛాయా) అహో, జీమూతకులకాళరాత్రిదివాకరః ఖలు శరదారమ్భహాతకః.

చాతకః. వఅస్స, ణ దావ అణిట్ఠం సఙ్కిదుం అరుహది భవం, ఏహి పమోదం సమ్భావేమో. (ఛాయా) వయస్య, న తావ దనిష్టం శఙ్కితు మర్హతి భవాన్, ఏహి, ప్రమోదం సమ్భావయావః. [నిష్క్రాన్తౌ.]

మిశ్రవిష్కమ్భః.

తతః ప్రవిశతి కఞ్చుకీ.

కఞ్చుకీ. [సకరుణమ్] అహో దురాత్మనో విధే ర్విపర్యాసమారమ్భతా. తథాహి,

జ్యోత్స్నావతీనగరరత్నవిలాససౌధ
మాణిక్యతల్పమహిమోచితగాత్రయష్టిః ।
సోమైకలాలసమతి ర్వ్యసనానభిజ్ఞా
సా హన్త జీవతి కథం దివసే సుఘోరే ॥ ౭ ॥

ఆస్తా మిదం. తా మేవ రాజరాజాతిశాయివిభవస్య ప్రభో రతర్కితోపనతాం దురన్తా మవస్థా మనుస్మరామి. అయం హి,

సకృ న్మోహాక్రాన్త స్త్యజతి నిజచైతన్య మచిరా
దుపావృత్తప్రజ్ఞః స్మరకదన ముచ్చైః కథయతి ।
గతాశమ్స స్తావ త్కిరతి చ దృశా బాష్ప మధికం
వినోదస్థానేషు భ్రమతి వృథ మున్మాదవశగః ॥ ౮ ॥

నేపథ్యే.

ఇదో ఇదో భవం. (ఛాయా) ఇత ఇతో భవాన్.

కఞ్చుకీ. [ఆకర్ణ్య, ససమ్భ్రమమ్] అయే సమభివర్తతే దేవః. [నిర్వర్ణ్య]

పరిమ్లానై రఙ్గైః ప్రసవశరపారుష్యపిశునైః
శరత్స్రోతస్విన్యాః శ్రియ మభిదధానేన వపుషా ।
నిరస్తాకల్పోఽపి ద్యుతి మనుపమా మాత్మని వహ
న్నసౌ మన్దమ్మన్దం కరుణగిరి మభ్యేతి నృపతిః ॥ ౯ ॥

తతః ప్రవిశతి దూయమానావస్థో రాజా విదూషకశ్చ.

రాజా. [సశోకాస్రమ్] హా ప్రియే, మమ నయనామృతవర్తికే, క్వాసి. దేహి మే ప్రతివచనమ్.

సారా స్తావకచారుహాసరదనా స్తా గద్గదా స్తే గిరః
తా స్తా స్సఞ్చితమోదకౌతుకమదప్రీతా దృశో వ్యఞ్జనాః ।
త చ్చాకుఞ్చితమఞ్జులభ్రు వదనం త చ్చాతికాన్తం వ్రతం
హా ముగ్ధే క్వ గతాఽసి తై రవిరతం హన్తాద్య సన్తాప్య మాం ॥ ౧౦ ॥

అయి ప్రేయసి,

అలసలలితై రఙ్గై స్సఙ్గీభవద్వ్యసనాకులై
రతనుధనుషః పీడా సోఢు న్త్వయా కథ మీదృశీ ।
మసృణమధురై గుణైశ్చైభ రుచైశ్చ స్తపత్తపనాకులై
దవహుతవహజ్వాలా మల్లీమతల్లికయా కిల ॥ ౧౧ ॥

[సౌత్సుక్యమ్] ప్రియే, ప్రసీద తావ త్సమ్భావయ మామ్. నను స ఏవాహం తథా హి, భవత్యాః.

సరళకదలీగర్భస్నిగ్ధై రనఙ్గమహాజ్వర
ప్రసభవిధుతై రఙ్గై మర్మచ్ఛిదా వ్యథితై రివ ।
మదుపవనస్వైరక్రీడా స్వసా స్త్వపదీనదా
య దుపరి పరిచ్ఛేదాతీతప్రసాదకిరో దృశః ॥

[సకరుణం] సఖే, య త్సత్య మనిర్వాహణశీలాః పురుషకారా ఇతి. పశ్య.

శ్రవణదివసా దారభ్యైషా మయి వ్యవసాయినీ
క్రమసముదయాత్సాద్రై రఙ్గై రనఙ్గమహాధినా ।
చిర మపి ధృతప్రత్యాశత్వా దథా దురువేదనా
మహహ దళితాశమ్సా వల్లీ బభూవ మృగీదృశః ॥ ౧౩ ॥

[సావేగమ్] అహో ను ఖలు భోః,

త్రుట త్యాశాపాశః స్ఫుటతి హృదయ న్తేన సహసా
ఝటి త్యావిర్భూత స్తిరయతి గరీయాన్ ప్రవిలయః ।
అపి స్వాన్తవ్యాపీ నిరవధి రుదీర్ణజ్వర ఇవ
ప్రమాథీ ప్రత్యఙ్గం దహతి విధుతః పావక ఇవ ॥ ౧౪ ॥

[మోహ ముపగతః]

కఞ్చుకీ. [సభయమ్] హా హతాః స్మః. [సవిమర్శ మాత్మగతమ్]

న తదధిగమప్రత్యాశా న్ధీ భజ త్యపి న త్యజ
త్యవిరతభవన్మోహాక్రాన్త మ్మనో వ్యవతిష్ఠతే ।
న చ పరిచితా న్యేవంప్రాయా ణ్యపి వ్యసనా న్యహో
ధి గహహ విధే రౌక్ష్యం జన్తు ష్వనాశ్రయసన్నిభమ్ ॥ ౧౫ ॥

[ప్రకాశమ్] దేవ, సమాశ్వసిహి, సమాశ్వసిహి, కథం దేవోఽపి ప్రాకృతజనపరిపాటీ మవలమ్బతే?

విదూషకః. వఅస్స, ఉట్ఠేహి, ఉట్ఠేహి. అణీదాఇ లడ్డుఅఖణ్డాఇ. (ఛాయా) వయస్య, ఉత్తిష్ఠ, ఉత్తిష్ఠ. అనీతాని లడ్డుకఖణ్డాని.

రాజా. [ఆశ్వస్య, సనిశ్వాసమ్] సఖే. కిం దృష్టవా నసి పరిహాససముచితః కాల ఇతి. మమ హి,

విష మివ శిర స్విన్నష్ట శ్శైత్యై ర్దహా న్నివ పావకై
మరా రుదపి ముహుః కున్తైః క్రన్త న్నివ స్మరపాతకీ ।
నిరవధి రయ శ్చాధివ్యాధి నికామవిజృమ్భితః.

కఞ్చుకీ. దేవ ప్రసీద,

కథ మిహ పున ర్వామ స్తైవం వ్యాకుఞ్చితసాహసమ్ ॥ ౧౬ ॥

రాజా. ఆర్య, కి ముపలక్షితః కరుణాచలసన్నివేశః ?

కఞ్చుకీ. [సవినయమ్] దేవ, నిరుద్ధజనసమ్బాధాశ్చ కృతా స్త ఏతే భూధరోపవనసీమానః. త దితోఽనుగృహ్యతాం దేవేన.

సమన్తా దున్మీలత్కుటజకకుభోద్భూతముకుళ
ప్రగన్ధస్వాదేన ప్రచలితమిళద్భృఙ్గపటలీ ।
ద్రవచ్చన్ద్రగ్రావస్రుతసలిలసంసిక్తతలస
న్మ్రదిష్ఠాగస్తోమా గిరివరతటీయ న్తు విపులా ॥ ౧౭ ॥

తదస్యామేవ నాతిదూరవర్తినః కహ్లారసరసః పరిసరభువ మలఙ్కరోతు దేవః. య ద్యేవం.

విచలితతనువీచీవిద్ధకహ్లారకోశ
ప్రహసనసముదఞ్చద్గన్ధనిష్యన్దబన్ధుః ।
అనుభవతు సకామం శీతలో మాతరిశ్వా
పరిహృతభవదార్తిః ప్రాయశః శ్లాఘనం తే ॥ ౧౮ ॥

[సర్వే పరిక్రమ్యోపవిశన్తి.]

కఞ్చుకీ. స్వామి న్నితస్తా వదనుగృహ్యతామ్.

పరిసరజుషః స్రోతస్విన్యాః శిఖణ్డిభృతః స్వనైః
ప్రహసన మివ వ్యాతన్వానాః సితచ్ఛదవైరిణామ్ ।
దధతి తటసఙ్ఘర్షాత్ ఘుష్యత్సు నిర్ఝరవారిషు
స్ఫుటలయ మమీ స్ఫీతాటోపాః స్వనర్తనకౌశలీమ్ ॥ ౧౯ ॥

[అన్యతో నిర్దిశన్] దేవ ఇతశ్చ దీయతాం దృష్టిః.

జగతి మరుతా మైత్రీం దత్తా మివ స్మరపత్రికాం
చలితశిరసః స్వీకుర్వాణాః ప్రసూనశిఖామిషాత్ ।
పరిమళపరిభ్రామ్యద్భృఙ్గీవినిక్వణితచ్ఛలాత్
భువనవిజయే కేతక్యః స్వం వదన్తి కిలోద్యమమ్ ॥ ౨౦ ॥

రాజా. [సర్వతో నిర్వర్ణ్య సోద్వేగమ్] హన్త కి మాపతిత మిదానీం.

ఉద్దామజ్వలితా దబిన్ధనశిఖిస్తోమాత్ పయఃప్లావితా
దుద్భూతై రివ దృష్టిమోషపటుభి ర్ధూమై ర్హరిద్భిత్తయః ।
పీయన్తే దలితేన్ద్రనీలశకలశ్యామప్రభై రమ్బుదై
రుద్ఘోషా నివ మన్మథస్య రసికై రుద్దామయద్భి ర్నర్దైః ॥ ౨౧ ॥

కఞ్చుకీ. [సభయమ్] కి న్న జానాతి దేవః.

ఉన్నిద్రైః కుటజైః శిలీన్ధ్రపటలై రుద్భాసయన్తో దిశః
స్నిగ్ధశ్యామళతోయవాహనివహై రాపూరయన్తో నభః ।
శమ్పాజృమ్భణజర్ఝరీకృతమదా శ్చక్రాఙ్గయూనా మమీ
మత్తోన్నృత్యదుదారకేకివనితాకల్యాణినో వాసరాః ॥ ౨౨ ॥

రాజా. [సావేగ ముత్థాయ పరిక్రామతి.]

విదూషకః. కహం ఏసో అట్ఠాణే అణ్ణదో పవుత్తో! (ఛాయా) కథ మేష అస్థానే అన్యతః ప్రవృత్తః?

కఞ్చుకీ. [ఉపసృత్య] దేవ, కథ మయ మస్థానే సంరమ్భః? కథఞ్చ సమ్భావనీయ మపాస్య నిర్విషయ మేవాన్యత్ర ప్రవృత్తిః? కథఞ్చి దనుగృహ్ణాతు స్వామీ. ఇహ హి,

ఆజిఘ్రన్నవకేతకీ ర్విదళయ న్నానీరశాఖావళీ
రాలిఙ్గన్ ప్రియసఙ్గబద్ధముకుళా మగ్రే కదమ్బాటవీమ్ ।
స్వచ్ఛన్దం వనదేవతాభి రుదితప్రేమ ప్రసూనార్చితః
పౌరస్త్యో మరు దేష శీకరజడ స్తుష్టిం సరీసృష్టి నః ॥ ౨౩ ॥

విదూషకః. వఅస్స, పేక్ఖ పేక్ఖ,

ణీవో ణిబద్ధముఉళో ణిణదం సోఊణ ణీళమేహాణం ।
జం దట్ఠూణ సిహణ్డీ కేకాభక్ఖాఇ ఉగ్గిరఇ ॥ ౨౪ ॥

(ఛాయా) వయస్య, పశ్య పశ్య,

నీపో నిబద్ధముకుళో నినదం శ్రుత్వా నీలమేఘానాం ।
యద్దృష్ట్వా శిఖణ్డీ కేకాభక్ష్యాణి ఉద్గిరతి ॥

రాజా. [సాస్రమ్] సఖే, పశ్యామి,

పౌరస్త్యానిలవేగవేపితగిరిస్రోతస్వినీకచ్ఛభూ
వానీరప్రసవోరుసౌరభఝరీపారీణధారావహాః ।
ఉత్క్రాన్తాభిసరన్మయూరరమణీతౌరమ్భప్రియమ్భావుక
స్నిగ్ధోదఞ్చితచఞ్చలాపరిచయస్మేరా ఘనశ్రేణయః ॥ ౨౫ ॥

కిన్తు, సమన్తా దుల్లోలక్షితిధరదరీనిర్గతఝరీ
పయఃప్రేఙ్ఖద్వేలానిలవిదళదేలాసురభయః ।
మమాక్ష్ణో రుత్పక్ష్మప్రసృతఘనబాష్పామ్బుజడయో
రమీ శైలాభోగాః క్షణ మపి న మోదం విదధతే ॥ ౨౬ ॥

[అస్రూణి ప్రమృజ్య, పరితో విభావ్య, సౌత్సుక్యఞ్చ]

ప్రియే, సన్నిధేహి సన్నిధేహి.

భూమ్నా శ్యామతమాలసన్తతి రియం కేశావళీ స్నేహినీ
బన్ధూకస్తబక స్తవాధరపుటీసమ్బన్ధ మాకాఙ్క్షతి ।
లోధ్రశ్రీ స్తవ తన్వి గాత్రసుషమా మారాద్ధు ముద్యోగినీ
కిఞ్చైషా శుకసున్దరీ తవ గిరః శుశ్రూషయా వర్తతే ॥ ౨౭ ॥

[సశోకావేగమ్.]

తరుణతమాలకోమలమలీమసకేశభరే
స్ఫుటితసరోరుహస్మయవిడమ్బకదృష్టిరుచే ।
ఝటితి హృతాసి కేవల మహో కథ మాత్మభవే
త్వయి మయి బద్ధముగ్ధహృదయేపి విధూయ బలాత్ ॥ ౨౮ ॥

విదూషకః. వఅస్స, అలం దాణిం అదిమెత్తేణ పళవిదేణ, లబ్భిజ్జఇ ఖు తుహ వల్లహా జఇ ఆఅమిస్సది తత్తభవం సరదాలమ్భమహారాఓ.

(ఛాయా) వయస్య, అల మిదానీ మతిమాత్రేణ ప్రలపితేన, లభ్యతే ఖలు తవ వల్లభా య ద్యాగమిష్యతి తత్రభవాన్ శరదారమ్భమహారాజః.

కఞ్చుకీ. దేవ మహ్యాస్కన్దతి క ఏష శోకావేగః ? నను మహాత్యా మపి విపత్యాం నిరాతఙ్కాః ఖలు సత్పురుషాః, నహి నపమేత ద్దునిర్ణాయతేః విచేష్టితం భువనేషు. పశ్యతు దేవః.

సాక్షా ద్రామస్య పత్నీ జనకనృపసుతా రక్షసా కి న్న నీతా ?
పాఞ్చాల్యాః కి న్న జాతః సదసి పరిభవః పశ్యతా మీశ్వరాణాం ? ।
స క్షుద్రే పుష్కరాఖ్యే పరిహరతి మహీం నాస్థితః కిం నళోభూత్ ?
జ్ఞాతే ప్రాచా ముదన్తే కథయ నరపతే కీదృశోయం విపాకః ॥ ౨౯ ॥

త దవలమ్బతాం దేవ స్సహజధైర్యమ్, వినోద మహాణాతుచ వివిధవిస్మయ విన్యాసచతురేణ సమయేన.

రాజా. [పురోవలోక్య, సోద్వేగమ్] హన్త కి మిద మవతీర్ణశిఖర మాదూ్యత తరం కిఞ్చన కఠోరసత్వ మాలోక్యతే ?

కఞ్చుకీ. [సభయమ్] దేవ, నహి నహి.

పరిణతఫలసద్ధస్నిగ్ధజమ్బూద్రుమాభః
ప్రతిసహితసపర్యాప్రక్రమః కేకినీనాం ।
అనుగసితవిజల్పత్కన్దప్రాన్తదేశః
శ్రయతి హి గిరిశృఙ్గం సున్దర స్తోయవాహః ॥ ౩౦ ॥

రాజా. [సహర్ష మూర్ధ్వాయ ఉన్ముఖః ప్రాఞ్జలిః] భగవన్ ధారాధర,

చరసి భువనే సర్వత్ర త్వం నిరఙ్కుశచఙ్క్రమః
క్షణరుచిదృశా పశ్య స్వన్తాం దిశా మపి భాస్వరః ।
మమ తు దయితా విద్యుత్ప్రియా సఖీ తవ కున్తళే
యది దృశ మితా బ్రూహి త్వం మే దశాం విషమా మిమామ్ ॥ ౩౧ ॥

[విలోక్య] కిన్ను ఖలు మద్విజ్ఞాపనక్షణ ఏవ స్నిగ్ధగమ్భీరేణ స్తనితరవేణ మా మాశ్వాసయ న్నివ సముచ్ఛలితః పర్జన్యః. [సహర్షమ్] శివా స్తే సన్తు పన్థానః, త దన్యత స్సఞ్చరామి [పరిక్రమ్యావలోక్య చ] ఏష నిరన్తరోల్లసితమదిరామోదభరితకుసుమసన్తతివినిష్యన్దమానమధురసపరిచయాగవిలీతమధుకరనికరఝళఝళపూరితదిగన్తరో వఞ్జుళనికుఞ్జః లతాబాహుభి రాకారయతి మామ్. తమేనం పృచ్ఛామి. భో మఞ్జుళవఞ్జుళనికుఞ్జ,

కచ్చి ద్వల్లీప్రియసహచరీ నిత్య మాలిఙ్గతి త్వాం
ప్రీతిం తస్యాః ప్రణయలలితై శ్శ్లేషితై స్త్వం ధినోషి ।
పర్యాప్తం వా శిశిరపయసః ప్రీణయ న్త్యమ్బుదా స్త్వాం
ప్రాయః కచ్చి ద్గ్రహ ముపగతా స్తోషితా వా మిళిన్దాః ॥ ౩౨ ॥

కఞ్చుకీ. అహో మహతా ఖలూన్మాదోపరాగేణ గృహీతో దేవః.

విదూషకః. దిఢం ఖు దాసీఏ ఉత్తో ఉమ్మాదో వఆస్సం ఆఉలేది. (ఛాయా) దృఢం ఖలు దాస్యాఃపుత్ర ఉన్మాదో వయస్య మాకులయతి.

రాజా. [సావజ్ఞమ్] ధిక్ త్వా మనభిజ్ఞాతప్రణయరసం య న్మయా సకల మనుయుక్తోపి మూక ఇవావతిష్ఠసే, త దలం భవతా. [కతిచి త్పదాని గత్వా] భో భో స్సాన్ద్ర నీపతరో.

త్వదీయా వల్లీవారుణరుచిలసత్పల్లవకరా
స్ఫురద్గుచ్ఛస్నిగ్ధస్తనముకుళసౌభాగ్యసుభగా ।
క్వ యాతా కిం దృష్టా వద వదసి చే న్మత్ప్రియసఖీం
మహ ద్ప్రీతిభాజాయా త్సుకృత మపి మైత్రీ చ భవతు ॥ ౩౩ ॥

విదూషకః. వఅస్స, కిం ణ కహేది ఏసో అవిణీదరుక్ఖో. తా దణ్డణిజ్జో ఏసో అవిణీదాణుసాసిణా వఅస్సేణ. (ఛాయా) వయస్య, కిం న కథయ త్యేష అవినీతవృక్షః, త ద్దణ్డనీయ ఏషః అవినీతానుశాసినా వయస్యేన.

కఞ్చుకీ. [సభయమ్] హన్త, హన్త, అయఞ్చ గ్రస్త ఏవ తేన పిశాచేన, కిం కరోమి మన్దభాగ్యః. [ప్రకాశమ్] దేవ స్థావరః ఖల్వయం తరుః.

విదూషకః. అదో ఖు ణిక్కమ్పో చిట్ఠఇ. తా వఅస్స, అణ్ణం పుచ్ఛ. (ఛాయా) అతః ఖలు నిష్కమ్పః తిష్ఠతి. త ద్వయస్య, అన్యం పృచ్ఛ.

రాజా. ఏష గజరాజః.

విదూషకః. అహ్మో, అచ్చాహిదం, అచ్చాహిదం, జం ఏసో ముక్ఖగఓ అణువట్టణం కుణన్తం వి పిఅతమం అబహుమణ్ణన్తో గచ్ఛఇ.

(ఛాయా) అహో అత్యాహితం, అత్యాహితం, యదేష మూర్ఖగజః అనువర్తనం కుర్వన్తీమపి ప్రియతమామ్ అబహుమన్యమానో గచ్ఛతి.

రాజా. వయస్య, కిమిదానీం కరణీయం?

విదూషకః. ణం పణఅకోవేణ హోదవ్వమ్. తా ఇమాణం సమాహాణకజ్జే లగ్గఓ హోహి. (ఛాయా) నను ప్రణయకోపేన భవితవ్యం. తదనయోః సమాధానకార్యే లగ్నకో భవ.

రాజా. సాధు చిన్తితం సుహృదా. [కిఞ్చిదుచ్చైః] భో ధృష్టమతే మతఙ్గజ, తిష్ఠ తిష్ఠ.

నికామం నేచ్ఛన్తీ త్వదభిసరణాసక్తహృదయా
ప్రవాళం సల్లక్యాః సరసమపి నిర్ధూయ కరిణీ ।
వహన్తీ గణ్డూషం పరిసరముపాయాతి దయితా
కథం వా ప్రస్థాతుం వ్యవసిత మిదానీం జడమతే ॥ ౩౮ ॥

విదూషకః. [సక్రోధమ్] హుం దాసీఏఉత్త, తుహ తిక్ఖదణ్డం కారఇస్సం, మహారాఓ ఖు ఏసో. జం ణ కస్సవి అణుణఅం పడివాళేసి. [అన్యతో విభావ్య] వఅస్స, పెక్ఖ పెక్ఖ.

(ఛాయా) హుం దాస్యాఃపుత్ర, తవ తీక్ష్ణదణ్డం కారయిష్యామి. మహారాజః ఖల్వేషః. యన్న కస్యాప్యనునయం ప్రతిపాలయసి. వయస్య, పశ్య పశ్య.

రాజా. [విలోక్య, సానన్దబహుమానమ్] సాధు సాధు,

అత్యర్థం న్నిజదన్తకోటికషణైః కణ్డూయయన్ గణ్డయోః
కాన్తాం పుష్కరసమ్భృతేన పయసా సమ్ప్రీణయన్ నైచకైః ।
ఉద్ధాగ్రైర్నవసల్లకీకిసలయైః స్సృక్వద్వయం లాళయన్
మాతఙ్గః పరమానుకూల్యమయతే ధన్యోఽయమన్యేన కిమ్ ॥ ౩౯ ॥

విదూషకః. ణం సమ్భావేహి జూహణాహం. (ఛాయా) ఏనం సమ్భావయ యూథనాథమ్.

రాజా. ఏష సమ్భావయామి. భో భో యూథనాథ, సాధు సాధు, కాన్తానువృత్తిచాతుర్యేఽపి భవత స్సాతిశయ మన్య దద్భుతఞ్చ వర్తతే. యత్ కిల.

స్వైరోద్గీర్ణమృణాళకాణ్డకబళై రస్యా ముదే కల్పసే
వ్యస్యస్యా ధృతసల్లకీపరిమళై ర్గణ్డూషగన్ధామ్బుభిః ।
ఏతస్యాః ప్రమదీకరోషి హృదయం కర్ణాఞ్చలాన్దోళనై
స్తన్నిర్వ్యాజ మిహ త్వమేవ భువనే దాక్షిణ్య మూర్జస్వలమ్ ॥ ౩౬ ॥

తద్భవన్త మిదం పృచ్ఛామి. అథవా నాయ మవసరః ప్రశ్నస్య. స్వస్తి భవతే.

విదూషకః. ఏసో సిహణ్డీ. (ఛాయా) ఏష శిఖణ్డీ.

రాజా. ఏనం పృచ్ఛామి. అథ వా,

ఉన్మీలత్కుటజాళిప్రస్మరప్రవ్యక్తగన్ధోత్కర
ప్రహ్లాదావహమన్దవాతవిధుతాయాస శ్శిఖావా నయం ।
కేకాభిః కుతుకేన చాటువచనైః కాన్తా ముపావర్తతే
కిం లభ్యేత వనీపకస్య సమయః కష్టం సమృద్ధే జనే ॥ ౩౭

అహో ను ఖలు భోః.

సుఖయతి వధూం కణ్డూం ఛిన్ద న్నవలీపదనో నఖైః
రమయతి మదభ్రామ్యత్తార శ్చకోరయువా ప్రియాం ।
మదనకలహశ్రాన్తాం కాన్తాం ముహు ర్మధుపో నిజై
శ్ఛదచలనజై ర్మన్దమన్దం చ వీజయతి ప్రియామ్ ॥ ౩౮ ॥

[సాస్రగద్గదఞ్చ] హా ప్రేయసి స్మరామి.

నవపరిచయలజ్జామీలితస్నిగ్ధనేత్రం
ఘనపులకశలాకాసన్తతోచ్చూనగణ్డం ।
రతిపరవశచిత్తానన్దవిష్పన్దమన్దం
వదనసరసిజం తే స్వాదు పీతం తదాసీత్ ॥ ౩౯ ॥

[ఇతి మూర్ఛతి.]

కఞ్చుకీ. [సకరుణమ్] తుషారకిరణేనేవ వనదర్శనేన సుతరా ముత్కూలం ప్రవృద్ధః శోకసాగరః స్వామినః.

విదూషకః. [దృష్ట్వా] అమ్మో దిఢం ఖు మోహన్ధఆరే మగ్గో పిఅవఅస్సో. [సావేగమ్] హా కిం కరిస్సమ్. ణ జాణీఅది వ్వడిఆరో, హా అమ్మ హా తాద, హా పిఅవఅస్స. (ఛాయా) అహో దృఢం ఖలు మోహాన్ధకారే మగ్నః

ప్రియవయస్యః. హా కిం కరిష్యామి. న జ్ఞాయతే ప్రతీకారః. హా అమ్బ, హా తాత, హా ప్రియవయస్య. [సాస్రం రాజానమాలిఙ్గ్య సంస్కృత మాశ్రిత్య]

హా వయస్య,

ప్రసాదయ స్మితరుచిభి ర్ముఖామ్బుజం
ప్రరోచయ ప్రవిగళదాస్ర మీక్షణం ।
సుధాముచః ప్రకిర గిరః ప్రమోహాను
హ్యపాకురు ప్రియసుహృద స్సఖే మమ ॥ ౪౦ ॥

[మూర్ఛన్ పతతి]

కఞ్చుకీ. అర్య, సమాశ్వసిహి, సమాశ్వసిహి.

విదూషకః. [ఆశ్వస్య] కేణ ఉణ దాణిం సణ్ణం లహఇ వఅస్సో? (ఛాయా) కేన పున రిదానీం సంజ్ఞాం లభేత వయస్యః?

ప్రవిశ్య.

ప్రతిహారీ. జేదు దేవో. (ఛాయా) జయతు దేవః.

విదూషకః. అయే కహేహి. (ఛాయా) అయే కథయ.

ప్రతిహారీ. దిఅహపురాదో తత్తహోదీ సఞ్ఝా ఉవట్ఠిదా. (ఛాయా) దివసపురాత్ తత్రభవతీ సన్ధ్యా ఉపస్థితా,

విదూషకః. తురిఅం పవేసేహి. (ఛాయా) త్వరితం ప్రవేశయ.

ప్రతిహారీ. [నిష్క్రమ్య సన్ధ్యయా సహ ప్రవిశతి]

సన్ధ్యా. [రాజాన మవలోక్య] కహం మూచ్ఛిదో రాఅసేహరో? (ఛాయా) కథం మూర్ఛితో రాజశేఖరః?

విదూషకః. సఞ్ఝే, సమస్సాసేహి మే వఅస్సం. (ఛాయా) సన్ధ్యే, సమాశ్వాసయ మే వయస్యమ్.

సన్ధ్యా [ఉపగమ్య] సమస్ససదు సమస్ససదు దేవో తుహ వల్లహాపిఓదన్తేణ (ఛాయా) సమాశ్వసతు, సమాశ్వసతు దేవః త్వద్వల్లభాప్రియోదన్తేన.

విదూషకః. సఞ్ఝే, అవి జాణాసి జుణ్హామఞ్జరీఏ ఉత్తన్తం? (ఛాయా) సన్ధ్యే, అపి జానాసి జ్యోత్స్నామఞ్జర్యా వృత్తాన్తమ్?

సన్ధ్యా. అహ ఇమ్. (ఛాయా) అథ కిమ్.

విదూషకః. వఅస్స, ఉట్ఠేహి, ఉట్ఠేహి, సమ్పత్తా తుహ వల్లహా. (ఛాయా) వయస్య, ఉత్తిష్ఠ, ఉత్తిష్ఠ, సమ్ప్రాప్తా తవ వల్లభా.

రాజా. [ససమ్భ్రమ ముత్థాయ] కథయ, కథయ,

క్వాస్తే మదీయనయనోత్పలచన్ద్రకాన్తిః ?
క్వాస్తే మదాననసరోజవిభాతవేళా? ।
క్వాస్తే మమస్మరదవానలమేఘమాలా?
క్వాస్తే మదీయజననాన్తరభాగ్యభూతిః? ॥ ౪౧ ॥

సన్ధ్యా. దేవ, అత్థి సా తుహ పిఅవఅస్సస్స దిఅహణాహస్స ధమ్మపత్తీఏ భఅవదీఏ గభత్థిదేవీఏ సంరక్ఖిదా. (ఛాయా) దేవ, అస్తి సా తవ ప్రియవయస్యస్య దివసనాథస్య ధర్మపత్న్యా భగవత్యా గభస్తిదేవ్యా సంరక్షితా.

రాజా. కథ మివ?

సన్ధ్యా. సుణాదు దేవో. తేణ జీమూదరక్ఖసేణ చణ్డాదవణామహేయస్స భఅవదో మహాభేరవస్స సన్నిహాణే ఉవహారణిమిత్తం సైళసవేసం కదుఅ ఠావిదం దేవస్స తుఅ ప్పిఅవల్లహం ణాణిఅ భఅవదీ మహాయోగప్పహావసిద్ధసఅళభువణకజ్జవిణ్ణాణా గభత్థిదేవీ తం జీమూదరక్ఖసం ణిబ్భచ్ఛిఅ ణం జుణ్హాణసరీరం గత్తూణ భఅవదో ణిజభట్టిణో దిఅహణాహస్స కరే ఠావిదవదీ.

(ఛాయా) శృణోతు దేవః, తేన జీమూతరాక్షసేన చణ్డాతపనామధేయస్య భగవతో మహాభైరవస్య సన్నిధానే ఉపహారనిమిత్తం సైళవేషం కృత్వా స్థాపితాం దేవస్య తవ ప్రియవల్లభాం జ్ఞాత్వా భగవతీ మహాయోగప్రభావసిద్ధసకలభువనకార్యవిజ్ఞానా గభస్తిదేవీ తం జీమూతరాక్షసం నిర్భర్త్స్యైనాం జ్యోత్స్నామయశరీరం గృహీత్వా భగవతః నిజభర్తుః దివసనాథస్య కరే స్థాపితవతీ.

రాజా. [సహర్షోన్మేషమ్] దిష్ట్యాఽనుగృహీతోఽస్మి భగవతా దివసనాథేన గభస్తిదేవ్యా చ. [సోత్కణ్ఠం] సన్ధ్యే, అపినామ కల్యాణీ మాం స్మరతి!

సన్ధ్యా. అహఇమ్. జఇ సన్దేహో ఏసో తం సమేదు. (ఛాయా) అథకిం. యది సన్దేహః ఏష తం శమయతు. [ఇతి స్వోత్తరీయాన్తరితం హార మర్పయతి.]

రాజా. [నిరూప్య] అయే స ఏవ హారః.

యస్తస్యై ప్రణయానురోధవిధయే సాక్షాన్మయైవార్పితః
యశ్చాస్యా గళలిప్తకుఙ్కుమలిపి స్స్వాజన్య మాసాదితః ।
యస్మిన్ తత్కుచభూపణేచ ఫలవాన్ దృష్టోఽభిలాషద్రుమో
యశ్చ ప్రేమపరిప్లుతేన మనసా కాన్త్యా ముహుః ప్రేక్షిత ॥ ౪౨ ॥

హా మత్కుశలకల్పలతే, హారశేషా దృశ్యసే. [ఇతి బాష్పం వికిరతి]

నేపథ్యే,

ఆ దురాత్మన్ రాక్షస జీమూత, కిన్న జానాసి విక్షోభితభువనత్రయాణి మమ క్రోధవిస్ఫూర్జితాని. తదనుభూయతా మముష్య దౌరాత్మ్యస్య ఫల మచిరేణ. పశ్యేదానీమ్.

ఉచ్ఛృఙ్గాసినికృత్తశాత్రవవపు ర్నిఃష్ఠ్యూతరక్తచ్ఛటా
లక్తాక్ష్యప్రస్ఫుటితేభమస్తకపతన్ముక్తావశీదన్తికాః ।
స్యావాస్పృష్టస్ఫురచ్ఛోజ్జ్వలాస్థినివహస్థూలస్ఫనబ్జన్ధితా
స్వప్రాన్త్రప్రోతతారహారవలయా రక్షోరణక్షోణయః ॥ ౪౩ ॥

విదూషకః. [సహర్షమ్] అమ్హే ఉత్తిణ్ణా ఇమాదో విపత్తిసాఅరాదో. జం ఉవట్టిదో తత్తభవం సరదారమ్భమహారాఓ. (ఛాయా) ఉత్తీర్ణాః వయ మస్మా ద్విపత్తిసాగరాత్. య దుపస్థితః తత్రభవాన్ శరదారమ్భమహారాజః.

రాజా. సన్ధ్యే, కి మాహ మే సుహృ త్తమో దివసరాజః?

సన్ధ్యా. సుణాదు దేవో. (ఛాయా) శృణోతు దేవః. [సంస్కృత మాశ్రిత్య.]

నియోజితా మమ పురా పసుహృత్తమ స్తే
సంరక్ష్యతే దయితయా మమ తే మృగాక్షీ ।
జిత్వాఖిలా నపి రిపూన్ శరదాగమేన *
జ్యోత్స్నావతీం విశ పురం దయితాసనాథః ॥ ౪౪ ॥

పున ర్నేపథ్యే.

దిష్ట్యా ప్రశాన్త ఏవాయ మస్తగిరిః. యతః,

---

* శరదాగమేన = శరదారమ్భేణ.

కుహరవిహరదృక్షప్రౌఢహింకారనాద
శ్రవణచకితరోహిన్ముక్తభుక్తార్ధదూర్వాః ।
అవిగళితదుషణ్డక్రోశదుత్క్రోశనారీ
విఘలితకళశశ్రీకౌశలా శైలభాగాః ॥ ౪౫ ॥

రాజా. [సహాసం ముద్ధాయ] సఖే శృఙ్గార,

విదూషకః. ఆణవేదు భవం (ఛాయా) ఆజ్ఞాపయతు భవాన్.

రాజా. సన్నికృష్టి స్తత్రభవా న్మాతుల శ్వశురదారపుర్భః, త మేనం ప్రత్యుద్గమేన సమ్భావయితు మిచ్ఛామి. తావ దిత స్తన్నిగళస్య జ్యోత్స్నావతీ ముపేత్య సుతావ్యసనకళితాం సపరివారాం కస్తూరికాం ఆకణితశుభవార్తాం కురు.

విదూషకః. జం భవం ఆణవేది. (ఛాయా) యు ద్భవా నాజ్ఞాపయతి.

ప్రతిహారీ. ఇదో ఇదో దేవో. (ఛాయా) ఇత ఇతో దేవః.

[యథోచితం పరిక్రమ్య నిష్క్రాన్తాః సర్వే.]

ఇతి

చతుర్థోఽఙ్కః.

పఞ్చమోఽఙ్కః.

తతః ప్రవిశతి సపరివారా కస్తూరికా ప్రకాశమఞ్జరీ చ.

కస్తూరికా. [సాస్రమ్] వత్సే, మదఙ్గాలఙ్కారిణి, క్వాసి? దేహి మే ప్రతివచనమ్.

కాన్తేన ప్రణయోజ్జ్వలేన గుణినా జైత్రారిణా పేన్ధిరాం
కన్దర్పప్రథమావతారపదవీమాసాదితా మ్మోదతః ।
ద్రష్ట్యాహో ఽభినవోజ్జ్వలై ర్నఖపదై రానన్దితాళీజనాం
త్వా మిత్యుత్కలికాకులస్య మనస శ్ఛిన్నోఽభిలాషద్రుమః ॥ ౧ ॥

పరిజనః. హా జుణ్హామఞ్జరి జుణ్హామఞ్జరి. (ఛాయా) హా జ్యోత్స్నామఞ్జరి జ్యోత్స్నామఞ్జరి.

సఖీ. [సశోకావేగమ్] హా పిఅసహీ, కహం ణామ మెత్తాసి సంవుత్తా? (ఛాయా) హా ప్రియసఖి, కథం నామమాత్రాసి సంవృత్తా?

కస్తూరికా. [సబాష్పమ్] హా వత్సే సఖీజనవత్సలే.

న యస్యాః స్తన్యాశా తవ సహరజః కేళిసుహృదో
యయా సాకం జాతా స్తవ శిశువిహారా నవనవాః ।
అయి స్నిగ్ధే మాత ర్యపి భవ మయి త్యక్తకరుణా
సఖీ స్త్వినా మేనాం కథ మసి విహాతుం వ్యవసితా ॥ ౨ ॥

సఖీ. అమ్బ, మం అణుమణ్ణస్స. ణఖు జీవేమి ముహుత్తమ్. [సాస్రగద్గదమ్] హా పిఅసహీ, ఈరిసం తుహ అవత్థం పచ్చక్ఖిదుం జణణీఏ పసూదహ్మి మన్దభాఇణీ (ఛాయా) అమ్బ, మాం అనుమన్యస్వ న ఖలు జీవామి ముహూర్తం. హా ప్రియసఖి, ఈదృశం తవాఽవస్థాం ప్రత్యక్షితుం జనన్యా ప్రసూతాఽస్మి మన్దభాగినీ [మూర్ఛాం నాటయతి]

కస్తూరికా. [సకరుణమ్] హా వత్సే,

న స్నాతి నాలఙ్కురుతే న భుఙ్క్తే న స్వపి త్యపి
త్వా మనాలోకయ న్త్యేషా కథ మద్య భవిష్యతి ॥ 3 ॥

అపిచ, నవోన్మీలద్రోమావళిమయలతాయాః స్తబకవత్
స్తనౌ తే పశ్యన్తీ తరుణిమతరో ర న్తికజుషః ।
కిరన్తీ సాకూతం దశనకిరణా న్నిస్తులధవళాన్
స్థితేయం సమ్మోదోల్లసితవదనా వామనయనా ॥ ౪ ॥

హా వత్సే, మద్గృహభూమిపావనదీపికే, ఇయం మమ జీవితవేళా.

[మూర్ఛతి.]

నేపథ్యే,

సమస్ససదు హోదీ. కహం అట్ఠాణే కజ్జారమ్భో? (ఛాయా) సమాశ్వసతు భవతీ. కథ మస్థానే కార్యారమ్భః.

పరిచారికా. సమస్ససదు, సమస్ససదు అజ్జా. ఏసో ఉణ పిఅణివేదఇత్తిఓ అజ్జసిఙ్గారో ఉవట్ఠిదో. (ఛాయా) సమాశ్వసతు, సమాశ్వసతు ఆర్యా. ఏష పునః ప్రియనివేదయిత్రృకః ఆర్యశృఙ్గార ఉపస్థితః.

కస్తూరికా. [చక్షుషీ ఉన్మీల్య] హఞ్జే, కుత్ర సః ?

ప్రవిశ్య, పటాక్షేపేణ.

విదూషకః. సమస్సదు హోదీ. కహం అత్తాణే కజ్జారమ్భో? దాణిం ఏవ్వ తుమ్హాపుత్తిఆసణాహం మహ వఅస్సం పేక్ఖసి. (ఛాయా) సమాశ్వసతు భవతీ. కథ మస్థానే కార్యారమ్భః? ఇదానీ మేవ తవ పుత్రికాసనాథం మమ వయస్యం పశ్యసి.

కస్తూరికా. [అశ్రూణి ప్రమృజ్య] ఆర్య, క్వేదానీం మమ వత్సా?

విదూషకః. సుణాదు హోదీ, తత్తహోదో దిఅహణాహస్స ధమ్మపత్తీఏ భయవదీఏ గభద్ధిదేవీఏ హత్థే రక్ఖీయది. (ఛాయా) శృణోతు భవతీ. తత్ర భవతో దివసనాథస్య ధర్మపత్న్యా భగవత్యా గభస్తిదేవ్యా రక్ష్యతే.

సర్వాః. కళ్ళాణం ణో సంవుత్తం. కళ్ళాణం ణో సంవుత్తం. (ఛాయా) కల్యాణం నః సంవృత్తం. కల్యాణం న స్సంవృత్తమ్.

కస్తూరికా. అథ కథం శత్రోర్విజయః?

విదూషకః. తహిం ఉవట్ఠిదేణ తత్తహోదా సరదారమ్భేణ. [ఇత్యర్ధోక్తే సరోషమ్] హుం ణ కహఇస్సమ్ జం మగ్గపరిస్సన్తం బమ్హణం ణ కావి దాసీఏఉత్తీ తాళవున్తేణ అహవా ఉత్తరిజ్జపడేణ వాఅరఇ.

(ఛాయా) తత్రైవ ఉపస్థితేన తత్రభవతా శరదారమ్భేణ, హుం న కథయిష్యామి య న్మార్గపరిశ్రాన్తం బ్రాహ్మణం న కాపి దాస్యాఃపుత్రీ తాళవృన్తేన అథవా ఉత్తరీయపటేన వా వీజయతి.

నేపథ్యే.

భో భోః పురవాసినః సర్వే శృణుధ్వం. తూర్ణ మిదానీమ్.

ముక్తాభి స్సంస్క్రియన్తా ముదితమధులిహశ్రేణయ స్తోరణానా
ముచ్ఛ్రీయన్తాం సమన్తా ద్గగనతలలిహః కేతనానాం పతాకాః ।
గుఞ్జన్మఞ్జీరనాద స్తిరయతు వీథికాం వేశవామేక్షణానాం
ప్రాప్తః శ్రీమాన్ జయశ్చ ప్రవిశతి నగరీం కౌముదీజాని రేషః ॥ ౫ ॥

[సర్వే సహర్షసమ్భ్రమ మాకర్ణయన్తి.]

కస్తూరికా. దిష్ట్యా పున రమ్నతబిన్దుస్నోవా ఇవ సూక్తయః శ్రూయన్తే.

విదూషకః. [సపరితోషమ్] సమ్పత్తో దాణిం మహ మహూసవో జస్సిం సవి
సేసం లబ్భిజ్జన్ది మహ భక్ఖణిజ్జాఇ. (ఛాయా) సమ్ప్రాప్త ఇదానీం మమ
మహోత్సవః యస్మిన్ సవిశేషం లభ్యన్తే మమ భక్షణీయాని.

[ఇతి సహస్తతాళం నృత్యతి.]

పరిజనః. [సస్మితం] దిట్ఠిఏ అజ్జస్స ణచ్చణం దీసఇ. (ఛాయా) దిష్ట్యా ఆర్యస్య
నర్తనం దృశ్యతే.

విదూషకః. హుం దాసీఏఉత్తి, మం బమ్హణం పరిహాసేది. తా ణ ణచ్చేమి.
(ఛాయా) హుం దాస్యాఃపుత్రి, మాం బ్రాహ్మణం పరిహససి. తన్న నృ
త్యామి.

కస్తూరికా. సర్వే వయం హర్మ్యోపరిస్థిత్వా అవలోకయామః [సర్వే పరిక్రా
మన్తి] [సర్వతోఽవలోక్య సహర్షవిస్మయం] హన్త క్షణార్ధేనైవ
సర్వతః ప్రవృత్తపరిష్కారా రాజధానీ. తథా హి,

సౌదామిన్యః స్ఫురన్తి స్ఫుటకనకరుచా మాళిభి స్తోరణానా
ముద్ధూమై రమ్బుదానా ముదయతి పటలీ వాసనాధూపజన్యైః ।
సాహస్రాక్షీం శరాసశ్రియ మభిదధతే రఙ్గవల్ల్యో విచిత్రా
స్ఫూర్జ ద్భేర్యో నినాదైః పిదధతి చ మహీం సర్వత స్తాడ్యమానాః ॥ ౬ ॥

పరిజనః. [దూరతో నిరూప్య] కహం గోఉరం ఉల్లఙ్ఘిఅ అబ్భన్తరవీహిం ఉవ
ట్ఠిదో రహో. (ఛాయా) కథం గోపుర ముల్లఙ్ఘ్య అభ్యన్తరవీథీ ముప
స్థితో రథః.

విదూషకః. కహం అజ్ఞణివేసిదజుణ్హామఞ్జరీఏ భఅవదీఏ గభద్ధిఏ సమం సపరి
వారో పిఅవయస్సో రహాదో ఓదరిఅ పాదఆరేణ చఉస్సాళం పత్థిదో.
(ఛాయా) కథ మజ్ఞానివేశితజ్యోత్స్నామఞ్జర్యా భగవత్యా గభస్త్యాసమం
సపరివారః ప్రియవయస్యః రథా దవతీర్య పాదచారేణ చతుశ్శాలం ప్రస్థితః.

కస్తూరికా. వయ మపి ప్రాసాదశిఖరా దవతీర్య చతుశ్శాలమణ్డపం ప్రవిశామః.

[సర్వే పరిక్రామన్తి.]

తతః ప్రవిశతి రాజా. ప్రముగ్ధాం కౌముదీ మాదాయ గభస్తిదేవీ.
కఞ్చుకీ. విభవతశ్చ పరివారః.

రాజా. [నాయికా న్నిర్వర్ణ్య, సకరుణమ్]

దవాక్రాన్తా వల్లీ తుహినకణవిద్ధా కమలినీ
దినశ్రీః క్షీణా విద్యుద్ఘనకిరణతప్తా శశికలా ।
అయే తన్వఙ్గీయం ఘనవిరహదాహేన విధురా
ప్రమోహాఞ్చైతన్యం ద్దపి శుచ మాపాదయతి మే ॥ ౭ ॥

గభస్త్రీ. [నాయికాముఖ మున్నమయ్య] వత్సే, సమాశ్వసిహి సమాశ్వసిహి.

నాయికా. [కిఞ్చి దివ చక్షుషీ ఉన్మీల్య] హద్ధి హద్ధి. (ఛాయా) హా ధిక్ హా ధిక్. [మూర్ఛతి]

కస్తూరికా. [త్వరిత ముపగమ్య తా మాలిఙ్గ్య] వత్సే, సమాశ్వసిహి, సమాశ్వసిహి, [నివర్ణ్య సాస్రమ్] హా, సన్దేహ ముపగతా వత్సా.

సఖీ. హా పిఅసహి. (ఛాయా) హా ప్రియసఖి.

రాజా. హా ప్రేయసి, హా ప్రేయసి.

గభస్త్రీ. హా వత్సే, హా వత్సే. [ఇతి సర్వే మూర్ఛాం ప్రాప్య సఞ్జ్ఞాం ప్రాప్తాః]

రాజా. [నాయికాయా ముఖం హస్తే నానులాలయన్] ప్రియే, సమాశ్వసిహి, సమాశ్వసిహి,

కృత్వాలం ఖలు సాహసం కృత మిహ చ్ఛిత్వాఽభిలాషద్రుమం
లబ్ధ్వాలఞ్చ దురీహితస్య నియతే స్తత్తాదృశం వైభవం ।
రాహో శ్చన్ద్రికలా మివాననబిలా దాచ్ఛిద్య శత్రో ర్భుజాం
ల్లోకానన్దనకన్దళీ ముపగత స్త్వా మేవ తే వల్లభః ॥ ౮ ॥

నాయికా. [చక్షుషీ ఉన్మీల్య స్వగతమ్] అహ్మో కహం ఏత్థ మహ జీవిదేసురో? [సహర్షసమ్భ్రమ ముద్ధాయ] కహం పిఅసహీ? [అన్యతో విలోక్య] కహం ఏత్థ అమ్బా కత్థూరిఆ? (ఛాయా) అహో కథ మత్ర మమ జీవితేశ్వరః? కథం ప్రియసఖీ? కథ మత్ర అమ్బా కస్తూరికా చ?

సఖీ. [సహర్షాతిశయం నాయికా మాలిఙ్గ్య] హాళా, జణణన్తరాదో విఅ సమ్పత్తం తుమం పేక్ఖామి. (ఛాయా) హాళా, జననాన్తరా దివ సమ్ప్రాప్తాం త్వాం పశ్యామి.

కస్తూరికా. [సబాష్పం కరౌ ప్రసార్య]

ఏహ్యేహి వత్సే మత్తస్తనయనామృతవర్తికే
మూర్ధ్నాయా మన్దభాగిన్యా దేహి మే పరిరమ్భణం ॥ ౯ ॥

నాయికా. [తా మాలిఙ్గ్య అధోముఖీ తిష్ఠతి.]

రాజా. [సబాష్పగద్గదమ్]

తవ ప్రియే వదనసుధాకరత్విషా
వినాకృతే విధురతరే చకోరకే ।
పిపాసయా పరిచర మాస్థితే కథం
కృత స్త్వయా హృదయనికృన్తనో విధిః ॥౧౦॥

సఖీ. సఖి, చిరవిరహపజ్జుస్సుఅం మహాభాఅం సమ్భావేహి. (ఛాయా) సఖి, చిరవిరహపర్యుత్సుకం మహాభాగం సమ్భావయ.

నాయికా. [సాస్రమ్] అయ్యఉత్త, సమస్ససిహి, సమస్ససిహి (ఛాయా) ఆర్యపుత్ర, సమాశ్వసిహి, సమాశ్వసిహి.

[ఇతి చేలాఞ్చలేన తస్యాశ్రూణి ప్రమార్ష్టి.]

రాజా. అయి ప్రియే,

బాష్పవ్యాకులయా దృశా పరిగళద్వ్రీడోద్గమై ర్నిర్గమై
ర్వాచా గద్గదయా వియోగసుహృదా పస్పర్శిచ్ఛలే నాదరాత్ ।
యత్ త్వం ప్రేమపరిస్ఫురన్మృదుళ యాఙ్గ్యా ర్యార్యపుత్రేతి మాం
స్వైరం మానితవ త్యతః కి మధికం స్నిగ్ధే సమాశ్వాసనమ్ ॥ ౧౧ ॥

గభస్తి. [ఉభా వవలోక్య] వత్సే, కి మపి యువాం ప్రతి వక్తుకామాస్మి.

కస్తూరికా. ఆజ్ఞాపయతు భగవతీ.

గభస్తి. [సస్నేహం నాయికా మాలిఙ్గ్య చుబుక మున్నమయ్య] అయి వత్సే,

అయ మవనిపతీనా మగ్రణీ ర్మాళిరత్నే
స్త్వ మభిజనవతీనా మఙ్గనానాం పురోగా ।
అయ మనుగుణయోగ స్సమ్మత స్సత్తమానా
మనుదిన ముదయద్భి ర్వర్ధతాం ప్రేమభావైః ॥ ౧౨॥

కస్తూరికా. సమ్య గాదిశ్యతే భగవత్యా.

రాజా. సర్వం భగవత్యాః ప్రసాదనిబన్ధనమ్. ఇమా మభివ్యక్తస్వాభిజనా మద గన్తు మిచ్ఛామి,

ప్రవిశ్య,

ప్రతిహారీ. జేదు దేవో, ఏసో ఉణ ఘణావాఓ ఉవట్ఠిదో. (ఛాయా) జయతు దేవః ఏష పునః ఘనాపాయః ఉపస్థితః.

రాజా. [సాకూతం] ప్రవేశయ.

ప్రతిహారీ. తహ. (ఛాయా) తథా. [నిష్క్రాన్తా.]

ప్రవిశ్య,

ఘనాపాయః. విజయతాం దేవః. [నాయికాం ప్రతి] వత్సే, కౌముది, తవ గురుణా మహారాజశరదారమ్భేణ ప్రహిత మిదం తవ పత్రం, [ఇత్యర్పయతి.]

కస్తూరికా. [సహర్ష మాదాయ వాచయతి.]

[సర్వే సకౌతుక మాకర్ణయన్తి.]

కస్తూరికా. "స్వస్తి వత్సాయై కౌముద్యై.

ఆరభ్య ప్రసవోత్సవా దహరహ ర్యత్నం కాఙ్క్షితా త్వద్వరం
స్వాన్తే కన్దళితో మనోరథతరు స్సోయం తవాసీత్ పతిః।
నిస్త్రింశో విపదర్ణవశ్చ రిపవ స్సర్వేపి దూరీకృతాః
సర్వేన్దుప్రతిమత్విషా ప్రణయినా ప్రాప్తప్రమోదా భవ" ॥ ౧౩ ॥

[సర్వే విమృశన్తి.]

రాజా. కస్తూరికే, సమ్య గవగన్తు మిచ్ఛామి. యత్ త్వయా కథితం పురా "కాలాదవగచ్ఛే" తి.

కస్తూరికా. [సస్మితమ్] దేవ, భగవత్యేవ జానాతి.

రాజా. [సవినయమ్] ప్రసీదతు భగవతీ.

గభస్తిః. వత్స, శృణు తావత్. ఇయం తే మాతులస్య శరదారమ్భస్య ప్రసూతిః కౌముదీనామ. యదా తావ దిమాం "తవ చక్రవర్తినః పరిణయ మర్హతి. కిం పున రనయా ప్రతికూలదైవోపశమనాయ నామాన్తరగ్రహణప్రచ్ఛన్నస్వరూపయా సఙ్కీర్ణకుల ఏవ కతిచిద్దినా న్యతివాహనీయానీ" తి జ్యోతిర్విన్ముఖా దాకర్ణితవాన్ తదైవ సరాజా నిజనగరవాస్తవ్యస్య కళకణ్ఠనామధేయస్య కుశీలవస్య వశే స్థాపితవాన్.

విదూషకః. అణ్ణం విదిఅం జహ "సోఅ కళకణ్ఠో ణం పుక్కరఉరాదో పత్థావిఅ ఇమస్సిం జుణ్ణావఈణఅరమ్మి ఇమాఏ కణ్ణఆఏ ఘరమ్మి ఠావిదవ

న్దో'' త్తి. (ఛాయా) అన్యదపి విదితం॰ యథా ''సచ కళకణ్ఠః ఏనాం పుష్కరపురాత్ప్రస్థాప్య అముష్మిన్ జ్యోత్స్నావతీనగరే అస్యాః కస్తూరి కాయా గృహే స్థాపితవా'' నితి.

రాజా. [సవిమర్శాశ్చర్యమ్] అహో సంవరణం. [ప్రకాశమ్ నాయికాం నిర్దిశ్య] కథ మియ మత్రభవతీ కౌముదీ ?

కస్తూరికా. [సస్మితమ్] దేవ న పరం సా కౌముదీ కిం పున రియఙ్చ తత్సహ చరీ చన్ద్రికా. [సర్వే హర్షవిస్మయాభ్యాం స్మయమానా స్తిష్ఠన్తి.]

విదూషకః. [స్వగతం] కింవి దాణిం కరిస్సమ్. [ప్రకాశమ్ సావేగ మివ] వఅస్స, మహన్తోదాణిం పచ్చవాఓ సంవుత్తో. (ఛాయా) కిమ పీదానీం కరోమి. వయస్య,మహా నిదానీం ప్రత్యవాయ స్సమ్ప్రాప్తః.

రాజా. కీదృశ స్సః ?

విదూషకః. జం ఏఆరిసేసు మహూసవేసు మహ బ్బమ్హణస్స ణ సమప్పీఅన్ది లడ్డుఅమిళిదాఇ మోదఅఖణ్డాఇ. (ఛాయా) య దేతాదృశేషు మహోత్స వేషు మమ బ్రాహ్మణస్య న సమర్ప్యన్తే లడ్డుకమిళితాని మోదకఖణ్డాని.

[సర్వే హసన్తి]

ప్రవిశ్య,

చేటీ. జేదు దేవో. (ఛాయా) జయతు దేవః.

విదూషకః. అయి, కహ్గోసి దాణిం కహిం వి? (ఛాయా) అయి లగ్నా సీదానీం కుత్రాపి?

రాజా. [సోద్రేకం] ముక్తావళి, కుశలం దేవ్యాః ?

చేటీ. దేవ, అహ ఇమ్. ఏసో దేవీఏ సన్దేసో. (ఛాయా) దేవ, అథ కిం. ఏష దేవ్యా స్సన్దేశః. [పత్రికా ముపణాయతి.

రాజా. [సభయమ్] కి మాజ్ఞాపయతి దేవీ? [లేఖాం గ్రన్థిభేదనం కరోతి.]

విదూషకః. వఅస్స, మా భయేహి, మా భయేహి. (ఛాయా) వయస్య, మా భైషీః, మా భైషీః.

రాజా. [వాచయతి.] ''స్వస్త్యార్యపుత్రస్య మహారాజసోమస్య. ఇయం తారా వళ్యాః ప్రణామపూర్వికా విజ్ఞప్తి

కాన్తా తే భగినీ మమ ప్రియసఖీభావేన చ స్వీకృతా
స్వాజన్యం చ సఖీత్వమేత దుభయం యత్రైకతః కిన్త్వతః ।
తత్ర, త్వాం ద్రష్టుం భగినీసమేత మధునా చేత స్సకౌతూహలం
కిం భూయో గదితేన కీర్తి రుదితా కారుణ్యపూర్ణాత్మనామ్'' ॥౧౪॥

విదూషకః. తత్తభవం అణుగ్గహీదోసి పసణ్ణాఏ దేవీఏ. (ఛాయా) తత్రభవాన్ అనుగృహీతోఽస్తి ప్రసన్నయా దేవ్యా.

రాజా. [సప్రహర్షమ్] దిష్ట్యానుగృహీతోఽస్మి ప్రసన్నయా దేవ్యా. భద్ర ఘనాపాయ, కిమాహ మమ మాతుల శ్వశురదారమ్భ మహారాజః.

ఘనాపాయః. శృణోతు దేవః, దేవీచ పితు స్సమాదేశం.

[ఉభౌ సాదర మాకర్ణయతః]

ఘనాపాయః.

భోగై ర్యోగై రపి చ పరమాం నిర్వృతిం సాధయన్తౌ
యస్మిన్లోకే దివి చ నిఖిలప్రార్థనీయానుభావౌ ।
జ్యోత్స్నాచన్ద్రావివ కువలయానన్ద ముద్భావయన్తౌ
వాకల్పాన్తా మనుపమతమాం కీర్తి మాసాదయేతం ॥ ౧౫ ॥

రాజా. సర్వథాఽనుగృహీతాః స్మః. [సర్వే మోదమానా స్తిష్ఠన్తి.]

గభస్తి. [రాజానంప్రతి] వత్స, కిం తే భూయః ప్రియ ముపహరామి.

రాజా. [సవినయ మఞ్జలిం బధ్వా]

కాన్తా లబ్ధా కిమపి దురితం దూరతః సమ్ప్రణున్నం
జ్ఞాతం వృత్తం సకలసుహృదా మావిరాస్తే చ భద్రం ।
కీర్తి ర్జాతా కలుషతిమిరవ్యాప దుచ్చై ర్నిరస్తా
మాఙ్గల్యానా మహ మనవధిం మాత రాప్తోఽస్మి పూరం ॥౧౬॥

తథాపీద మస్తు భరతవాక్యం.

చోళే భాతి పరి త్రియూరితి మహాగ్రామః కవేరాత్మజా
తీరే సారసనాభపాదవిలసత్స్వర్ణైర్ద్విజేన్ద్రైర్వృతః ।
తత్రత్యేన కవి రేష పావితజగత్కాకుత్స్థగాథామృతై-
ర్నాగజ్ఞాతట మాచనేతు పటునా శ్రీకృష్ణశాస్త్రీ ద్విజః ॥ ౧౭ ॥

కిఞ్చ, వేదాబ్ధీనాం వినయమహతాం వేదవేద్యస్య పుంసః
శ్రీమత్పాదామ్బుజశరణతాలబ్ధలక్ష్మీవిభూమ్నాం ।
వంశే ముక్తామణి రివ సతాం విద్వదుద్దామయజ్వా
శ్రీమద్వైద్యేశ్వరచరణయో ర్యోగాయ మకీర్తదాసః ॥ ౧౮ ॥

తత్కృతం కౌముదీ సోమ నాటకం నవసున్దరం ।
మాననీయం సతా మస్తు జానకీన్దోః ప్రసాదతః ॥ ౧౯ ॥

[నిష్క్రాన్తాస్సర్వే.]

ఇతి

పఞ్చమోఽఙ్కః.

ఇతి

శ్రీ పరిత్తియూర్ కృష్ణశాస్త్రికవిమణివిరచితం

కౌముదీసోమనామకం నాటకం

సమ్పూర్ణమ్.

శ్రీరస్తు.

శ్రీరామార్పణమస్తు.

శుద్ధపత్రికా.

పుటం.	పఙ్క్తి.	అశుద్ధం.	శుద్ధం.
౧	౧౬	యస్యో	యత్సో
౨	౭	ప్రమావకాశో	ప్రమావకాశా
౩	౫	ముపరమో	ముపమో
,,	౨౬	పాభం	పాధః
౪	౭	శ్రీముఖ	శ్రీ ముఖ
౫	౮	నతపతే	నరపతే
,,	౨౫	రావన్గితో	రానన్దితో
౮	౧౦, ౧౧	కస్మె	కస్మై
౬	౨౧	కౌతుహలాః	కౌతూహలాః
౮	౧౨	జేవ్యతే	జీవ్యతే
,,	౨౭	రసోన్మఖి	రసోన్ముఖీ
౧౦	౨౭	పురస్త్రిబి	పురస్త్రీభిః
౧౪	౨౭	స్నద్దూ	స్వన్దదూ
౧౬	౮	ముగ్దస్నిగ్ద	ముగ్ధస్నిగ్ధ
౧౭	౨౫, ౨౬	సృష్టా	స్రష్టా
౧౮	౩	దృష్టం	ద్రష్టం
,,	౨౩	హృదాః	హ్రాదాః
౨౧	౧౬	ప్రీడానుబ	ప్రీడానుబ
౩౮	౫	ఫలవద్ద	భలవద్ధ
౪౭	౨౦	జాలాః	జ్వాలాః
౪౮	౯	కరిన	కఠిన
౪౮	౨౧	హిమవారభిః	హిమవారిభిః
౫౦	౭	అళభవిఅ	అళజుణ్హాణన్తోభవిఆ
౫౦	౧౬	రయమ్	రలమ్
౫౧	౫	సపదశనం	సపజ్జావదనం

,,	౧౩	నన్యవసా	న్న్యాపఽఘ
౬౪	౯	దణ్డ	దణ్డాః
,,	౧౮	కామలేఖాఖల్వేషా. [ఇత్యుత్రావితకేన పరావర్త్యతే] ఇతి పఠనీయం	
౬౮	౯	మిజిల	మిజ్గిల
౭౧	౨౪	రచితేః	రచితైః
౭౨	౧౨	సభలో	సఫలో
౮౨	౬	తూర్యమోష	తూర్యఘోష
౮౪	౧౪	స్రుజ్గీ	సృజ్గీ
౮౮	౧౧	నపమేత	నవమేత
౯౧	౨౮	విఅవఅ	పిఅవయ
౯౩	౨౬	సన్దే, హాః	సన్దేహాః
	౧౪	ణాణీఅ	జాణీఅ
౯౪	౧౧	ముక్తానళీ	ముక్తావళీ
౯౫	౨౭	పరిజనః	పరిజనః
౧౦౩	౨౧	దుచ్చె	దుశ్చై చ